

România literară

80 de ani de la nașterea lui
CAMIL PETRESCU

(Pag. 12—13)

CUVÎNTUL ISTORIEI

IN ISTORIA cea nouă și cea adevărată, făurită de către sine și pentru sine, cu geniul minții și măiestria brațelor sale, poporul român a înscris ziua de 28 martie 1974 printre cele mai luminoase, mai semnificative. Este ziua când, consacrand prin votul său unanim voința națiunii noastre socialiste, Marea Adunare Națională l-a ales pe secretarul general al Partidului Comunist Român, pe tovarășul Nicolae Ceaușescu, președinte al Republicii Socialiste România.

La cei peste o sută de ani de la întemeierea „Asociației lucrătorilor din România”; la cei peste 80 de ani de la fondarea primului partid al muncitorilor în țara noastră; la peste jumătate de veac de când avangarda proletariatului a dat viață Partidului Comunist Român; în anul împlinirii celor trei decenii de la eliberarea de sub dictatura fascistă prin lupta patriotică a celor mai buni fii ai săi pentru a întoarce România cu fața spre soarele Viitorului, — în legitatea dialecticii sale, sub semnul celei mai autentice din intruchipările ei contemporane, Istoria noastră își spune cuvântul ei definitoriu.

Adică revoluționar — ca expresie sintetizată într-un act de multiplă trăire colectivă: aceea a poporului român la tensiunea deplină afirmării a conștiinței de sine. Prin investirea celui mai bun dintre cei mai buni fii ai săi cu prerogativele prezidențiale, națiunea română și-a proiectat, la 28 martie 1974, unanimitatea de conștiință într-o reprezentare propriei personalități în cele mai adinci fibre ale ființei naționale, în cele ce afirmă ea astăzi ca faptă de progres, ca năzuință de mai bine, în ochii noștri, ai tuturor, ca și ai întregii lumi.

Acestei fremătătoare dăruiri de încredere i-a răspuns tovarășul Nicolae Ceaușescu prin glasul vibrând de emoția momentului solemn, dar marcând cu atât mai intens fermitatea în asumarea celor mai înalte răspunderi. Jurământul Președintelui Republicii este prin el însuși un document istoric de o profundă gândire politică, de o densă sinteză a ideologiei ce ne călăuzește, de o infinită forță mobilizatoare a cugetelor și inimilor noastre.

A sluji cu credință patria, a acționa cu fermitate pentru apărarea independenței, suveranității și integrității țării, pentru bunăstarea și fericirea întregului popor, pentru edificarea socialismului și comunismului în Republica Socialistă România; a respecta și apăra Constituția și legile țării, a face totul pentru aplicarea consecventă a principiilor democrației socialiste, pentru afirmarea în viața societății a normelor eticii și echității socialiste; a promova neabătut politica externă de prietenie și alianță cu toate țările socialiste, de colaborare cu toate națiunile lumii, fără deosebire de orinduire socială, pe baza deplinei egalități în drepturi, de solidaritate cu forțele revoluționare, progresiste de pretutindeni, de pace și prietenie între popoare, — iată un legământ de cuprindere și de esență revoluționară. Legământ în care respiră deopotrivă istoria trecutului de luptă eroică pentru apărarea ființei unui demn popor în patria lui, de strădanie pentru propășirea civilizației și a culturii lui de-a lungul mileniilor, de construire, acum, a celei mai înaintate dintre societăți, durind în prezent certitudinile viitorului.

Așa cum, iluminat de aceste certitudini și transmițând întregii obști românești această viziune, conducătorul intruchipând suprema cheazășie a acestui viitor a rostit: „Jur că imi voi face totdeauna datoria cu cinste și devotament pentru strălucirea și măreția națiunii noastre socialiste, a Republicii Socialiste România!”

Prin glasul acesta, în memorabila zi de 28 martie 1974, hotărâtoare în destinul generațiilor de astăzi și de mâine, s-a rostit Istoria însăși.

George Ivașcu

Momentul solemn al depunerii jurământului

Mult stimată și iubite tovarășe NICOLAE CEAUȘESCU

Scriitorii din patria noastră, asemeni întregului popor, au primit cu profundă și emoționantă mândrie alegerea Dumneavoastră ca Președinte al Republicii Socialiste România.

Fiu înțelept și demn al acestui pământ glorios, Dumneavoastră intruchipați în mod strălucit marile virtuți ale conducătorului pe care țara și l-a ales spre a-i împlini destinele sociale și naționale. Întreaga Dumneavoastră activitate, din fragedă tinerețe și până la acest ceas istoric, probează cu fapte dintre cele mai elocvente curajul și abnegația cu care ați luptat și vă dăruiați fără preget pentru realizarea aspirațiilor de libertate, dreptate și fericire ale poporului român. Înflorirea multilaterală a vieții noi, socialiste, pe întinsul vetrei noastre strămoșești, se conjugă armonios cu inspirata politică de pace și colaborare între toate popoarele lumii, fapte pentru care România Socialistă, prin puternica Dumneavoastră personalitate, este unanim respectată și elogios prețuită pe plan internațional. Fie, dar, ca ziua de 28 martie 1974 să constituie o dată

memorabilă a acestui timp, inserându-se printre momentele de durată și temelnicie ale istoriei noastre de totdeauna, și pentru totdeauna.

Această supremă investiție vine să exprime, deschis și mereu statornic, încrederea nețărmurită și dragostea fierbinte pe care toți cetățenii patriei noastre le nutresc pentru cel chemat să conducă România Socialistă spre zărilor luminoase ale evului comunist. Sinteți suflet din sufletul acestui popor, sinteți animat de cele mai nobile idealuri umaniste, sinteți personificarea aceluia geniu românesc plin de cutezanță care, de-a lung de secole, a dat drept de existență și glorie neamului nostru menit unui falnic viitor.

Cu prilejul acestui fericit și înălțător moment, scriitorii din România, ajutoare permanente de nădejde ale Partidului Comunist Român, vă urează succese în sarcina istorică de cea mai înaltă răspundere pe care poporul v-a încredințat-o, dorindu-vă multă sănătate și viață îndelungată, noi și strălucite împliniri în activitatea prodigioasă pe care o dăruiați țării și poporului român.

Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

**Din 7
in 7 zile**

Nenumărate mesaje de cordiale felicitări

MĂREȚUL ACT ISTORIC de la 28 Martie, pe care întregul popor român l-a primit cu neînmurțită bucurie și cald entuziasm, a fost salutat, pe toate meridianele lumii, cu cele mai înalte mărturii de stimă și de omagii prietenești. În nenumăratele telegrame și mesaje venite de peste hotare, de la șefii de state și de guverne, de la cele mai reprezentative personalități ale vieții publice și politice, de la conducătorii celor mai prestigioase organizații internaționale, de la personalitățile de frunte ale opiniei publice, se subliniază însemnătatea alegerii Tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de Președinte al Republicii Socialiste România. Reiese, din toate aceste mesaje, profunda stimă și admirație de care se bucură șeful statului român în lumea întreagă, elogiul adus de unanimitatea opiniei publice străine personalității sale. Alături de cuvintele de felicitare, de urările de succes, este exprimată, în mod unanim, convingerea că în înalta funcție de Președinte al Republicii Socialiste România, Tovarășul Nicolae Ceaușescu va manifesta același dinamism, aceeași înțeleaptă și promptă putere de pătrundere, același ferm spirit al deciziei, care l-au caracterizat și până acum. Felicitările cordiale, omagiile pline de perfectă deferență adresate celui dintii Președinte al Republicii noastre sint însoțite de sincere și amicale urări de fericire și de prosperitate pentru poporul român, pentru succesul muncii sale pașnice, pentru dezvoltarea relațiilor de colaborare internațională rodnică. Toate aceste mesaje sint întimpinate de opinia publică din România socialistă cu inima deschisă, cu cele mai frumoase gânduri de perfectă reciprocitate, în serviciul păcii și bunei stări a tuturor națiunilor.

Relațiile româno-cehoslovace

DE LA INCEPUTUL acestei săptămâni s-au desfășurat, la Praga, convorbirile oficiale dintre ministrul afacerilor externe al Republicii Socialiste România, George Macovescu, și ministrul afacerilor externe al R.S. Cehoslovace, Bohuslav Chnoupek. S-a efectuat, cu acest prilej, un larg schimb de păreri privitor la stadiul actual și la perspectivele dezvoltării relațiilor bilaterale româno-cehoslovace, precum și în legătură cu unele probleme internaționale de actualitate. La dineul ce a avut loc în seara de luni, cei doi miniștri au rostit toasturi în care au fost subliniate relațiile tradiționale de prietenie și colaborare dintre România și Cehoslovacia.

În toastul său, George Macovescu a spus: „Hotărârea privind instituirea funcției de Președinte al Republicii Socialiste România și alegerea ca întâiului Președinte al Republicii a tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă un moment de importanță istorică în viața națiunii noastre socialiste, o recunoaștere a imensei sale contribuții la construirea societății noi, socialiste, la dezvoltarea unui spirit novator în întreaga noastră viață, a rolului său de promotor neobosit al ideilor de pace și de colaborare cu toate statele. Configurația politică a lumii contemporane, complexitatea și caracterul indivizibil al problemelor care confruntă astăzi omenirea fac obiectiv necesară participarea activă a fiecărui stat, indiferent de orinduirea socială, de dimensiuni sau potențial material, la viața internațională. În acest spirit — a spus George Macovescu — România, împreună cu celelalte state socialiste, cu alte numeroase țări, acționează cu hotărâre pentru înfăptuirea idealurilor înaintate ale lumii contemporane, participă activ la lupta pentru o organizare nouă, democratică, a relațiilor internaționale”.

Din cronică internațională

INCETAREA DIN VIAȚĂ A PREȘEDINTELUI FRANȚEI, GEORGES POMPIDOU. Agențiile telegrafice de presă au anunțat trista veste că în seara zilei de marți, 2 aprilie, Georges Pompidou a încetat din viață. Știrea a fost comunicată de secretariatul Președinției Republicii Franceze, după un buletin semnat de medicul personal al președintelui, profesorul dr. Jean Vignalou.

Născut la 5 iulie 1911, la Montboudif, în departamentul Cantal, situat în regiunea Auvergne din Masivul Central al Franței, Georges Pompidou a făcut, la Paris, studii de drept și economie politică. După al II-lea război mondial a devenit colaborator apropiat al generalului de Gaulle, a fost, de mai multe ori, membru al guvernului și, între 1962 și 1968, prim ministru. La 15 iunie 1969 a fost ales președinte al Republicii Franceze, funcție pe care a îndeplinit-o până la încetarea din viață.

Cronica

Viața literară

UNIUNEA SCRITORILOR

● Editorul suedez **René Coeckelberghs** a fost oaspete a Uniunii Scriitorilor din R.S. România. Cu acest prilej, editorul a purtat discuții cu privire la posibilitatea editării în Suedia a unor opere de prestigiu din literatura noastră contemporană.

● În cadrul înțelegerii de colaborare dintre Uniunea Scriitorilor din R.S. România și Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. ne vizitează țara F.K. Vidrașcu, secretar general de redacție al revistei „Novii Mir”.

● Marți, 26 martie, în cadrul „Săptămânii culturale medievale”, organizată în întimpinarea ce-

lei de a XXX-a aniversării a Eliberării, membrii cenaclului literar „Octavian Goga” din municipiul gazdă s-au întâlnit, în cadrul unui schimb de opinii, urmat de un recital de poezie, cu redactori ai revistelor „Transilvania” și „Steaua”. Au participat, din partea revistei „Transilvania”, **Mirecea Tomuș, Titu Popescu, Ion Mircea și Ion Maxim Danciu**; din partea „Steaua”, **Adrian Popescu și Aurel Sorobetea**, redactori ai revistei „Steaua”, iar din partea cenaclului medievale: **Titus Andronic, Horea Lupu, George Nimigeanu, Gavril Rusu, Gheorghe Felder, George Togan și Ion Moisin**.

● Vineri 29 martie, la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” a avut loc sedința secției de dramaturgie a Asociației Scriitorilor din București, prezidată de **Mihnea Gheorghiu**, secretarul Biroului de secție. **Florin Tornea** a făcut o informare asupra dramaturgiei ultimilor doi ani și sarcinilor ce revin dramaturgilor în întimpinarea celei de-a XXX-a aniversării a eliberării patriei.

La discuții au participat: **Iosif Naghiu, Radu Dumitru, Mihail Davidoglu, I.D. Sirbu, Horia Lovinescu, Teodor Mănescu, Dorel Dorian, Leonida Teodorescu, Florian Nicolau**, secretar literar

la Teatrul Național din București, și **Constantin Măciucă**, directorul Direcției teatrelor din Consiliul Culturii și Educației Socialiste.

În încheierea lucrărilor, secția de dramaturgie a hotărât ca noul Birou al secției să aibă următoarea compoziție: secretar: **Mihnea Gheorghiu**; membri: **Iosif Naghiu, Radu Popescu, Leonida Teodorescu și Florin Tornea**.

Secția de dramaturgie a hotărât înființarea unui cenaclu a cărui activitate se va desfășura lunar. Lucrările propuse spre lectură vor fi depuse la sediul Asociației Scriitorilor din București, str. Nicolae Goleacu 15, cu specificarea: Pentru cenaclul de dramaturgie.

Sedința Cenaclului „Titu Maiorescu” al Asociației Juriștilor din România, desfășurată sub conducerea lui **Gabriel Iosif Chiuzbaian**, a găzduit o interesantă dezbateră literară în cadrul căreia a vorbit **Virgil Teodorescu**, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, redactor-șef al revistei „Lucafașul”. Actrițele **Mariella Petrescu și Iarodara Nigrim** au recitat apoi din versurile poetului.

A fost prezent la această dezbateră tovarășul **Emilian Nănescu**, președinte al Tribunalului Suprem și al Asociației Juriștilor din R. S. România.

În cenaclu au citit poezii tovarășii **Eugenia Cernat**, comentari de **Atanasie Nasta, Petre Strihan, Constantin Erena, Nicu Filip, Ionel Gologan, G. Băcoi, Emil Atanasiu, Florian Saioc, George Colfescu, Tudor Crăciun, Maria Luiza Cristescu și G. I. Chiuzbaian**. (În fotografie, **Virgil Teodorescu** citind din versurile sale, **G. I. Chiuzbaian, Mariella Petrescu și Iarodara Nigrim**)

Calendar

● 1 aprilie — 1866 — a fost înființată Societatea Literară Română, transformată în Societatea Academică Română (1867), iar în 1879 în Academia Română.

● 1 aprilie — 1879 — a murit **N. Scurtescu** (n. 1844) ● 1881 — s-a născut **Octavian Goga** (m. 1938) ● 1900 — s-a născut **George Bailescu** (m. 1972) ● 1900 — s-a născut **Al. Philippide**.

● 2 aprilie — 1881 — Academia Română acordă cel dintii premiu românesc pentru dramaturgie lui **Vasile Alecsandri**, pentru „Despot Vodă”.

● 4 aprilie — împlinește 75 de ani epigramistul **Florin Iordăchescu** (n. 1899).

● 5 aprilie — 1946 — a murit **Ilarie Voronca** (n. 1903).

● 7 aprilie — se împlinesc 85 de ani de la nașterea (1889) **Gabrielei Mistral** (m. 1957).

● 9 aprilie — împlinește 50 de ani **Francisc Munteanu** (n. 1924).

● 9 aprilie — se împlinesc 10 ani de la moartea (1964) lui **Mihu Dragomir** (n. 1919).

● 10 aprilie — împlinește 60 de ani **Maria Banuș** (n. 1914).

Revista revistelor

● Revista ieșeană **CONVORBIRI LITERARE** împlinește 25 de ani de existență. Numărul 1 a apărut în 1949, sub titlul „Luptăm”, devenit apoi „Iașul nou” și, ceva mai târziu, „Iașul literar”, pentru ca, din mai 1970, revista să poarte numele de astăzi. Alături de mai tinăra publicație săptămânală „Cronica”, revista „Convorbiri literare” reprezintă, în capitala Moldovei contemporane, un necesar focar de cultură, literatură și critică. „România literară” salută colectivul redacțional al „Convorbirilor literare” și pe colaboratorii revistei, încercând să fie prezentă și pe această cale la șe-

dința festivă de vineri 5 aprilie ce va avea loc la Palatul Culturii din Iași. Urmă colegilor noștri de la „Convorbiri” succes în munca lor nobilă de promovare a literaturii actuale, a valorilor adevărate, a tinerilor, prezențe indispensabile în peisajul cultural al României de mine.

● Ultimul număr al revistei **VATRA** beneficiază de aceeași prezentare grafică atractivă, capabilă totodată și de a egaliza întrucâtva importanța materialelor publicate. Or, după părerea noastră, es-tomporea contribuțiilor remarcabile din cuprinsul unei reviste trebuie evi-

tată tocmai printr-un tratament tipografic adecvat. Ne-ar fi plăcut, de pildă, să ne cadă mai ușor sub ochi aforismele lui **Ben Corlaci** sau însemnările lui **Dumitru Mușeșan**. De altminteri ele nu rămân singure — prin calitate — de-a lungul celor 16 pagini. Se cere consemnat și comentariul **Silviei Udrea** la romanele **Cei doi din dreptul Tebei și Vinătoare regală** de **D.R. Popescu**, adevărată cronică literară însoțită din păcate de supratitul ambiguu „Filtre”. Sub un generic jărăși nepotrivit („Atitudin”) apare interesantul eseu al lui **Anton Cosma** „**Princepele**” sau **barocul posibil**. **Mihai Liu** dialo-

ghează cu scriitorul **Tóth István**, câteva poeme ale acestuia țin urmă atrăgându-ne atenția în traducere românească. **Dan Culcer** înfățișează cititorilor o povestire alegorică, iar **Viorica Mereuță** publică un ciclu de versuri în care frazele sigure închide uneori metafore tocite („statui de aer”). În sfârșit, însemnările de călătorie ale lui **Mircea Herivan** vădesc finețe intelectuală și patimă investigării. Rev-nind, vom spune că, desigur, toate acestea ar fi însemnat și mai mult sub o pagină și prezentare mai elastice.

r.e.d.

Chezășia făgăduințelor noastre

INGURĂ, numai prin mine însămi, mărturisesc a nu fi încercat niciodată în trecut acest-sentiment destul de neobișnuit de încredere, de certitudine, pe care-l trăiesc în anii din urmă, de cite ori mă mișc pe meridianele lumii. Atenție, curiozitate, stimă, interes de cunoaștere animă mai întodeauna pe interlocutorii noștri din orice țară, de orice profesie, de orice orientare politică. Fiecare vrea să știe „cum e la noi”, ce se petrece într-oceastă țară mică, așezată la confiniile Răsăritului, la capătul *Romaniei*, adică al lumii popoarelor latine.

Modul nostru actual de existență socialist încheat și crescut din vechi tradiții îi interesează ca și limba noastră romanică de nobilă stirpe, ca și acele vechi tradiții înseși. Li interesează și peisajul nostru echilibrat, complet, și folclorul exprimind o rară armonie între om și cosmos, ca și între puterile telurice și raționale ale ființei noastre, îi interesează și literatura noastră dinainte și de azi și, în general, tot „fenomenul” românesc de civilizație și cultură.

Nu mai demult decît săptămîna trecută, la Amsterdam, cu prilejul unui colocviu internațional de limbă și literatură română, organizat de lectoratele Universităților din Amsterdam și Groningen, am reîntîlnit această stare, repotențată de bucuria asistării la o semnificativă întîlnire. Specialiști din numeroase țări europene, lingviști și literați de primă mărime, strînși citeva zile la rînd în ședințe de comunicări și discuții pe marginea unor aspecte specifice de filologie românească în sensul larg al cuvîntului, au decis întemeierea primei Asociații internaționale de studii romanistice, cu sediul la Amsterdam. Iar organul de presă al Asociației s-a hotărît să apară la Paris, ca un buletin reprezentînd interesele acelora care predau limba și literatura română în străinătate. A fost, firește, pentru delegația română care a asistat la lucrările colocviului, o satisfacție de o calitate rară. A-ți vedea limba și literatura națională studiate în adîncime de romaniști notorii, a auzi, de pildă, pe savanții olandezi și suedezi înțelegîndu-se în românește, a însemnat un nou prilej de reflecție asupra rădăcinilor acestui prestigiu nu de multă vreme dobîndit de țara noastră pe glob. Și mă gîndeam că sintem, de fapt, purtați pe apele unei generoase mării care ne înalță în spre vederea întregului glob, așa cum nu s-a mai întîmplat niciodată în zilele zburcîmății noastre istorii. Dacă aș vorbi ca un om al Evului Mediu, aș zice că ne găsim într-o zodie bună. Într-un limbaj de explicații raționale însă ar trebui să ne referim (și m-am referit în zilele acelea, în meditația mea dublă, de participant

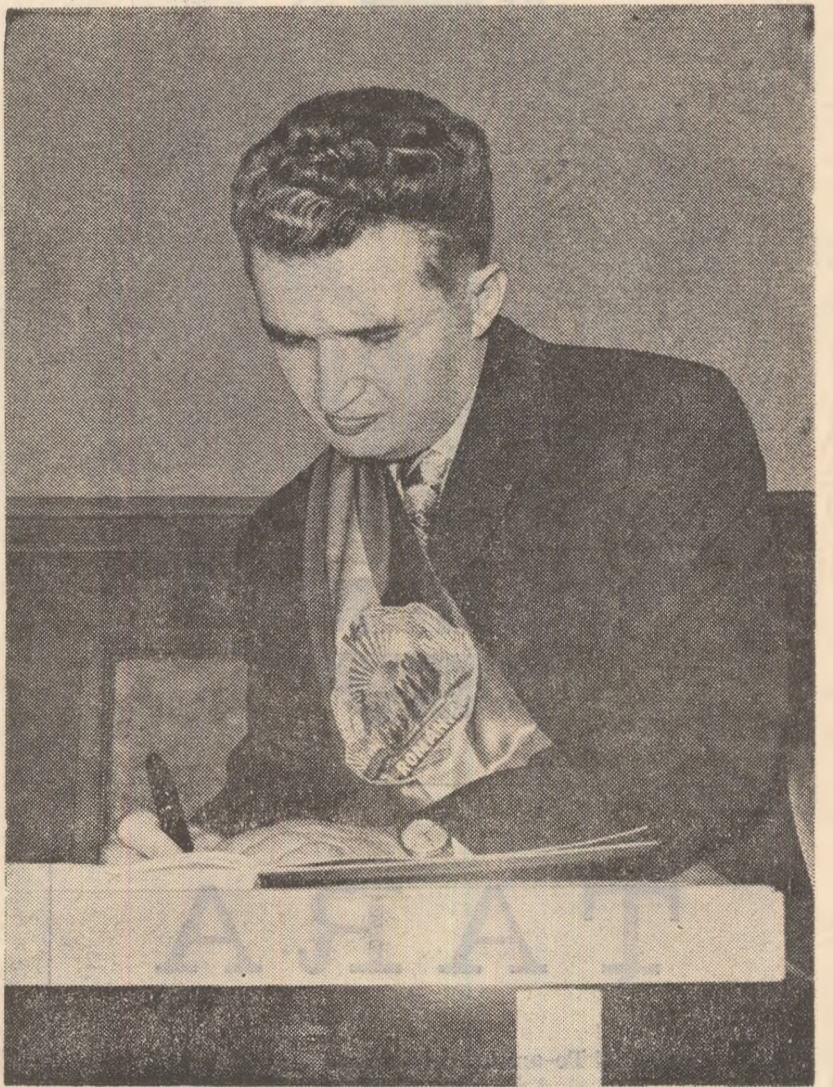
și spectator la ceea ce se petrecea în Olanda) la o cauză primă care determină punerea României socialiste pe o orbită internațională atît de benefică.

ESTE vorba de acel punct de admirabilă convergență de la care pornesc și în care se întîlnesc intențiile și aspirațiile cele mai nobile, cele mai înalte, privitoare la destinul românesc, la realizarea lui în istoria contemporană. Este vorba de o prezență activă, însuflețitoare în fruntea țării, a unei personalități hărăzite cu intuiția superioară a celor mai stringente necesități de viață ale poporului român în acest moment pe care-l putem socoti crucial pentru viitoarea sută de ani, prin vastele perspective deschise, prin structura posibilităților și acordarea lor cu cerințele lumii moderne, prin îndrăzneala planurilor de viitor. Gîndeam acestea toate la Amsterdam, într-un soliloc pe care mereu îl repet. Și cînd am sosit în țară, am intrat de îndată în lucrările istoricei Plenary din 25-26 martie '74, care a recomandat instituirea funcției supreme în stat, aceea de președinte de republică, precum și alegerea în înalta funcție a secretarului general al Partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Într-o entuziasă unanimitate, Adunarea Națională a și procedat la îndeplinirea acestui dezerat cu adevărat național. Și am asistat, cu țara întreagă la o ceremonie de investitură care ne-a emoționat într-un fel cu totul deosebit. Găseam că acolo, în fața reprezentanților poporului român, se desfășoară capătul unui proces logic, firesc, de recunoaștere a valorilor românești intrupate integral în acela care de acum încolo va purta pe umerii săi misiunea atît de nobilă și plină de răspunderi a președintelui Republicii Socialiste România. O emoție la fel de profundă stăpînea pe ales și pe alegători în clipele acelea solemne, căci jurămîntul a sunat ca izvorit dintr-o conștiință comună, răsfrîngînd unitatea de idealuri și acțiune, caracteristică lumii noastre socialiste, dintre popor și acela care, în numele și pentru binele poporului, exercită puterea cea mai înaltă cu care acesta l-a investit.

Sî din nou am văzut, de data aceasta dinăuntru, imaginea pe care o evocam mai sus, a punctului de admirabilă convergență care strînge în sine și exprimă năvalnic năzuințele colective, proiectîndu-le pe largul, luminosul drum al viitorului patriei socialiste. Și toată comunitatea de gîndire și simțire, toată strînsa unitate de țeluri și acțiune dintre popor și conducătorul său ales, se traduc într-o afirmare nouă a României în lume și constituie o trainică temelie a făgăduințelor de strălucite împliniri pentru noi. Iar chezășia făgăduințelor este un nume: Nicolae Ceaușescu, primul președinte al Republicii Socialiste România.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

Primul președinte al României semnînd jurămîntul

JURĂMÎNTUL DIN MARTIE

Și-astfel, lumini din inimi și din soare
au dat triumful orelor și zilei
de dincoace de rodnică ninsoare.

Am pus în cronici semn de faimă filei
și-am desenat în vis și-n dor o țară
cu-o vîrstă mai frumoasă, mai înaltă.
Un jurămînt de-o cinste doctrinară
suna ca-n miez de marmură o daltă
în marea sete de desăvîrșire.

Și țara drumurile-și trimitea spre mîine.
Verb, logos, cu ecou în omenire,
belșug de trandafiri, de bronz și pîine.
Și țara respira-n fluidul aur
al primăverii timpurii, la gîndul
că demnă căruntețe-n loc de laur
cîntește tîmpla celui ce-alegîndu-l
în fruntea țării, va rămîne țării
imagine și sens și-ntruchipare,
la ceasul comunist al înălțării,
străfulgerare
peste oglinda vremii viitoare.

Al. Andrișoiu

ȚARA

Te-am iubit! Te-am iubit totdeauna,
Chiar atunci cind ghimpui tăi îmi înțepau picioarele.
Te-am iubit cum am iubit soarele,
Te-am iubit cum am iubit luna.
Te-am iubit, țară, te-am iubit totdeauna.

Te-am iubit cind eram tinăr sfios,
Te-am iubit cind eram beat de iubire.
Te-am iubit în știre și te-am iubit în neștire.
Cu tot sufletul meu vijelios
Te-am iubit cind eram tinăr sfios.

Te-am iubit cind am fost om în putere.
Pe atunci tu te aflai în revoluție, în mișcare.
La hotare țacăneau armele. La hotare
Pretutindeni fluturau steaguri în vînt. Adiere...
Adiere cu miros de singe. Adiere de foc. Putere.

Fericit, am trăit revoluția zi de zi.
Fericit, am trăit revoluția noapte de noapte.
Orașul mirosea a foamete. Mirosea a castane coapte.
Vom mai fi miune? Vom mai fi?
Feriți, ne legănam între noapte și zi.

Feriți, ne legănam între viață și moarte.
Feriți, ne legănam între moarte și viață.
Apoi a venit o roșie dimineată.
Din adîncul istoriei, de departe,
Cu Doja, cu Horea, cu Tudor a venit, de departe.

Cită adunare de forță! Cită avînt!
Cită adunare de muncă, de trudă.
Asudă muncitorul. Asudă țăranul. Soldatul asudă.
Fabrici și uzine. Sirene. Luptă. Pămînt.
Singe la hotare. Singe. Și Pace. Pămînt.
Republica! Trăiască Republica! Republica!...

Te-am iubit copil, tinăr și matur.
Țară, totdeauna te-am iubit, țară.
Acum te iubesc și mai mult. Dă în seară,
Pentru mine dă-n seară. De zi nu mă satur.
Nici de soarele zilei nu mă satur,
Nici de soarele zilei...

Cu glas de aur vreau să te cînt.
Cu glas de aur te cînt, țară,
Cu glas de aur, de aur...

Sub cer albastru pe-albastru ocean
Corabia noastră aleargă-nainte.
Mîndră aleargă-nainte,
Spre viitor, spre comunism aleargă...

Prielnic e vîntul. Meșter cirmaciul.
Mîndră corabia... Meșter cirmaciul.

Zaharia Stancu

Președintele României

Imprejurări speciale au făcut să aud zilnic, în străinătate, numele președintelui NICOLAE CEAUȘESCU. Toți cei care vorbesc și scriu — mulți, foarte mulți, nu despart niciodată numele României de numele lui Ceașescu. Pe buzele și sub pana lor, actul oficial în aceste zile de poporul nostru era de mult încheiat și în modul cel mai firesc: „Ceașescu — președintele României”. Așa l-a numit, așa îl numește mereu o lume întreagă.

De numele acestui copil de țărani, acestui muncitor ajuns, în mod simbolic, primul președinte al României socialiste, sint legate toate mindriile noastre, aici, acasă, ca și în străinătate.

Din clipa în care partidul și poporul român i-au încredințat misiunile supreme, n-a fost oare el acela care a luat pieptuș toate marile și dificilele probleme ale unei politici noi, atât pe plan intern, cit și pe plan extern?

Cum ar putea fi, oriunde în lume, pronunțat numele României noi, libere și independente, fără numele acelui bărbat care,

suflet din sufletul ei, i-a fost și îi rămîne fiul cel mai iubit, conducătorul cel mai ilustru?

Am observat că, ori de cîte ori străinii ne citesc istoria, fie și straturile ei cele mai adînci și îndepărtate, pun întrebări și le raportează întotdeauna la destinele noastre de azi, la „politica președintelui Ceașescu”.

Recunoscînd continuitatea marilor tradiții, în lupta pentru libertate și progres, oamenii aceștia poposec îndelung, curioși, pasionați, asupra modului în care s-a constituit prestigioasa politică a unui stat socialist ferm în credința și idealurile sale. Explicațiile sint descifrate, citite clar, în noțiunea-simbol: „politica Ceașescu”.

Așa o numesc, după cum bine se vede din presa mondială, după cum o tălmăcesc zilnic în discuții politico-diplomatice, acești oameni nu numai curioși s-o cunoască, dar și dornici să-și lege firele gîndului de spiritul ei deschis, militant, pătruns de simțul dreptății, de sensul adînc al egalității între națiuni, al nevoii imperioase de a se găsi metode noi pentru securitatea și pacea lumii.

De ce să nu mărturisesc public că m-am simțit mindru și onorat, ca român, în ziua cînd un eminent diplomat și scriitor străin mi-a spus textual: „Printre puținii oameni politici mari pe care îi are azi lumea, președintele României trebuie așezat la loc de frunte. Concepții clare și de largă perspectivă. Dincolo de interesele țării sale vede interesele tuturor țărilor. Nimic egoist. Nimic de conjunctură. O etică superioară. Curaj și înțelepciune.”

Cuvintele sincere și calde ale acestui om au stîrmit în mine, ca într-un cor antic, cuvintele rostite și cîntate, în atîtea împrejurări publice, de oamenii de pe aceste pămînturi:

„Ceașescu — România
Pacea și prietenia!”

Nu mai ce cîntăm cu credință și mindrie acasă capătă dimensiune universală.

„Ceașescu — România”
răsună acum nu numai în inima noastră, ci și în inima zbuciumată și plină de speranță a lumii.

Ion Brad

EROUL ȘI EROISMUL

DESIGUR că am văzut și eu — cum au văzut-o toți oamenii din țara noastră — ceremonia investirii cu simbolurile Președinției Republicii, a primului Președinte al Republicii Socialiste România, Nicolae Ceașescu. Dar faptul că am văzut-o n-a făcut decît să imbrace într-o emoție profundă gîndurile mele, care, și fără a vedea, n-ar fi fost altele, cu privire la evenimentul din 28 martie.

Gîndurile mele și, mai ales, un anume gînd... Gîndul că nu este vorba numai de un act politic, de un act de organizare a statului, de un act de democrație socialistă, de un act de voință parlamentară, — deși toate acestea intră, fără îndoială, în complexul și profundul conținut al proclamării primului Președinte al Republicii noastre socialiste. Toate acestea vin din direcția noastră, a poporului, către cel desemnat, ales și investit. Dar din direcția lui? Din sufletul și din spiritul lui, care a primit tot ce i-a venit din sufletul, din spiritul și din voința noastră, și a înțeles, și i-a acceptat toate justificările, și a hotărît să le întrupeze?

Ei bine, gîndul meu îmi spune că de la el, dinspre el, actul din 28 martie este un act de eroism. Că este actul unui erou.

A accepta răspunderea unei asemenea sarcini implică o conștiință eroică fără margini. Istoria trecutului îl privește în față pe cel ce a acceptat-o, cu ochii ei bătrîni, înțelepți, arzători. Istoria viitorului îl înfruntă, cu chipul ei enigmatic, cu toate încercările pe care le ascunde, cu toate chemările ei poruncitoare. Istoria întreagă — trecută, prezentă și viitoare — își lasă greutatea incomensurabilă pe umerii lui. Și el, Nicolae Ceașescu, o știe, o simte.

Ceremonia, drapelele, manifestările de respect, onorurile de tot felul, toate acestea, care sint firești situații oficiale a celei mai înalte demnități, înseamnă, în același moment, suprema răspundere, o nouă și mare deschidere în istorie, pe drumul glorios al unui întreg popor.

Aceasta este covîrșitor. Geniul politic, geniul intelectual, ge-

niul de conducător și de ctitor sint precedate, sint condiționate de geniul eroic al răspunderii de a fi primul.

Și acesta nu este un eroism de o clipă, este un eroism de fiecare clipă, ani după ani. Acesta este un eroism cu atît mai sublim și inimaginabil pentru oricare dintre noi. Acesta este eroismul jertfel tăcute, calme și necunoscute, în timp ce ochii noștri sint fascinați de măreția creației geniale, posibilă numai prin și după acest eroism.

Aceasta, și pentru că Președintele Ceașescu ne-a îndemnat, prin modestia și calmul lui, să nu mai vedem, de aproape zece ani de cînd ne conduce, latura eroică a personalității sale. Dar dacă îl vom privi retrospectiv, de-a lungul tuturor zilelor, anilor și amintirilor care ne-au legat

atît de indisolubil de el, nimeni, nimeni nu va putea să nu recunoască în întreaga lui activitate, fondul acesta primordial de eroism al conștiinței și de bravură a răspunderii. Poate că din iradiația lui, a acestui fond, mai mult chiar decît din succesele neînterupte ale tuturor acțiunilor sale, a izvorît încrederea atît de nemărginită a tuturor, încredere care ne-a făcut pe toți — muncitori, țărani, intelectuali, tineri și bătrîni — să-l vrem și să-l aclamăm Președinte al Republicii.

Dar azi, pe cît de înalt se dovedește eroismul său, pe atît de profundă trebuie să se dovedească dragostea noastră, încrederea noastră, unanimitatea noastră, în jurul primului Președinte al Republicii.

Și se vor dovedi!

Radu Popescu

Spun România

Spun România
și tot ce e-n preajma acestui cuvînt
începe să cînte
cum doar către vară
prin lungi bărăgane de griu
ciocîrlia

Spun România
și tot ce se-ntîmplă cu mine
acum
prin această măiastră mișcare de nume
tălmăcire întreagă nu-și află
nicicum
la vreo altă mai rară grăire din lume

Spun România
și patrie spun
și popor de-o măsură cu glia
spun izvorul partidului meu comunist
care-și trage
din sevele țării țaria
și cînd toate acestea-ntr-un nume le spun
spun ce largă ne stă
între zări
omenia.

George Țârnea

FIUL PATRIEI

Prin el se-nalță cugetul și vrerea
Din tot cuprinsul țării spre zenit;
Înmănunchiată-n inima-i, puterea
Poporului e stincă de granit.

Sub fruntea lui se-ncheagă constelații
De visuri pentru cei ce sînt ori vin,
Croindu-i trainic drum acestei nații,
Stăpînă peste propriu-i destin.

Cu mîna către culmea-mpurpurată,
Celor ce-au pus în rodul muncii țel,
El secolul de aur îl arată
Și-n fruntea tuturor este el.

E fiul, el, al patriei ce crește
Pe ocina eroilor străbuni,
Simțind, gîndind, luptînd muncitorește,
Din fapte țării împletind cununi.

M. Beniuc

Ctitor de cultură socialistă

ESTE, neîndoios, din cînd în cînd, cite o zi, cite un ceas, cite o clipă anume, în care putem spune fără exagerare că omenirea și istoria cu lungul ei șirag de lupte și jertfe, de speranțe și opintiri, de eroi și visători pentru mai bine, se uită la noi în mod deosebit, cu atenție și admirație, cu un sentiment de solidaritate și de împlinire. Un asemenea moment l-a constituit alegerea secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ca președinte al Republicii Socialiste România. Un moment istoric în care visurile și năzuințele unei istorii întregi s-au așezat pe umerii unei clipe, pe umerii unui Om între oameni, ai unui comunist de omenie, pe umerii celui mai bun dintre fiii acestei patrii, care va duce sensul adînc al clipei în istorie și în eternitate. Întrupînd în el virtuțile cele mai de seamă care definesc universul spiritual al poporului român, dragostea de patrie, de libertate, independență și suveranitate, idealurile comunismului, cultul muncii, al demnității, dreptății și omeniei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales primul președinte al României. Alegîndu-l pe el, poporul s-a ales pe sine, consolidîndu-și, astfel, destinul istoric și deschizîndu-și perspective noi pentru pace, bunăstare și fericire. Suflet în sufletul neamului, oamenii de artă și cultură au vibrat într-un singur gînd și într-o singură voință sprijinind cu tot talentul, cu toată flînța lor înalta investitură a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Creatorii din toate domeniile vîd în secretarul general al partidului, în primul președinte al țării, și pe ctitorul culturii românești socialiste.

Dragostei sale de frumos și de adevăr, stimei pe care partidul o acordă creației, îi datorează slujitorii artei climatul atît de prielnic înfloririi talentelor, atmosfera creației, statutul demn al omului de cultură. Pentru toți creatorii, din toate domeniile artei și culturii, personalitatea proeminentă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, patriotismul său fierbinte, devotamentul pentru cauza socialismului și comunismului, lupta neobosită pentru pace, prietenie și colaborare între popoare constituie un strălucit exemplu. Ne vom strădui ca exemplul acesta luminos să genereze în scrisul nostru un puternic umanism socialist, o înaltă ținută etică și estetică, un generos spirit patriotic și militant. Ne angajăm, în fața marelui exemplu de patriotism și internaționalism să scriem acele cărți valoroase despre care viața noastră socialistă să poată spune cu mîndrie că îl aparțin. Ne angajăm să dăm creații inspirate din miezul fierbinte al evului comunist, creații înaripate, capabile să lărgească orizontul de cunoaștere al construcțiilor socialismului, să le modeleze conștiințele și să-i educe în spiritul eticii și echității socialiste, al moralei comuniste. Avînd mereu în față exemplul celui mai bun fiu al patriei, oamenii de artă și cultură se vor strădui tot mai mult să devină ostași demni al înaltelor idealuri comuniste, să slujească neabătut cu tot talentul și toată puterea lor de muncă interesele poporului, politica internă și externă a partidului și statului nostru, creșterea limbii românești și-a patriei cinstire.

În acest sănătos climat ideologic, noi am învățat că experiența nu se poate confunda cu rutina, că tradiția creatoare, progresistă, revoluționară nu e tradiționalism, că inovația autentică în domeniul vieții spirituale nu poate fi aventură gratuită.

Pecetea puternicei personalități a primului președinte al țării e imprimată în suferințele noastre și pe fizionomia culturii românești socialiste care se poate numi de acum **epoca Nicolae Ceaușescu**, așa cum alte epoci de strălucitoare cultură se numesc a lui Pericle, Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Alexandru Ioan Cuza.

Ideile din **Jurămîntul** primului președinte al României constituie pentru oamenii de artă și cultură, ca pentru întregul popor, un program de luptă și acțiune.

Ion Dodu Bălan

Primăvară

IMI aduc bine aminte, că tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost ales în funcția de secretar general al Partidului într-o primăvară — anotimp de renaștere a naturii. De atunci, în fiecare an prin care am trecut, suflul de primăvară n-a rămas doar o simplă metaforă. Ne-am convins că omul din fruntea țării, comunistul Nicolae Ceaușescu, a dorit și dorește activizarea întregii energii a poporului, unirea tuturor rîurilor românești de inteligență, talent și omenie. Și acum, tot primăvara, națiunea noastră și-a ales primul președinte în persoana a celui aș om, stimat și îndrăgit de noi toți: Nicolae Ceaușescu. Știm că poporul creează toate bunurile materiale și spirituale, după cum știm că un conducător se poate contopi cu idealurile națiunii sau dimpotrivă. Nu numai istoria noastră ne-a dovedit-o. Marii conducători sînt aceia care se identifică cu tot ce are poporul mai bun și mai sfînt. Un astfel de conducător are poporul nostru.

Momentul de istorie — alegerea primului președinte al Republicii Socialiste România — nu putea să aibă loc decît primăvara. Fiindcă o primăvară continuă trăiește acum România.

Corneliu Ștefanache

Pietre fierbinți

Cîntă în mine orașele —
colonii de mineri cu șirag de
lămpașe
și metropole scufundate-n neon.
Respect pădurea
mă seduce belșugul cîmpiilor
calme
singurătatea părăsitorilor sălașuri
și înțeleg marea, piscurile
munților
tăindu-mi cu ferăstrăul
strînsoarea. Dar mai ales
orașele cîntă în mine.
Mereu am deschisă ușa spre ele.
Pe rafturile inimii fără număr
de-nregistrare
se-nșiră orașele: care de care mai
vrednice —
cele pe unde-am trecut
cele prin care voi trece
cele peste care sub privirile lumii
gloria curge șiroaie și
cele pitite-n mantaua
necunoscutului.
Colonii de mineri cu șirag de
lămpașe
ori metropole scufundate-n neon —
pietre fierbinți ale revoluțiilor
orașele-n mine cîntă.

Balogh József

În românește de DIM. RACHICI

Patria

Patria-i cel mai frumos obicei
pe care-l știm de la părinți.
Îl scriem, îl citim și îl rostim
peste tot cu buzele fierbinți.
Să învățăm de la numele patriei,
să fim tineri, bătătorind
mina harnică a multumii
în inima lucrurilor cu noi
diamante și avuții.
Să învățăm de la numele patriei să
fim tineri
cinstiți împodobindu-i stema cu
demnitate și curaj,
cu mîndrie eroică, cu odihna și
flacăra frunții.
Să învățăm de la numele patriei
să fim tineri
de la numele ei sfînt obișnuit cu
iubirea
aproapelui tău cu chipul plin de
bunătare
înflorind mai înalt prin cenușa
victoriilor
germinînd noi stilpi de epopee și
pace.
Patria-i cel mai frumos pedestal
pe care flamura urcăm,
îi mulțumim cu inima adînc
și toți pe chipul ei jurăm !

Ion Mărgineanu

Tu, cea mai frumoasă

Mai mult ca pîinea dată celui flămînd, într-adevăr mai mult
Ca aerul în respirație, ca pulsul fără istovire
Ești patrie, nemărginită în dragoste și dăruire —
Te apără din veci Carpații, și apa mării în tumult
Te-mprospătează. Ce-împlinire adîncă-a visurilor tale,
Ce minunată-alcătuire a celor mai alese lucruri
De care anii-n cercuire te-aleg să fii și să te bucuri,
De la misterele chimiei la-mpreunările florale
Ce spun copiilor de-a Firii iubire și fecunditate,
Ce mare ești de cînd zăvoare și piedici nu mai amenință
Și stăm în jurul vetrei tale parcă-n o singură ființă,
Cînd vulturii gîndirii zboară-n văzduhurile depărtate !
Tu, pentru noi cea mai frumoasă și mai aleasă parte-a lumii,
De zorii purpurii trezită peste ruine și ocară,
Scăldată în lumina nouă-a revoltelor ce-ți înălțară
Zidurile din întuneric, mai albe ca podoaba spumii, —
De meșteri mii și milioane acum e fața ta sculptată
Și inima de farmec dusă plutește-n unduirii de soare,
Și aripi fără de măsură-i va pune vremea viitoare
A comunismului, aceea trezită-n vremuri de-altădată.
Ca-ntr-o oglindă să se vadă în limpezime de azururi
O, patrie, și chipul nostru și-acele-nfăptuiri mărețe,
Pe care-n rînduri, generații se vor întoarce să le-nvețe...
A noastră ești pe totdeauna și noi sîntem ai tăi de-a pururi !

Franz Liebhard

În românește de ION HOREA

O noțiune fundamentală în poezia lui Blaga este **somnul**, prezentă și la Eminescu. Cea mai mare parte din poemele de dragoste ale acestuia se încheie printr-o invitație la **adormire**. **Somnia** este treapta supremă a voluptății erotice. La Blaga (**Lauda somnului**, 1928), întregul univers participă la o stare de **insomnare**, în care viața mitică a lucrurilor devine posibilă. Pământul, arborii, păsările intră în starea de somn, obiectele își pierd formele și dimensiunile lor reale. Din obiecte **reale**, ele devin obiecte **magice**. Acesta este procesul care definește **demersul** liric al lui Blaga, poziția lui față de lucruri. Lucrurile participă la o viață cosmică, cosmicul se manifestă în lucruri (principiu expresionist). **Somnul** domolește energia lor exterioară, vitalitatea suprafețelor, pentru ca forțele vieții latente să se poată aprinde. Starea de vis se obține printr-o diminuare a vieții în stare de veghe, a vieții **diurne**. Ea devine posibilă numai sub protecția nocturnului, când sufletul mineral se revelează. Comențind volumul **Lauda somnului**, scepticul Ion Barbu notează: „Somnul cu grafica lui variabilă, cu deplasări răsturnătoare conciliante în unitatea păduroasă și contradictorie a creației, e o formă de existență mult mai completă ca existența diurnă. Întronat, acolo, stă Sufletul, categorie căreia Edgar Poe îi făcea să **corespundă** cimpul strict al poeziei”. (**Legenda și somnul în poezia lui Blaga**, „Ultima oră”, 24 februarie 1929).

Starea de somn începe, în lumea materială, printr-o **retragere** a lucrurilor într-o liniște a aparențelor. Lumea fenomenală se stinge, pentru ca **spiritul** ei etern („sufletul în adieri”, „zvoniuri surde”) să se miște în adincuri. E momentul în care cosmicul se intrupează în elemente derizorii, iar **timpul** se goleşte de durată: „Noapte întreagă. Dânduiesc stele în iarbă. / Se retrag în pădure și-n peșteri potecile, / gornicul nu mai vorbește. / Buhe sure s-așează ca urne pe brazi. / În întunericul fără de martori / se liniștesc păsări, singe, țară / și aventuri în cari veșnic recazi. / Dăinuie un suflet în adieri, / fără azi, / fără ieri. / Cu zvoniuri surde prin arbori / se ridică veacuri fierbinți. / În somn singele meu ca un val / se trage din mine / înapoi în părinți.”

Rolul poeziei este în acest caz a „iscodi semnele”. Obiectele au devenit **semne**, semnele unei realități magice, spirituale, desigur. Semnele sunt numeroase și ele indică o pregătire de **inserare**, de intrare în vraja nocturnului, care poate să fie și o vrajă a morții. Lângă schit (simbolul credinței instituționalizate), miezul nopții află făpturile „adormite-n picioare”. **Duhul mușchiului** rătăcește prin vâgăuni, fluturi enormi își caută cenușa în focuri, ciobanul pune pământ peste mieii ucidei de **puterile codrilor**; fetele își freacă umerii goi de lună, iar Dumnezeu se face mai mic sub copaci pentru a lăsa loc ciuper-cilor să crească. În fine, somnul adus de patru vânturi pătrunde în fagii bătrâni (**în munți**). **Duhul nopții** este fecund, sub protecția lui granițele dintre regnuri sint depășite, omul și cosmosul pot comunica. Și tot în acest regim de liniști elocvente se ivesc **semnele** sfârșitului (**Peisaj transcendent**): cocoși apocaliptici strigă în noapte, dobitoacele ies din locuri negre pentru a bea apa moartă din scouri, vântul rupe cren-gile și coarnele de cerb, **fintinile nopții** deschid ochii și ascultă veștile întunecate.

Putem spune atunci că somnul este pen-tru Blaga o încăpere cu două uși: una **dă spre obiectele eliberate din închisoarea legilor materialice** (lumea magică), **alta spre moarte**. **Iscodirea** (cuvânt esențial în vocabularul poetului) se încheie cu

presimțirea sfârșitului: „Pe drumuri por-nit / viscolesc semnele / întregului ro-tund depărtat: / pretutindeni e o tris-tețe. E o negare. E un sfârșit...” (**Tagă-duiri**). „Spre nu știu ce sfârșit / un zbor s-a întins...” (**Cap aplecat**). „Adinc sub bătrânele / verzile zodii — / se trag ză-voarele, / se-nchid fintinile” (**Noapte ecstetică**).

Iscodirea lucrurilor

Dintr-o însemnare reproducă de edito-rul lui Blaga (George Ivașcu) din manus-crisele poetului, reținem: „Iscodesc locu-rile cele mai retrase din preajma cetății, cimpul, vegetația, dealurile, viile, cringu-rile, apele. Mă duc uneori spre miază-noapte, să ajung prin sate ce cultivă pod-gorii și vinuri, ce-ar putea să răspundă la egalitatea beției mele lăuntrice. Nu este drum sub soare sau cărare adum-brită de unde să nu mă întorc acasă cu existența sporită de un nou stih. Iau seama gândindu-mă astfel că față de ver-surile mele de altă dată [...] noua mea poezie [...] se adăunește pe un plan mai organic și mai omenesc”.

Iscodirea rămâne în **Poezii** (1962) tema esențială. Mai exact: **iscodirea lucrurilor**, căci lucrurile năvălesc în versurile lui Blaga și le domină prin materialitatea lor plină, fecundă. Mișcarea imaginației străbatea, în poemele anterioare, distanța de la **lucruri la fire** și de la **fire la sufle-tul cosmosului**. Lucrul este monada în care se încorporează spiritul universal și, înregistrând manifestarea celui dintii, poe-zia tinde să intre în contact cu cel din urmă. În **Mirabila sămință**, procesul înce-put în **Nebănuitele trepte**, se continuă și se desăvârșește: imaginarul se fixează asupra lucrurilor, **coboară** de la sufletul, spiritul universal, la monada în care poetul citește mecanismele existenței. Impresia este, văzând acest demers nou, că lucrurile încetează de a mai fi simple **semne**, redevin **obiecte** și obiectele parti-cipă la o curioasă alchimie. Intuiția pre-facerilor obscure în natură (geneza, coac-erea) se observă numai deocă în poemele acestea ce arată lumină și împăcare: amurgul este **fecund**, „pomii simt dureri de muguri”, ochiul, urechea, nasul prind de peste tot „veste de viață ce se-ncei-ge”; cărăbuși de aramă, pitpalaci profe-tici, lăcuste, gize fără număr ies din „turnătorii verii”. Blaga este acum, nu mai încapă vorbă, un poet al **facerii**, cin-tecul lui este **cintecul făpturii**. Melanco-lizat de ideea destrămării, ochiul desco-peră deodată viața contagioasă a lucruri-lor, dimensiunea luminii și a fecundității. Blaga devine un poet solar, **sudic**, ca în acest cîntec autumnal: „Vino să vezi! În tirzia, bogata căldură / închis între zi-duri cine-ar mai sta? / Precum a mai fost, pină-n cealaltă zare, / încă odată tărîmul să crească ar vrea. / Și-n unghi săgetat / pământu-și trimite cocorii / spre cerul cel mare. // Lumina ce largă e! / Albastrul ce crud!”

Blaga nu-și uită, firește, temele. Lângă coacere, **înfăptuire**, smălțul fructelor în octombrie și profeția semințelor ce zboară prin aer, există și nostalgia de origini și dorința de comunicare cosmică. O cos-mogonie poetică (**Munți și nori**) avansează ideea unei origini sburătoare a pămî-nului. Munții ar proveni din plumbul pe care l-au lepădat, la începuturi, norii plutitori: de aceea Munții, grămcozi de plumb, scrutează zările într-o pregătire tăcută de zbor. Cerbul, trecînd prin crin-guri pline de ispite, adulmecă nu **apre-piatele**, ci **depărtatele**: muzica sferelor, ritmurile universului: „Ciulindu-și ure-chile / prinde străvechile / rotiri, sus, de tulbure / foc și de murmur / [...] și-aude, sub-naltele, / unele, altele: / erele, sferele...” (**Cerbul cu stea în frunte**).

Noaptea, lucrurile intră în somn, uzi-nele lumii materiale încetează și, în li-niște, zvicnetul inimii răspunde în Ursa Mare (**Răsuneț în noapte**). Tema **iscodirii naturii** se încheie cu sugestia unei afec-

tuoașe solidarități cosmice. În poezia antumă, Blaga era mai ales un poet al extincției, în poemele de acum el este mai ales un poet al **facerii** și al **împli-nirii**. Fără să se despiritualizeze de tot, cultivînd în continuare ideea, panismul său este mai luminos și mai adinc implicat în concret.

Cuprinderea, împresurarea

În ciclul **Vară de noembrie**, Blaga este și un poet solar al iubirii, fixată, ca și în versurile anterioare, într-un spațiu domi-nat de **duhul inverzirii**. Cîntecul erotic se pierde în extazul contopirii într-o geolo-gie purificată pînă la transparentă. Poetul se **cuprinde** în lucruri, lucrurile **iscodesc** și cuprind cuplul de îndrăgostiți fugit din cetate (unde funcționează **legea, morala**) și refugiat în mijlocul naturii calme și purificatoare: „Iubito-mbogătește-ți cin-tărețul, / mută-mi cu mina ta în suflet lacul, / și ce mai vezi, vâpaia și înghe-țul, / dumbrava, cerbi, trestia și veacul. / Cum stăm în fața toamnei, muți, / spo-rește-mi inima c-o ardere, c-un gând. / Solar e tilcul ce tu știi oricînd / atîtor lucruri să-mprumuți.”

Aici și în alte versuri (**Atotștiutoarele**) se desemnează **figura** poeziei lui Blaga în raporturile ei cu lucrurile. Figura e determinată de o dublă mișcare a ima-ginarului și de o dublă disponibilitate a spiritului: iscodește și se cuprinde în lucruri — și se lasă, în același timp, **iscodit, încercat, împresurat** de obiectele ce concentrează și ascund mecanismul existenței cosmice. O penetrație cu sens dublu, o fuzionare voluntară și euforică, aparent în absența oricărei dorințe de cunoaștere. Obiectele păstrează doar ima-ginea unei vâpăi nestinse, **sori tineri** se mișcă în constelația lor străvezie: „As-cultă tu un cuvînt, ascultă ce bănuiesc / despre lucruri. Cît în hotarele / ele ne-ncearcă, ne împresoară, ne iscodesc. / Suntem împrejmuiți de atotștiutoarele. // Ne sunt acoperite viața și patima. / Lu-crurile însă, ele ne știu.”

În limbajul mai vechi al criticii s-ar putea spune că elementele **participă** la viața sentimentului, natura este complice. Însă poezia este mai sus de această soli-daritate, complicitate: pasiunea se încre-dințează ritmurilor eterne ale materiei, se dăruie și se lasă cuprinsă pentru a eterniza ceva ce este puternic dar trecă-tor. Buruienile, pietrele, copacii, apa nu sint numai martorii unei iubiri senine într-un anotimp înaintat al vârstei, sint și elementele ce vor păstra tiparele ace-slei pasiuni cînd ea se va stinge. Senti-mentului pieritor i se substituie, astfel, eternitatea materiei. Cu această perspec-tivă în față, spiritul poate privi împăcat **tiparele** intruchipate în formele trecătoa-re ale feminității: „Numai așa, la capătul drumului, urmelor, / se-nvederează în calma oglindă a lacului, / în ochii bătri-nilor aștri, / legea pămîntului, tiparele, rarele, / intruchipate în sinii care nu dezmint / rotunjimile urnelor / și-n rodii cari nu dezmint / rotunjimile sinilor.”

Însă semnele universului nu par a mai interesa în chip special pe Blaga în ipostaza de poet exotic. El este mai apro-piat de oh-ul și ah-ul lui Ienăchiță Vă-cărescu, decît de simbolistica savantă a eroticii moderne. Chinul, suspinul, aștep-tarea, îndoiala abia sint spiritualizate, peste fața lor abia trece umbra unui gând. Ideile se retrag umilite din fața **jarului, viscolului de călduri, fierbîntei nea**, care stăpînesc viața sentimentelor. Viața sentimentelor este suficientă: sufletul nu mai simte nevoia unei alianțe. A trăi pînă la capăt, cu o ardore echilibrată, pasiunea ce a înflorit atît de tirziu, de puternic și de pur, înseamnă o împlinire absolută. Blaga, care își făcuse un pro-gram estetic din a spiritualiza emoția, e pe cale de a despărți pe a **cunoaște de a iubi**: „A cunoaște. A iubi / încă odată, iar și iară, / a cunoaște-nseam-nă iarnă, / a iubi e primăvară...” Se va vedea însă că despărțirea totală nu este posibilă. Cunoașterea continuă să fecundeze sentimentul, metafora este încă gravidă de idei. Chiar **spațializarea** iubirii este o consecință a intervenției spiritului, preocupat acum, e drept, mai puțin de semnele transcendentului și mai mult de imaginile unei naturi erotizate. Cerbul care, bîntuit de **sublimul foc**, mer-ge spre abisuri și soarbe din apă imagi-ne cerului, este simbolul acestei inserții fatale a cosmicului, spiritualului în lu-mea fenomenală. Însă lumea fenomenală stă, deocamdată, sub vraja unui mare sentiment. Crîngul, izvoarele, holdele coapte, bătrîni aștri au devenit niște obiecte erotizate. Ca la Dante, dragostea mișcă totul: cerul și alte stele: „În cea-sul acela înalt, de alchimie cerească, / silirăm luna — și alte vreo cîteva astre, / în jurul inimilor noastre / să se-nvrîteas-că” (**Legenda noastră**).

Chemarea dragostei începe prin invita-ția de a părăsi orașul (reflex expresio-nist) într-o bucolică dogoritoare unde simțurile pot evada „din cuviință și din pravili”. Aici se aude cornul de vinătoare și goana sălbăticiunilor, și poetul gin-dește, pastoral, o scenă de iubire într-un noian de frunze roșii, avînd sub cap un iepure ucis (**Andante**). Iubirea este de-clarată, solemn, „singurul triumf al vie-ții / asupra morții și cetii” (**Epita-f pentru Euridike**), sub vraja ei „născocirea” (poezia) este mai vie. Căutînd definiții

POEZIA

lirice memorabile, Blaga devine, ceea ce nu ne-am fi așteptat, un poet erotic aproape galant, în stare să jure pe pămînt și pe cer ca să fie crezut: „Cînd îți ghicesc azîndul lut / cum altul de Tanagra nu-i, / din miazănoapte pînă-n sud / mai e nevoie de statui?” Propozi-țiunile mari, gesticulația enormă, teatrală (uneori chiar facilă), imaginile tradiționale ale eroticii: focul, chinurile de iad, che-marea întregului univers în ajutor — nu sint evitate și am spune chiar că Blaga simte o plăcere să scuture din pomul liricii sale fructele gîndirii complicate pentru a face poemul mai simplu și ima-ginea mai transparentă: „O fată frumoasă e / o fereastră deschisă spre paradis. / Mai verosimil decît adevărul / e citeodată un vis. /.../ O fată frumoasă e / o închipuire ca fumul / de ale cărei tălpi, cînd umblă / s-ar atrîna țărna și dru-mul” (**Catrenele fetei frumoase**).

Cultul erosului ia la Blaga, poet ce scrie cu imaginea infinitului în față, și asemenea forme mai usoare, adevărate, uneori, jocuri de metafore pentru a su-gera un gest tandru, o apariție surprin-zătoare ori un moment de criză trecă-toare. Femeile sint niște „viori aprinse”, vîntul, lipînd veșmintele pe trupuri, transformă fetele în statui; privindu-le cu un ochi de estet concupiscent, poetul descoperă sinii și coapsele „minunile, sfînteale”. Spicele în lanuri — **fete-n vâ-paie** — privesc cu nostalgie la zeul tînăr din zare și se-nfioară cînd apare pe boltă seceră lunii (**Cîntecul spicelor**). „Taina de la subțioară” tulbură pe meta-fizician într-un chip foarte lumesc, însă dorința se sublimază deîndată, erosul necoborînd niciodată în poezia lui Blaga în sexualitate. **Păcatul** nu se înfăptuiește. Poetul vrea doar să știe taina „cum se mai face” și invită idilic femeia să coboa-re în riu pentru ca apa să întînească prin atingere cu coapsa goală (**Vara lin-gă riu**).

Atribute ale spațialității

Poemul de dragoste străbate uneori ca-lea mai complicată a fabulei, pen-tru a exprima aceeași sugestie de chin stăpînit, de vâpaie albă. În **Cîntec al fo-cului** descoperim un univers în rut: pie-trele ard, stelele iau foc în cădere, sub armură cavalerei a devenit o torță, țărîna dogorește, pădurile fumează, licuricii sint semnele acestui incendiu planetar. Tot acest complicat topos al lumii în flăcări pentru a dovedi că sufletul arde în vâpaia dragostei: „Altfel noi ardem iubito. Altfel ne este ardoarea. / Cît e în-tînsul, cît e înaltul, / noi ardem și nu ne iertăm, / noi ardem, ah, cu cruzime-n vâpăi / mistuindu-ne unul pe altul”.

Din poezia populară, Blaga ia și no-țiunea de **dor**, cu înțelesul ce se cunoaște. **Dorul-dor**, care intervine într-un poem, ar fi cel mai profund dintre doruri: „ace-la care n-are amintire / și nici speranță, dorul-dor”..., o suferință la puterea a doua, un chin din care s-a scurs dulceața ve-ninului. Poetul trece aici dincolo de gra-nița poeziei de sentiment. Meditația stă încă în preajma emoției. Lucru curios, ea apare îndeosebi cînd intervine perspectiva temporală. De regulă, poemele din **Vara de noembrie** se sprijină pe atributele **spa-țialității**: o acumulare de elemente ce dă impresia că **imaginarul** se extinde spre orizonturi largi. O desfătare a privirii care străbate obiectele. Poetul vede, **adaș-tă, asumă** universul material ce tinde, cum vom vedea, spre un regim de trans-parență. Cînd intervine perspectiva dura-tel, apare **gîndul** și gîndul aduce ideea de limită, iar limita ideea de moarte. Dintr-o trăire euforică în spațiu, iubirea devine un „joc umbratic” în timp. Dragostea înce-pe să fie meditată și atributul sponta-neității libere și plenare dispare: „Și-l durcros în marea trecere să te / aprinzi visînd. Mai tare arzi în schimb. / Iubirea prinde adincimi, așa cum e / umbratic joc, relief pe-un sarcofag în timp”.

Iubirea prinde, cu perspectiva sarcofa-gelor goale în față, **adincimi**, iar **arderea** pe care o acuză poetul nu mai este atît de veselă, multumitoare: cenușa este în preajmă, orașul din care au venit sarco-fagele se află sub pămînt, pe locul unde a fost altădată forul au crescut porum-biști. Timpul macină totul. O simplă schimbare de decor și meditație împinge poemul spre alt cîmp de probleme.

O umbră ce trece peste fața surizătoare a Erosului blagian este și aceea de ordin moral. Dragostea nu este numai un **nimb** dobindit cu întîrziere, dar și un **păcat** pe cale să se înfăptuiască. Îndemnul de a evada din „cuvîntă și din pravili” sau precizarea că ceasul este „fără vină” — arată un viu sentiment al culpei. În spa-țiul acesta de vrajă vegetală, unde pomii dau în floare și cerbi umblă melancoli-zăți de iubire, există un **pom interzis** și fructul lui nu trebuie cunoscut. Iubirea, rămîne o stare de ispită, un adevăr nere-velat: „Vino să ședem subț pom, / unde ceasul fără vină cu șarpele se joacă-n doi. / Tu ești om, eu sunt om. / Ce grea e pentru noi / osînda de a sta-n lumină!”

Avem acum toate elementele pentru a trage o încheiere privitor la poezia ero-tică a lui Blaga. Ea oscilează între emo-ția pură și poezia de cunoaștere, stînd la egală distanță de chiotul simțurilor și de reflecția amară Blaga nu-i nici poetul iubirii spiritualizate, nici un poet senzual,

*) Fragment dintr-un eseu despre poe-zia lui Lucian Blaga. Folosim edi-ția de **Poezii** (B.P.T., 1968), îngrijită de George Ivașcu.

LUI BLAGA

rostogolitor de femei (ca Eminescu în viziunea lui G. Călinescu). Femeia din versurile lui nu are carne, are doar forme ce trimit gândul spre tiparele eterne. Nu-i nici o abstracțiune, ca Beatrice, simbolul teologiei, nici o văduvioară veselă și plină, încinsă de simțuri. Locul ei este între vis și realitate, între da și nu, între idee și pasiunea ce știe să se înfrineze. Iubirea blagiană înfloreste în umbra discreției și a nehotărârii între două planuri.

Obsesia cristalizării

În Vară de noembrie, Stihuitorul și Alte poezii, Blaga este și un poet al transparenței. Bucolica lui este luminoasă, spațiul în care sînt fixate reprezentările erosului e dominat de specii diafane. Materia cunoaște un efort de purificare, elementele dense, opace devin la dogoarea iubirii transclucide; plantele, gizele participă la o mare simfonie albă. Am putea vorbi, în acest caz, de serafismul lui Blaga, comparabil cu acela din proza și din poemcile borealice ale lui Eminescu. Iscodirea, impresurarea, cuprinderea lucrurilor înseamnă, în fapt, decantarea, punerea lor în stare de transparență. Poezia descoperă focul ascuns în obiecte, cristalul posibil în speciile cele mai degradate. O parabolă (A fost pămîntul străvezii) avansează o ipoteză cosmogonică: pămîntul, scaldat de luminile originare, a fost transclucid, apoi sub puterea forțelor obscure și-a pierdut atributele luminozității. Numai pasul iubirii pe unde calcă îl readuce la starea inițială. „Ca-n ape fără prunduri, fabuloase, reci, / arzînd se văd minuni — prin lutul purpurii”.

Poetul vede lucrurile și privirea descoperă schița răstignită în ele: termen ce poate fi interpretat, platonician, ca prototipul desăvîrșit. Astfel de penetrații prin coaja obiectelor provoacă o reacție în lanț: totul devine foc, flacără, angelic, paradisiac. Timpul „se-ntinde” pînă la „capătul vederii”, timpul, cu alte cuvinte, îngăduie această năvală de îngeri albi cu săbii de flăcări care curăță natura de impurități.

Metaforele transparenței sînt numeroase și cuprind toate planurile vieții materiale. Licuricii, ca să luăm un exemplu din lumea gizelor, sînt niște felinare cosmice: „Își aprind fosforescența / străvezie, selenară” (Creaturi de vară). În somnul vegetal, sevele sînt închise „ca-ntr-o lume de cristal”. Paradisul bucolicii bliagene este alb: sori tineri beau roua depusă pe lucruri, crini albi pocnesc, în noaptea, în vis înfloresc porii selenari, din cer plouă cu petale, în orice element așteaptă ca să fie dezlegată o pereche de aripi: „Lumea toată / e un singur alb. / Coboară din înalt / moartea petelor. // Fulgi de zăpadă zboară-n sus și-n jos. / S-ar juca frumos / cu genele fetelor”.

Blaga are un extraordinar simț al diafanului, și mitologia lui lirică mai nouă este dominată de obsesia cristalizării (în sens stendhalian).

Tilcul și trecerea

În cele 25 de poeme din ciclul Stihuitorul temele centrale sînt tilcul și trecerea. Blaga revine la vechile motive (somnul, moartea, timpul, întoarcerea la elemente), cu o curiozitate nouă pentru tilcul lor. Reflecția reîntră în drepturile ei, metaforele încep să devină tot mai mult din atribute ale spațialității, semne ale timpului ce mărginește. Predomină simbolistica devenirii și a tălmăcirii. Antenele imaginarii caută din noul pulsul astrilor (dimensiunea cosmicului !): „mă deschid cerului” — și se îndepărtează de lucruri. Din obiecte euforizante (într-o bucolică de o voluptate profană), speciile lumii vegetale au redevenit obiecte de meditație, neasumate, ținute la oarecare distanță. Privirea descoperă abisul dintre ele. Lucrurile sînt — cum spune Blaga într-un vers — „purătoare de tilcuri” — și tilcul se lasă greu descifrat. Întiul lui învelis este trecerea, sub forma înnoirii, devenirii, împlinirii. Mecanica universului se realizează prin aceste schimbări lente, abia perceptibile, supuse unui ritm milenar. Ochiul vrăjit din Vară de noembrie descoperă în acest proces obscur forța creației anonime, puterea naturii de a trăi veșnic regenerîndu-se. Același proces este perceput acum din perspectiva duratei și, fatal, a vieții subiective. Mai filosof, ochiul percepe și celălalt plan (limesc, individual) al marii treceri. Timpul urge și vizul se destramă. Poeziei devenirii cosmice i se substituie poezia presimțirii morții: „Cu alesături de aur / timpul urge prin albastru. / Jinduiesc la cite-un astru / răsărit ca o ispită / peste-amurgul meu de-o clipă, / peste basmul în-arsură”.

Presimțirea capătă o reprezentare lirică și mai neagră în Glas de seară (există la Blaga o tehnică a glasurilor, o schimbare de orar și de perspectivă asupra temelor sale. Ca Monet, care picta catedrala din Rouen la ore diferite, pentru a surprinde diferența de intensitate a luminii, Blaga își schimbă glasul în fața aceluiași obiect-temă). „Glasul de seară” prevestește intrarea în noaptea elementelor: „Din veac în slujbă viermii sînt. / Sub glie-i văd lucrind, lucrind. / Intra-voi iar, sub veghea lor, / în ciclul elementelor”. „Glasul de noapte” din alt poem (Noaptea la mare) anunță reintegrarea apropiată în ritmul universal, fără senti-

mentul beatitudinii, ca la Eminescu. Reîntoarcerea în circuitul regnurilor este o ispășire tristă, o stingere a aprigei sete și, fără nici o intenție de a sacraliza trecerea, poetul ia act de condiția lui existențială: „Capăt al osiei lumii ! / Rogu-te, nu osîndi / Vine cîndva și o-dihna / ce ispășire va fi !”

Înstrăinarea de lucruri

Ca temă complementară a morții (trecerii) este, din nou, somnul. Somnul reprezintă, mai întii, pierderea unui privilegiu: privilegiul de a stăpîni (prin cunoaștere, veghe rațională), domeniul lucrurilor, căci vederea (veghearea) este un atribut al posesiunii. Nevederea (somnul) face ca lucrurile să iasă din sistemul de gravitație și echilibru care permite asumarea, stăpînirea lor. Somnul se deschide, atunci, peste teritoriul abisului: „Iată-amurguri, iată stele, / Pe măsură ce le văd / lucrurile-s ale mele. // Lucrurile-s ale mele. / Sunt stăpîn al lor și domn. / Pierd o lume cînd adorm. // Cînd trec punțile de somn / îmi rămîne numai visul / și abisul, și abisul.”

În starea de somn, obiectele obișnuite deveneau obiecte magice și participau la o viziune a paradisului în destrămare (Laudă somnului). În Stihuitorul și Alte poezii, acest mecanism magic nu se mai declanșează. Spațiul rămîne mut, somnul nu deschide nici o fereastră spre lumea magicului, cosmicului: „Somnul e umbra pe care / peste noi o arunci, în spațiul mut. / Plăcut e somnul, plăcut”. De altfel, lucrurile și-au pierdut atributul luminii: „fără ochi se uită-n lume / purtătoarele de tilcuri / născătoarele de lucruri” (De rerum natura) păstrîndu-l doar pe acela al perenității. Tilcul lor rămîne nerevelat. Spațiul dintre subiectul și obiectul poeziei crește, privirea boltește poduri tot mai întinse între lucruri și, dintr-o expresie a asumării, implicării, poemul devine expresia distanțării, înstrăinării de obiectele ce se supun altor legi. Ele pot atinge neori condiția eternității, ca izvorul din Lăcrăm, simbol al trecerii oamenilor și al rezistenței materiei: „Păduri s-au stins. Și rînd pe rînd / oameni în umbră s-au retras / veșminte de pămînt luînd. / Dar șipotul, el a rămas. // De-a lungul anilor în șir / de cite ori în sat mă-ntorc, / mă duc să-l văd. E ca un fir / pe care Parcele îl torc.”

Supuse tilcului sînt în noile poeme ale lui Blaga și mai vechile teme ale orașului și ale seminției, într-o curioasă apropiere. Orașul, în viziunea anterioară, e sterp, orașul ucide miturile, mărginește sentimentul, orașul (civilizația) este o sfidare a firii naturale. Totuși, o rodnicie există, pietrele nu distrug în întregime viața, creația. Din semințele căzute pe piață cresc în piețele orașului statui (Cetate în noapte). Simboluri ale vanității, ale creației artificiale, ale imaginarii îndepărtat de tiparele eterne, fecunde ale naturii? Poetul nu lămuiește, căci nelămurirea a devenit tema cea mai profundă a poeziei lui. Tăcerii lucrurilor îi corespunde și o tăcere a poeziei, o aproximare (cu ce efecte pe planul lirismului !) a neputinței de a învinge Legea și a smulge secretul ei. Poezia este, în aceste condiții, un fulger ce trăiește doar timpul pe care îl străbate de la nor la copacul în care se pierde.

Un simbol mai concret al căutării și, deci, al poeziei este săpătorul de fîntini dintr-un poem (Fîntînile) de o frumoasă clasicitate: „Sapă, frate, sapă, sapă, / pînă cînd vei da de apă. / Cîtor fii fîntinilor, ce / gura, inima ne-adapă. // Prinde tu-n adînc izvoare — / de sub strat stihie blindă. / Să se-aleagă din argilă / ochiuri lucii, de izbîndă.”

Rețeaua de imagini de aici ar putea traduce ideea că poezia este o căutare a nevăzutului, neștiutului, o descoperire a basmelor în firea lucrurilor comune. „Privelistea de noapte” ce așteaptă pentru a fi eliberată este o metaforă tiptă bliagiană: cunoașterea poetică înseamnă revelația misterului, descoperirea semnelor cosmicului în faptele obscure ale materiei.

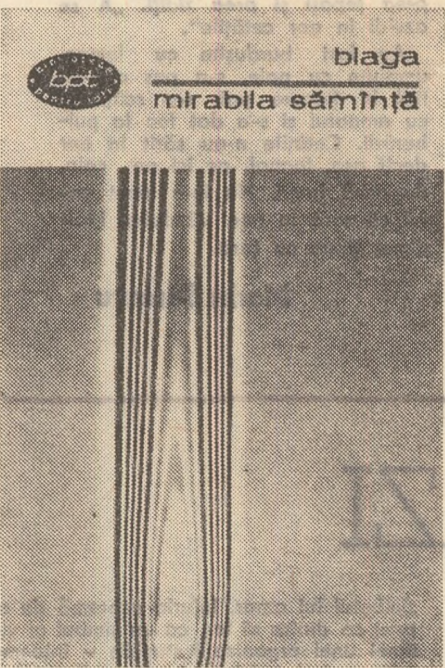
Tema lui „dincoace”

Surprinde în Stihuitorul și Alte poezii absența soluției transcendente în problematica trecerii, devenirii. În versuri, unde este vorba mereu de limită, plecare, sfîrșit, lipsește sugestia lui dincolo și nu se înfrîdește nici o dorință de salvare în spiritul religiei. Domină, în schimb, tema lui dincoace, în care poezia se implică și de care se lasă implicată pînă la tragic. În ultimele poeme (ultimele publicate de editori, bănuim că și ultimele scrise de autor, din păcate nu avem o cronologie a versurilor postume ale acestui poet care gîndea în absolut, dar trăia totdeauna în circumstanțialitate !) este mereu vorba de vîrstă, întotnare, timp, moarte, destin, iubire, dor, și încă o dată, de plecare, reîntoarcere, perpetuare, tipare eterne etc. Dacă am concentra aceste teme și le-am traduce grafic, am putea constata că punctele cardinale ale poeziei bliagene, legate simetric între ele, sub formă de

cupluri, sînt iubirea — trecerea și soarta — perpetuarea. Poezia este iscodire (cunoaștere) și iscodirea poate figura geometric (luăm sugestia din poemul Apoteoză) printr-un patrulater al cărui unghi sudic, pasionat, vital este dragostea iar nordul, spiritual și mistic, reprezintă trecerea (moartea).

Alte sugestii se subsumează acestor noțiuni fundamentale. Iubirea asociază tema germinției sau tema fecundației și se traduce spațial într-o bucolică impresiionantă. Soarta trimite la legea ce conduce viața regnurilor, Trecerea (moartea) este o simbolizare a duratei, a timpului individual în raport cu timpul cosmic, Perpetuarea, care reprezintă forma de existență a materiei, Universul, spațiul tiparelor eterne, asumă prin raportări fi-rești tema întoarcerii la elemente.

Această hartă a imaginarii bliagene se poate, desigur, completa și chiar răsturna. La toți marii poeți e vorba, în fond, mereu de iubire, Moarte, Destin, Univers, indiferent de tema individuală și de demersul personal al poetului. Ceea ce poate defini un demers individual este sensul imaginarii și temele adiacente

(reprezentările, conotațiile) pe care le asociază. Iubirea, de exemplu, este la Blaga o stare de grație oprită foarte apropiat de capătul ei de sus, o bucurie interzisă într-un moment în care nu se știe dacă interzicerea mai este posibilă. Un păcat pe punctul de a fi sacralizat. Moartea este o trecere și o întoarcere la ritmurile minerale fără sentimentul disperării. Sentimentul, emoția, viața în sens mai general, nu trec direct în poezie și chiar și atunci cînd Blaga alungă conceptele (poezia erotică) conceptele continuă să vegheze de departe desfășurarea poemului. Metafora bliagiană, poartă spre universal, are pe lângă rolul de a sacraliza și pe acela de a cenzura emoția.

Poezia este, din acest punct de vedere, o veghe a spiritului asupra materiei concupiscente, un păcat luminat de virtute, un sud obsedat de ceturile nordului mitic. Neexprimîndu-se direct, ea se încorporează fie în lucruri (panismul, virgilenismul, pastoralismul de care a vorbit întreaga critică) fie în concepte, într-o mișcare verticală a imaginarii lui.

Drumul și crugul

Spiritul trăiește acum sub zodia Cumpenei și înregistrează fără disperare capriciile unui anotimp în care frumusețea și moartea lucrează împreună, înțelepciunea și exaltarea, lumina și cenușa (teme obsesionale, cupluri de metafore ce se repetă) se condiționează și se îngăduie cu dificultate: „Dreaptă, ziua Cumpenei ne surprinde / printre roze: în ci-mitru, unde / citeodată dragostea înso-rește / albele pietre. // Calam se-ndrumă spre cumpănire totul. / Zi și noapte trag înjugate vremii, / amîndouă cu-nțelepciune-ncearcă pași deopotrivă.”

Acest calm în alternanță și dualitate se exprimă, la nivelul imaginii, prin oscilarea între metafora fluidității (izvor, lacrimi, arderi, foșnet molcom, „extaz de seve, vertical”, vînt, brumă, nor, fumuri etc.) și sugestia unui univers plin, consistent, de-o materialitate aspră (în poeme este vorba mereu de prunduri, pietre albe, pietre negre, oase, humă etc.), ca reprezentare a legii și a eternității materiale. Între aceste două planuri de imagi-ni se situează, de exemplu, tema drumului, frecventă și în poemele erotice și în acelea ce încercuiesc ideea sfîrșitului. Drumul presupune o plecare și un capăt, o legătură, în orice caz, între două puncte (universuri). La Blaga este vorba de

drumuri și de călătorii ce nu se sfîrșesc. Capătul nu este determinat și niciodată ajuns. E, mai întii, vorba de un drum interior („Drumul tău nu e-n afară / căile-s în tine însuși”), apoi de rătăcirii și drumuri într-o lume de păcate frumoase (Răboj), de o trecere a vadului, care desparte teritoriul dragostei de acela al legii morale, piața fiind aici o treaptă și un obstacol spre beatitudinea erotică: „Pie-tre-n cale, mereu pietre, / Nime-n beznă nu mă-ndreaptă. / Pin' la tine nici o pi-tră / nu mai vrea să-mi fie treaptă. // Pietre sunt și iarăși pietre. / Pe poteoa mea de dor, / greu se lasă, greu se lasă / dumnezeul pietrelor”.

Mai există un drum, Drumul cu sarcofage, urne, osuarii etc. și acela repre-zintă, ca Via Appia, o metafizică a trecerii de la viață la moarte. Piața care stră-jugește acest drum este simbolul morții ce ne privește prin eternitatea formelor.

Deasupra drumului este însă crugul, o altă temă ce se repetă în arhitectura i-maginară a existenței și a morții în poe-zia lui Blaga. Ca variante ale crugului se află cerul, lumina înaltă, zenitul, astrele, simboluri ale încercării de revanșă a spi-ritului asupra legii: „Printre lucruri cînd umblăm, pe-aproape sau departe, / cerul singur cu tîria sa albastră / ne urmează pretutindeni în viață și în moarte. / Da, zenitul e mereu deasupra noastră !”

Dar crugul este îndeosebi un simbol al eternității, sugestia unui al doilea plan în care lucrurile se reflectă sub o înfă-țișare durabilă și perfectă. Aici, dincoace omul se împletește cu legea, iar durerea se revarsă în tilcul numelor veșnice, a-colo, sus, crugul care privește totul cu o indiferență senină. Blaga este obsedat de aceste raporturi inefabile și într-un poem ce amintește de Sat natal din La cum-păna apelor — descoperă veșnicia la țară în tînguiera și jalea numelor, sub o-chiul albastru al crugului: „Cit de firesc lîngă vetre se leagă / prin vremi volnicia și soarta, / și cum se revarsă durerea în tilc mai înalt totdeauna. / Trăiesc încă mu-mele. Unde ele se tînguie-n jale păgînă, / unde lacrima cade-n țărîină, / rîndunica mai ia și acum cite-o gură de tină / să-și facă sub streășină casa.”

Arcadia de brume

Există în poemele ultime ale lui Blaga și alte sugestii, teme, parte inedite, cele mai multe desprinse din marile lui teme obsesionale. Stăruitoare este, de exemplu, dorința de anonimat („dacă m-aș pierde în toate”), sugestia, apoi, a unui sfîrșit de viață fabuloasă (pădurea în care se stinge ultimul unicorn). Nu l-a părăsit nici bucuria de a citi semnele naturii și de a descoperi mituri în faptele obscure. „Prin vale caut muguri, semne” — zice într-un loc Blaga — și salcia petoasă poate să-i sugereze o întrupare vegetală a Euridicei, fața tracă (Sălcii plîngătoare). Pădăria este o floare „ecumenică”, modestia ei rodnică merită un pean, și poetul i-l dedică. Blaga creează, de altfel, în poezia lui mai nouă o imagine fabuloasă, mitică a naturii românești. Echilibrul, liniștea filo-sofică iau, tot mai des, locul dezolării metafizice și negrei vraje a morții de mai înainte. Blaga rămîne, în genere, un poet al rodului, sacralizînd creația anonimă. Tendința de sacralizare se extinde și asu-pra gizelor. Greierușa familiarizează pe poet cu ideea sfîrșitului. De peste tot vin „înțelesuri-ne-înțelesuri”, se aud tăceri rodnice, căderi sonore de raze, mișcarea se-vei în plante, trecerea cerbilor spre iz-voare, și efortul poetului este să le des-lușească și să le treacă în cîntec. Deslu-șirea devine uneori dificilă, lunga iscodire i-a obosit simțurile divinatorii („că nu aud cuvîntul”). Natura însăși își inceti-nează ritmurile, ca în acest Cîntec al aș-teptării unde aflăm sugestia unui timp obosit, cu pulsul lent: „Negrită de in-ce-te / sint toate întîmplările / cu osebite primăverile / vin foarte pe indelete. / Și prea incete, prea incete / sint toate cărările...”

Pe Blaga nu l-a părăsit nici iubirea de clasicități. Oedip și Sfinx, fața în față, se privesc într-o muțenie elocventă (Oedip în fața Sfinxului). Rana de pe columna lui Memnon îi dă o idee de ordin moral și estetic: fără de-o rană (suferință), „fă-pura e moartă”, creația nu-i posibilă (Co-lumna lui Memnon). Truda cariatidelor care susțin templul este o rugăciune demnă, un simbol al Devoțiunii mîndre (Cariatide). Mai numeroase sînt sugestiile unei misterioase plecări, în legătură cu tema drumului pe care am citat-o mai înainte. E vorba de o călătorie printr-o „Arcadie de brume”, unde trăiește încă ardoarea verii și curge riul Jales (riul timp). Arcadie de brume este ultimul spațiu poetic pe care îl propune Blaga, ultima întrupare a reveriei lui fidele vi-zuunii terestre. Un loc unde viața se des-fășoară în ritmuri domoale, iar lucrurile, pline de rod, se retrag în ele însele cu sentimentul împlinirii și al demnității mindre în fața sorții. Aici se consumă și ultima ardere, în pădurea cuprinsă de mîini reci de ceață se încheie călătoria cuplului care „s-a întemeiat” printr-o mare și tirzie pasiune: „Ne ducam prin tomnatice păduri / tristețe să ne-o ar-dem în lumină...” (Poveste)

Un triumf, încă o dată, al spațialității a-supra temporalității, o cuprindere a ide-i-lor în lucrurile care își fac loc înfruntînd legea, tiparele. Străbătînd acest cadru mitizant, orfic, ideile își modifică înfe-lesul lor propriu, vizibil, perceptibil. Ce-va din ardoarea lor existențială se pierde, dar ce se pierde pe această primă treaptă, se recuperează, înzecit, pe ultima — acolo unde ideile dau tircoale mitului.

Eugen Simion

Piatră peste piatră

DACĂ sufletul moldoveanului e, de la natură, de esență lirică și contemplativă, pământul său a trebuit întărit cu cetăți. Pământul din jurul sufletului, pământul de suflet, pământul rupt din rai al Țării de Sus, al Țării de Jos. Cearcăn de veghe pentru ochiul adînc în vise – cetățile țărilor române.

Buni strategii și mai cu seamă iscusiți psihologi și neintrecuți cunosători ai năravurilor vremii, domnitorii dinții ai Moldovei le-au poruncit blonșilor visăreți să-și pună nu cenușă, ci cărămizi în cap, pînă în slava cerului și să-și facă zid de apărare. Pînă și bisericile se încingeau cu o centură de atîmat buzduganul. Sucevița clocește sfinte taine, stă pe ouă de arcade în mijlocul unei întărituri crenelate, ca un țest de humă peste capul lui Dumnezeu. Frescele s-au rumenit în dogoarea soarelui interior ca pîinea, apărute de cuprul de piatră al zidurilor. Ziduri și iar ziduri. Am scris de prea multe ori cuvîntul „ziduri”? Nu nevoi stilistice au impus înălțarea lor Ziduri și iar ziduri. De apărare.

CUM va fi arătat Suceava pe vremea întrutot auriului Ștefan? Cum va fi arătat Ștefan „blagocestivul”, cum puse să i se scrie pe-un steag de luptă, brodat c-un falnic Sfînt Gheorghe omorînd jigania, pe vre-

mea vinetei cetăți a Sucevei? Cei care-au vrut să le ia seama de-apropo, prea de aproape, n-au mai apucat să lase descrieri. Oștenii scrijeleau cu barba planul strategiei ctitorii pe oale cu vin și, după ce închinau întru slava domnitorului, spargeau oala în capul curioșilor de sub ziduri. Bang! capul. Bang, bang! – clopotele. Vremuri de larmă... Dacă desfundăm urechile Zamcăi, Crăciunei, Cetății Neamțului, și cele care ne mai vin în minte, ce zăngănit de arme, vijii de lănci, sîsiit de săgeți otrăvite. Ce rumeguș de oști străine scoatem de pe timpanul nestrăpuns al cetăților de scaun! De-ici obsesia sultanilor în tratatele încheiate cu domni mai nevolnici: „Să-și dărim cetățile”. Iar printre puținele rînduri se putea citi „Și să-și radă mustățile”. Ordin de la-mpărăție. Text și subtext. Moldovenii le-au părut întotdeauna vrăjmașilor *prea țepoși și prea zidiți*. „A se așvîrli în aer cetățile”.

Au fost burdușite cu lemne, umplute cu paie, s-a pus cîte-un fitil în fiecare pai, s-a scăpărat cu amnarul și s-a dat foc la pulberării. Cetățile n-au sărit în aer decît așa, formal, pe ici pe colo, de ochii lumii. Nu le-a lăsat aerul să sară în aer. Văzduhul Moldovei ținea cu țara.

Marin Sorescu

IORGA, AZI

Despre Eminescu

Văzînd o relație directă între interpretarea clasicilor și transformările epocii care determină noua înțelegere a operei, N. Iorga exclamă într-un articol apărut în 1903: „Ce vicisitudini în soarta reputației și tălmăcirii lui Eminescu!”

De la poza romantică sumbră a generației imediat următoare morții tragice a poetului... („băietanii și băieții își lasară plete, vorbiră gros, se uitară crunt, împraștiară cu scumpătate gînduri tenebroase și sentimente oculte, se prefăcură că au halucinații și porniri bolnăvicioase...”) și de la tot ceea ce a dus – prin exces de obscuritate – la crearea imaginii celui „zeu sinistru tăiat în marmură neagră”... pînă la primele priviri mai limpezi pe care începutul de secol le aruncă asupra astrului literaturii române:

„Se văzu astfel că Eminescu... era și un mare comunicativ, un foarte harnic scriitor...”

„Un foarte harnic scriitor” – iată în fine o înțelegere modernă, plină de promisiuni... „Un nou Eminescu apăru: minte setoasă de a ști, suflet doritor de a împărtăși altora, inimă revărsîndu-se în bună-tate, ochi puternici țintind neconștient idealul. Și tinerii timpului nou, dezmoțiti de beția formulelor mizantropice și individualiste, simțind, odată cu puterile unei rase sănătoase, nevoia de a le exercita pentru izbînda unei culturi adevărate, au primit cu bucurie solia cea bună.”

Această „întîrire” în receptarea superioară a înțelesului operei, Iorga o definește astfel – frază homerică, literă cu literă:

„Iar începutul e totdeauna același pentru mărimile dominante: soarele a răsarit, iar veghetorul întîrziat care scrie slove mici la raza roșietică a lămpii se simte îndemnat a coborî perdelele ca să împiedice intrarea crudă a lumii albe, care-l tulbură. Peste cîteva clipe însă, lumea întreagă va cînta imnuri de recunoștință astrului triumfător.”

Despre Caragiale

„Ei bine, toți înăcăriții, toți ambițioșii nesatisfăcuți, toți cei ce suferă după iluzia geniului ce li s-ar fi sălășluit în tidvă, toți boemii cari cred că aveau aripi pe care un mediu infam le-a amorțit, toți «ratații» și învinși unei porniri peste puterile lor, toți fac lui Caragiale, fiindcă au și ei

zîmbetul lui amar, înjuria supremă de a-l privi ca dintre ai lor, ca un simbol al victimei unei organizații stupide – întocmai precum, ieri, toți halucinații, reali sau prefăcuți, purtau în buzunar chipul tinărului Eminescu despletit.”

Sînt cei doi mari scriitori români pe care Iorga îi alătură în acest fel, văzînd în ei un exemplu de muncă eroică. El (Caragiale) „Cîntărea de o sută de ori cuvîntul pe care-l cobora pe hîrtie într-o caligrafie perfectă, pe care-l citea cu o dicțiune fără greș, pentru a-l distruge la cea mai slabă îndoială despre adevărul corespondenței lui cu ideea sa ori cu armonia operei”.

Dramatică bătălie „între plan și mijlocul de îndeplinire”... „o luptă în stare să distrugă pe rînd productivitatea, fericirea și viața unui om...”

Cînd sacrificiul de sine se confundă cu scrisul, se pun și bazele culturii durabile...

Constantin Țoiu

Cronica limbii

DESCENTRALIZAREA activității editoriale a avut, printre alte efecte bune, pe acela că în diverse regiuni ale țării s-a intensificat munca de punere în valoare a științei din trecut, mulțumită interesului pe care generațiile actuale îl poartă celor care le-au precedat. Astfel, de curînd, Editura Facia din Timișoara a dat din nou la lumină *Gramatica românească* pe care bănașeanul Constantin Diaconovici Loga a tipărit-o la Buda în 1822. Olimpia Șerban și Eugen Dorcescu au stabilit textul, pe care l-au însoțit cu o prefață, cu note și cu un glossar.

Ce e drept, tratatul e destul de greu de citit pentru cineva care nu s-a familiarizat cu terminologia gramaticală din trecut. Foarte mulți termeni internaționali de origine latină erau pe atunci traduși, aranjați în forme care ni se par acum străine: în loc de *vocale* se zicea *sunătoare*, în loc de *plural* apare *multorâtec* și așa mai departe. Editorii au avut grijă să noteze (p. 18) că, din acest punct de vedere, Diaconovici e mult mai „modern” decît autorii contemporani cu el și mai ales decît cei anteriori. El introduce numeroase neologisme pe care astăzi le folosim în mod curent.

Gînduri la structura noastră

CA să ne dăm exact seama de specificitatea spiritualității noastre, nu trebuie uitat nici un moment climatul în care ne-am format ca limbă și popor. Sîntem ramură latină îndepărtată și singura limbă romanică de tip răsăritean. Aici ne-am cristalizat între presiunea și atracția unor mari forțe, foarte diferite ca structură. Istoria ne este dramatică și înălțătoare, totodată. Ceea ce trebuie subliniat neapărat este că întotdeauna sîntem tari, găsîm în noi puteri de miracol.

Sufletul poporului nostru derivă din zăcămintele sale istorice, din pământul și cerul de care este legat, din destinul și psihologia care au caracter de unicitate.

Creția noastră spirituală s-a plămădit pe un fond de luptă, tragic, dar și luminos. E ca în povestea cu împăratul care cu un ochi plînge, iar cu celălalt rîde. După cum s-a mai observat, melancolia calmă și umorul adînc merg mină în mină, cărora li se adaugă o îndumnezeită sete de frumos, de slovă. Dar, pentru că, vrînd-nevrînd, intrăm în domeniul comparatismului, aceste trăsături, oricum, generale, le au și alte popoare, așa că liniile definitorii ale creației spirituale românești sînt: Miorița și celelalte nestemate ale tezaurului nostru folcloric; Eminescu și Blaga; Cantemir, Hasdeu, Iorga și Părvan; Creangă și Caragiale; Rebreanu și Sadoveanu;

Brăncuși și Enescu; Luchian. Oricît ne-am teoretiza însușirile proprii, făcînd cercetări și analize cu cele mai moderne și nimerite metode, nu putem surprinde în totalitate și miez mării piloni al spiritualității românești, decît făcîndu-i cunoscuți lumii întregi, cît se poate de profund și adecvat, prin transpuneri în alte limbi. Mă tot gîndesc cît de necesar este să formăm adevărate școli de traducători din românește, compuse din oameni care să cunoască perfect limba și literatura noastră, alături de limba și literatura în care tîlmăcesc, oameni de ales har, pentru a se da în engleză, franceză, germană, rusă, spaniolă, italiană, limbile asiatice etc., marile noastre valori, nu sporadic, nu ocazional, ci temeinic și desăvîrșit. Ce monument este *Țiganiada*, de pildă, și ce soartă putea să aibă ea, dacă ar fi fost pusă într-o mare circulație, sau era receptată la timp în circuitul universal!

Ne-am sincronizat, întotdeauna, cu ritmurile universale ale culturii și literaturii, dar într-un mod aparte. Uneori am fost dătători de ton (e cazul curentelor de avangardă), dar, din păcate, n-a sosit încă marea noastră zi. Probabil că ne surîde acum ocazia, prilejuită de afirmarea politică în arena internațională. Perioada interbelică a fost de înaltă apoteoză a culturii și numai neșansa ne-a văduvit, mai încoace, de un premiu Nobel. Blaga era cel mai chemat, atunci. La ora aceasta, în fapt și nu în vorbă, avem o deosebită perioadă a poeziei, iar proza și exegeza literară și-au regăsit drumul. Teatrul și filmul ne sînt foarte dateate.

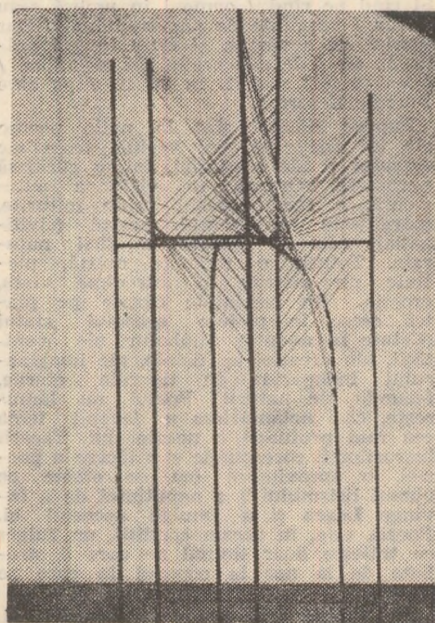
Arta și literatura vor afla modalitățile cele mai adecvate de oglindire a luptei noastre pentru mai bine în osmoza pe care o realizează talentul, cultura, seriozitatea, marea conștiință națională și politică, la care se asociază o trudă istovitoare, dar reconfortantă în același timp.

Soluțiile concrete le va descoperi fiecare creator, în funcție de structura proprie, în funcție de lumina lui interioară. În orice caz, avem nevoie de valori, nu de improvizații.

Valorile tradiționale și cele noi, certe, se armonizează întotdeauna, chiar dacă, uneori, se ivesc, pentru moment, aparente discrepanțe. Există o comuniune tainică, intimă, care la început, mai ales, nu este de domeniul evidențelor.

Avem un public cititor de excepție, la sufletul căruia trebuie umblat însă cu nespusă atenție. Sensibilitatea, încrederea, timpul oamenilor sînt bunuri sacre.

Petre Got

Glass Ingo: „Nod spațial” (alamă și oțel)

O gramatică veche

În ultimele decenii s-a dezvoltat, pe plan internațional, preocuparea de a găsi, în opere din antichitate sau din primele secole ale ercii moderne, embrionul unor idei care de-abia acum au ajuns la o fructificare notabilă. Spre surprinderea mea, am constatat acum că și la noi se pot găsi puncte de plecare asemănătoare.

Fără să fi examinat în întregime și cu toată atenția necesară cartea lui Diaconovici Loga, am dat peste unele pasaje care ar fi stîrnit mirarea la începutul secolului nostru, pe cînd astăzi par cu totul naturale. Sînt abia 45 de ani de cînd s-au pus bazele fonologiei, ramură a lingvisticii care se bazează pe ideea că orice categorie se poate stabili numai prin faptul că se opune altuia și că elementele sonore ale limbii trebuie clasificate după rolul pe care îl au în diferențierea cuvintelor: dintre toate variațiile de pronunțare, se dă deci importanță numai acelor care ne permit să deosebim un cuvînt de altul. Și iată ce găsim la Diaconovici: distingem printre consoanele labiale pe *b*, *p* și *m*, pentru că una e *baba*, alta *papa*, și iarăși alta *mama* (p. 51). La fel se obține delimitarea între ele și a celorlalte consoane. Atîta ar fi fost suficient pentru a se constitui fonologia acum 150 de ani, dacă ci-

neva ar fi dat atunci atenție autorului nostru.

Regretatul Constantin Racoviță a adus pentru prima oară în lingvistica noastră noțiunea de „gen personal”, diferențiere a substantivelor care denumesc persoane de cele care denumesc alte animale sau obiecte neînsuflețite. Unul dintre punctele de demarcare era faptul că se folosește acuzativul cu prepoziția *pe* numai pentru persoane. Și iată ce spune în această privință Diaconovici (p. 152): „La numele care înseamnă ființe necuvîntătoare, în acuzativ nu se pune *pe*”, dar exemplele (*leagă boul, nu leagă pe bou, și dă-mi lemnul, nu dă-mi pe lemn*) arată că a cuprins în clasament și neînsuflețitele.

Am dat numai aceste două exemple, cu gîndul că ele vor putea convinge pe cineva dintre specialiștii noștri să facă o cercetare completă, în toate lucrările noastre vechi, pentru a prezenta în întregime contribuția românească la constituirea concepțiilor științifice actuale privitoare la problemele limbii. Nu e nevoie ca autorii actuali să fi citit personal pe cei vechi, căci chiar dacă nu știm că cineva a enunțat cîndva o idee, putem fi influențați de el indirect, prin intermediul altora care au primit și ei, oral, indicația de la alții.

Al. Graur

CĂRȚILE POPULARE

S-A reeditat de curind, în admirabile condiții grafice, studiul lui N. Cartoian despre așa-zisele „cărți populare” (*). Alături de *Istoria literaturii române vechi*, este o lucrare capitală a învățatului profesor de la Universitatea din București, continuând să intereseze și astăzi, deși de la prima ediție (volumul *Epoca influenței sud-slave* a apărut în 1929, iar volumul *Epoca influenței grecești*, în 1938), documentația în acest domeniu a sporit considerabil. Urmind pe Hasdeu, Gaster și Iorga, și pregătind la rindul său o adevărată școală de specialiști și editori ai textelor, N. Cartoian a scris de fapt întâia și ultima sinteză, pe care cercetări ulterioare au corectat-o sau completat-o în amănunt, fără a o putea întrece în ansamblu. Meritul ei constă în a înfățișa minuțios, cu o perfectă informare, care permite autorului incursiuni în literaturile străine, comparații și ipoteze personale, originea și răspîndirea (nu numai la noi) a acestei uriașe literaturi de colportaj, cu subiect religios sau istoric, de aspect didactic, poetic sau romanesc. Sistematizarea lui N. Cartoian este cronologică, deși categoriile găsite de el (menținute neschimbate în *Istoria literaturii*) constituie și o timidă încercare de clasificare tematică ori după modalitate. Studiul este însă, fundamental, unul istoric.

Părerea lui N. Cartoian și a elevilor săi este că așa-numitele „cărți populare” (Hasdeu, de nu greșesc, folosea cel dintîi termenul în *Cuvente den bătrîni*, 1880) reprezintă una din principalele direcții ale literaturii noastre vechi, împreună cu e locvența religioasă și cronicile. N. Cartoian le numește și „literatură poporană scrisă”, în deosebire de aceea orală, de

*) N. Cartoian, *Cărțile populare în literatura românească*, 2 vol., ediție îngrijită de Alexandru Chiriacescu. Cuvînt înainte de Dan Zamfirescu. Postfață de Mihai Moraru. Prezentare grafică: Val Munteanu. Editura Enciclopedică, 1974.

folclor adică. Terminologia ca și determinarea domeniului, au provocat obiecții îndreptățite. Una a fost aceea că nu e vorba de literatură română, ci de o materie brută străină care putea să stimuleze (dar n-a stimulat) imaginația scriitorilor români. Pentru G. Călinescu, prelucrările acestea (apocrife, medievalități tirzii etc.) alcătuiesc un simplu „moment cultural”, instructiv spre „a constata cu ce se nutrește imaginația strămoșilor noștri”, însă nu o literatură în sensul propriu al cuvîntului. „Un lucru rămîne clar — notează el: tradițiile acestea sunt un simplu fond cultural care n-a avut îndată nici o urmă literară. Din Alixandrie n-a ieșit romanul lui Alexandru, descinderile infernale n-au găsit un Dante Aligheri, poveștile despre uriași n-au fost prelucrate de un Pulci, Rabalais ori Swift, narațiunile sinodale n-au avut norocul unui Boccaccio, romanele educatoare n-au inspirat un J. J. Rousseau, Jittea sfîntului cuviosului Antonie n-a întîlnit un Flaubert” (*Istoria literaturii*, p. 52). Altă obiecție privește însuși caracterul popular sau poporan (la N. Cartoian apar ambii termeni) al scrierilor în cauză, datorate unor autori bine cunoscuți (Hristoitiia e prelucrarea cărții lui Erasm din 1526, *De civilitate morum puerilium*, Bertoldo e romanul italianului Giulio Cesare Croce și s-a tipărit în 1592 etc.) sau, în orice caz, unor autori, chiar dacă neidentificați; ele nu sînt deci produsul spontan al imaginației populare și sînt, în plus, scrise de la început, în vreme ce folclorul e oral. Caracterul popular n-are deci alt temei decît răspîndirea și prelucrarea liberă a acestor opere, în fond, culte.

NU rămîne mai puțin important rolul jucat de aceste scrieri în folclorul (obiceiuri și texte) și în literatura cultă. N. Cartoian are în vedere mai ales întîiul aspect. El observă: „În afară de interesul istoric, textele acestea păstrează încă și azi un caracter de actualitate, căci dacă, în zorile veacului al XIX-lea, pă-

trunderea culturii moderne occidentale le-a alungat din biblioteca claselor noastre orășenești, ele circula și acum în lumea satelor [...] Nu există colț din arta și literatura populară, din ciclul tradiționalist al superstițiilor, care să nu fi suferit influența cărților populare. În țesătura basmelor, a colindelor, a descîntecelor, a orațiilor de nuntă, a bocetelor etc... au pătruns o sumedenie de elemente din literatura scrisă. În iconografia populară, în picturile bisericești, în troițele ridicate de sufletele pioase la răspîntia drumurilor de țară, se găsesc o mulțime de scene inspirate din literatura religioasă apocrifă” (vol. I, p. 2). Ar fi de adăugat că apocrifele cunosc o răspîndire mai mare decît romanele populare (Varlaam și Ioasaf, Alexandria etc.) și că influența acestora din urmă se reduce la cîteva motive și nume; manifestările de cult, obiceiurile de nuntă și boțez, colindele, bocetele, descîntecul păstrează ecouri frecvente din apocrife, în vreme ce folclorul literar propriu-zis (legende, balade etc.) s-a dovedit mai puțin impresionabil. N. Cartoian se ocupă mai puțin de reacția cîrturarilor. Ea și este reticentă mult timp. Un fapt notabil ar fi acela că interesul scriitorilor se ivește tirziu, legat oarecum de revelațiile specialiștilor. Un exemplu: Sadoveanu prelucra, de prin 1908 începînd, *Alexandria*, *Esopia*, *Genoveva de Brabant*, *Varlaam și Ioasaf*, *Sindipa*, probabil sub influența lui Hasdeu și Iorga. E un caz tipic de redescoperire savantă și livrescă a unor surse străvechi. Problema aceasta N. Cartoian nu și-o pune decît tangențial, dovadă că atunci cînd scria studiul său, curiozitatea scriitorilor moderni pentru „cărțile populare” nu era încă evidentă.

Sămănătorii și mai apoi tradiționaliștii au reinviat traducerile și cărțile de colportaj ale secolelor XVI-XVIII din rațiuni adesea patriotice. Chiar și Sadoveanu, determinat de Spiru Haret, dar și de atmosfera din jurul lui Iorga, de după 1900 își publică prelucrările în colecții popu-

lare. Însă la Sadoveanu începe să se simtă și un substrat artistic al prefacerii. *Alexandria* din 1910 e o simplă repovestire, în limbă nouă, a versiunii tipărite de Petru Bart în 1794 pe baza unui manuscris din 1620. Nimic din boarea limbii secolului al XVII-lea nu se mai află la Sadoveanu. „Ci eu voi să te văd ci să moriu” scrie Olimpiada fiului ei Alexandru. Sadoveanu simplifică: „Și voi să te văd și să mor”. Însă efectul cunoașterii acestor opere se arată mai tirziu. În *Viața lui Ștefan cel Mare* și în *Frații Jderi*, începînd cu limba, spiritul arhaic e deodată regăsit sau, mai exact, recompus de Sadoveanu. Evident că în Ștefan este văzut un alt Alexandru și în Moldova, la 1500, o țară legendară și miraculoasă ca imperiul macedoneanului la apogeul lui. Sadoveanu modernizează întîi, cu modestie, limba romanului popular, ca să-l reinventeze ulterior: adevărata lui adaptare este aceasta din urmă. Tot așa, *Sindipa* se transformă în acel magnific și așa de sadovenian *Divan persian* din 1940. Esop rămîne Esop în prima prelucrare sadoveniană din 1909, fidelă narațiunii medievale; el devine Mehmet Caimacam din *Ostrovl lupilor* abia în 1941. În fine, Varlaam, asemănător modelului în prelucrarea scrisă împreună cu D. D. Pătrășcanu în 1926, devine Kesarion Breb, înțelept și frumos la înfățișare ca biblicul Solomon, abia în *Creanga de aur*. Aceste metamorfoze arată că există și un efect tardiv al „cărților populare”, în literatura noastră cultă, intermediat de savanți și istorici.

Pentru oricine ar voi să studieze apocrifele religioase, literatura didactică ori romanele medievale la noi, după 1500 și înainte de 1800, sinteza lui N. Cartoian rămîne un excelent instrument și e bine că s-a retipărit. Însă influența directă și indirectă a „cărților populare” constituie un subiect încă deschis.

Nicolae Manolescu

Mircea Malița

Pietrele vii

Editura Eminescu, 1973

PIETRELE VII sînt vestigiile arhitectonice ale unor civilizații apuse. Situate la distanțe uriașe în spațiu (Ragusa și Samarkand, Oxford și Susa) și în timp (războaiele medice și războiul de 30 de ani, de exemplu), „pietrele” al căror glas l-a ascultat Mircea Malița dau lecții de istorie și matematică, de estetică și de morală, de teoria educației și de arhitectură. „Istoria trebuie împletită cu gînduri contemporane” — scrie autorul — și într-adevăr aceste fascinante plimbări printre cîteva din marile repere ale istoriei omenirii sînt de fapt meditații pe marginea unor întrebări de cea mai vie actualitate. *Pietrele* care au jalonat călătoriile lui Mircea Malița sînt deci „vii” nu numai pentru că știu să povestească (cu farmec și precizie tot-

odată) despre cei care le-au înălțat cîndva, dar și pentru că sugerează judecăți valabile pentru lumea în care trăim astăzi.

„Ruinele sînt ca și concertele frumoase. Puterea lor se măsoară în expresivitatea lor. Dacă, uitînd de loc și timp, te fură întrebările și gîndurile, înseamnă că ele își păstrează intact apelul. Persepolisul e mare dacă antrenează și astăzi în discuție basoreliefurile de piatră, gînditori faimoși și astronomi sceptici”.

O vizită la Kurukshetra, în nordul Indiei, e un pretext pentru a repovesti epopeea *Mahabharata* și un îndemn la meditație pe tema raportului între filosofia acțiunii, a luptei, și filosofia inacțiunii. Teme clasice ale gîndirii orientale sînt plasate cu o grațioasă

dezinvoltură în contextul ideologic contemporan.

Ce s-ar fi întîmplat dacă persii i-ar fi bătut pe greci la Maraton și Salamina? se întrebă autorul vizitînd Persepolisul de unde a plecat Xerxes cu marea sa oaste în una din marile aventuri militare ale antichității. Descrierile turistice sînt de fapt, pentru Mircea Malița, subordonate nevoii de a-și explica țesătura misterioasă a filosofiei istoriei.

Tot astfel — ea să alegem încă două exemple — o plimbare în grădina cu chiparoși de la Șiraz este o meditație asupra rosturilor poeziei și a puterii magice a cuvîntului, iar contemplarea zidurilor castelului Elsinore, departe de a fi o reverie romantică, îl invită pe cititor să reflecteze la idealurile materiale și spirituale de astăzi, așa cum sînt exprimate și stigmatizate de gînditori contemporani. (Hamlet îi apare lui Mircea Malița ca un contestatar: el nu crede în valorile societății. Ideile structurii ierarhice, nobiliare i se par putrede și de aceea „contestînd efortul

celor care au clădit o lume destinată vizibil destrămării, el nu găsește resorturi raționale pentru un efort pe care să-l întreprindă el însuși. Hamlet nu are voință pentru că se îndoiește de efectele ei.”)

Pietrele vii e o carte care poate fi citită în două feluri: ca o serie de interpretări originale, cu spectaculoase salturi de la o epocă la alta, a marilor momente de răscruce din antichitate și Evul Mediu, sau ca o lucidă și febrilă căutare de sensuri în frământările și contradicțiile civilizației și culturii de azi. Ambele lecturi sînt deopotrivă de seducătoare și de generoase în recompense pentru cititor. Iar pentru cine preferă o navigație lipsită de furtuni, *Pietrele vii* oferă o a treia soluție: un itinerar turistic în locuri excepționale, descrise cu multă grijă pentru pitorese și pentru bogăția informației documentare.

Sorin Stati

Poezia

„Zburătorul — Balade culte românești“

CA orice antologie care opcrează pe un teren larg (o întreagă istorie literară) și cu niște criterii foarte generale, și antologia baladelor culte românești, alcătuită și prefațată de Iordan Datcu, este discutabilă.*) Atât în principii, cât și în amănunte. Dar critica este la fel de subiectivă ca munca de selecție a corectorului și, de aceea, nu pot avea certitudinea că obiecțiile mele nu sint, la rindul lor, discutabile.

Prima obiecție pe care aș vrea s-o fac se referă la metodologia adoptată de Iordan Datcu. Constatînd în evoluția speciei modificări structurale adinci, autorul refuză, în fapt, o definiție a baladei („fiecare epocă aducînd ceva nou... asistăm cînd la disoluția conceptului, cînd la resurecția lui pe coordonate noi“, p. VIII). Un scurt istoric al baladei ține loc de definiție și tocmai aici, cred, stă eroarea de principiu, care, în cadrul antologiei, a provocat unele confuzii.

Evident, între lucrările lui Eustache de Deschamps, Goethe, Pușkin și Ion Barbu, între perioadele începuturilor medievale ale baladei, dezvoltarea ei romantică și tratarea ei modernă, diferențele sînt substanțiale, la ele contribuînd, într-o măsură însemnată, dubla natură a speciei (lirică și epică). Totuși, ce anume leagă producții atît de diferite? Boris Tomașevski dă o explicație : „Cauza care a generat genul poate să dispară, indiciile fundamentale ale genului pot să sufere treptat niște modificări, genul, însă, va continua să trăiască genetic, prin forța orientării naturale, prin obișnuința atașării operelor noi la genurile existente“.

Ca specie de graniță între liric și epic, balada nu și-a menținut nici forma, nici tematica de-a lungul istoriei ei și ca atare ceea ce o poate defini este situația poe-

tică, o anumită nuanță a stării poetice pe care o exprimă. Un poet de excepție ca Radu Stanca, înzestrat și cu luciditate teoretică, a intuit acest element esențial al baladei și a dezvoltat un întreg program de cultivare a baladescului — modalitate lirică particulară. Prin baladesc se denumește legătura genetică de care vorbea Tomașevski, nucleul care a traversat nealterat epocile atît de agitate ale baladei. Balada capătă astfel o definiție. Ea ar putea fi formulată în felul în care Șt. Aug. Doinaș rezuma concepția lui Radu Stanca în „Radu Stanca și formele baladescului“ din volumul **Lampa lui Diogene** : „baladescul cuprinde toate acele forme ale poeziei în care liricul, refuzîndu-se ca simplă expresie directă — a unei stări afective — recurge la forma indirectă a unei travestiri. Travestire care așează continuu poetul îndărătul personajelor sale, înlocuiește confesiunea prin narație, și — utilizînd toate efectele lirice — le organizează într-o desfășurare dinamică, bazată pe conflict și replică“. Conform acestei înțelegeri a termenului, Radu Stanca stabilea ca forme ale baladescului : **lamentajia** (în care există un conflict dramatic ce declanșează extazul poetic, lirismul pur), **legenda** sau **eposul** (în care „starea lirică este filtrată prin arta de a povesti întâmplarea, iar prelucrarea baladescă se resimte tot timpul de prezența poetului“ — baladele cu substanță mitologică, cu motive istorice, deci, foarte bogat reprezentată în literatura noastră, unde, mai ales acest tip, a căpătat proporții datorită unor împrejurări istorice și mai ales datorită influenței precumpănit romantice, exercitate asupra primilor noștri baladiști) și **balada propriu-zisă** (în care ponderea o capătă anecdota și eroii ei, scena vie, succesiunea aproape teatrală a replicilor și gesturilor).

Dacă ne însușim definiția baladescului dată de Radu Stanca, o antologie este posibilă, pentru că limitarea conceptului ne ajută să evităm a confunda poeme patrio-

tice, ca fragmentul luptei de la Rovine din **Scrisoarea a III-a** și o evocare lirică, **Meșterul** de Nicolae Labiș, cu o baladă și să alegem mai degrabă din opera acestor poeți ca reprezentative pentru specie : **Luceafărul** și **Moartea căprioarei**. Iordan Datcu refuză să accepte ideea lui Radu Stanca a „baladelor“ eminesciene, numindu-le „niște ample poeme romantice“, dar dă fragmentul din **Scrisoarea a III-a** drept baladă !

O altă serie de obiecții care se pot aduce recentei antologii ține de criteriile selective alese de autor și expuse în nota asupra ediției : criteriul istoric și criteriul valoric. Pe cit de simplă pare concepția îmbinării acestor puncte de vedere, pe atît de greu este de aplicat în practică pentru că ele, în loc să fie restrictive, ajung să fie complementare. Adesea, ceea ce are o valoare istorică nu are și o valoare artistică, și invers. Autorul include în antologie cîteva piese care rămîn în afara exigenței estetice, numai pentru că trebuie reprezentată o perioadă istorică sau o personalitate a literaturii noastre. De exemplu : C. Stamati : **Dragoș** ; Cezar Bolliac : **Maria din Bezdat** ; G. Baronzî : **Corbea haiducul** ; B.P. Hasdeu : **Vornicul Iancu Moțoc** ; I. L. Caragiale : **Moartea** !... **Baladă** ; Eugeniu Speranția : **Balada II (Peregrinul)** ; Horia Furtună : **Balada lumii** ; Cicerone Teodorescu : **Balada despre micul general** ; Ion Bănuță : **Panorama morții lui Decebal** ; George Dan : **Papara din Pacific** ; Ion Gheorghe : **Balada țaranului tinăr** și încă altele care pot avea în cel mai bun caz o valoare istorică (deși multe dintre ele nici pentru perioada literară, nici pentru autorul lor nu sînt reprezentative), dar în nici un fel una artistică. Dacă Iordan Datcu ar fi fost consecvent acestui criteriu era obligat să adauge lucrări cu adevărat reprezentative pentru o perioadă literară, cum ar fi baladele lui Dan Deș-

liu : **Lazăr de la Rusca** sau **Minerul din Maramureș**, indiferent dacă valoarea lor artistică a fost negată.

De fapt, cele două principii de antologie funcționează, în cazul de față, paradoxal : perioadele mai vechi de istorie literară, asupra cărora critica deja a putut opera o ierarhie valorică, sînt tratate după criteriul istoric, în timp ce perioadele recente, autorii contemporani sînt tratați cu o exagerată exigență artistică. Ar trebui ca lucrurile să stea exact invers. Tudor George avea dreptul să figureze cu mai multe piese (fiind autorul unui volum de balade), iar M. Zamfirescu putea lipsi, Marin Sorescu este prezent doar cu **Bărbății**, iar Ioan Alexandru deloc, în timp ce Al. Sihleanu, G. Baronzî și Iosif Vulcan sînt prezenți cu opere mediocre.

Dar să nu exagerez și eu defectele antologiei lui Iordan Datcu ! Ea are meritul deosebit de a oferi un punct de reper, de a constitui o panoramă foarte largă asupra dezvoltării baladei noastre culte și de a fi încercat un studiu istoric documentat asupra speciei.

Dana Dumitriu

Proza

„Iubirea mea dintîi...“

CÎTE un intermezzo liric leagă între ele părțile destul de disparate ale acestei cărți despre Moldova*), un adevărat ghid sentimental al acesteia, sau, după cum putem vedea chiar din titlu, un omagiu pe care prozatorul Alecu Ivan Ghilia îl aduce „iubirii sale dintîi“. Iubirii sale pentru Moldova copilăriei, pămînt cu porțile larg deschise spre fabulos și spre mit, sau, deopotrivă, pentru Moldova zilelor noastre ale cărei realizări reporterul le inventariază cu satisfacție. Istoria nu este nici ea uitată și spre ea autorul cărții îndreaptă o privire înfiorată și plină de reculegere. Cartea e, în același timp, un amplu reportaj despre orașele de ieri și de azi ale Moldovei, precum și un jurnal de călătorie în care sînt consemnate impresii sau descrise plăcutele zile petrecute de autor în preajma riurilor sau a lacurilor (pescear înrăit, prozatorul prinde chiar un pește fabulos care îl provoacă o bucurie identică celei pe care ar încerca-o în clipa în care i s-ar decerna Premiul Nobel). Nu lipsesc nici amintirile din copilărie, sînt descrise tirgurile, iar, auroarele, hramurile și bilciurile de altădată, și se îndreaptă spre toate acestea, cum e și firesc, cu o privire ușor adumbrită. În apropierea Vasluiului e Podul Înalt și, privind locurile istorice, prozatorul are prilejul să scrie o mică istorioară al cărei erou este chiar Ștefan cel

Mare ! Cronica anilor de după război a Botoșanilor, ani atît de bogați în evenimente, este alcătuită folosindu-se procedeul colajului : tăieturi din ziarul local „Clopotul“, puse cap la cap, consemnînd deopotrivă întâmplarea insignifiantă, cotidiană, și un moment de primă importanță (de pildă, alegerea primului primar democrat), reușesc să reconstituie într-un fel febra acelor ani...

Nu lipsește din carte nici Mihail Sadoveanu : autorul, cu mulți ani în urmă, tinăr reporter la o revistă din Capitală, reușește după unele peripeții să ajungă la Piatra Neamț, are o scurtă întrevvedere cu maestrul, se simte caraghios, emoționat, stingaci în preajma acestuia, și în sfîrșit asistă și el la „tăcerea“ plină de taină a marului nostru clasic... O carte în care memorialistica, jurnalul intim, reportajul, poemul în proză și proza istorică „își dau mina“ cu scopul de a se realiza o „privire globală“ asupra Moldovei. E adevărat însă că nu pentru toate aceste modalități Alecu Ivan Ghilia are predispoziții la fel de mari.

După părerea noastră, în această carte întîlnirea cea mai fericită este cea dintre prozator și proza de rememorare, paginile cele mai dense fiind cele în care autorul pornește în căutarea timpului pierdut, pagini bogate în detalii, de o indiscutabilă putere evocatoare. Cele în care ne este descris, de pildă, Dorohoiul de altădată, galantarele, vitrinele în care sînt expuse miresele întepenite, dughenele, birjele „gonind în sunetele vesele ale

clopoțelilor și oprind în dreptul hanurilor de dormit“, dar mai ales sacaua, apariție bizară a cărei descripție merită s-o transcriem.

„Prin forfota grăbită a hudișei strîmte care ne pindea chiorș, din vitrinele și ușile dughenelor așezate în șir, față în față, am văzut făcîndu-și apariția, zdroncînd pe pietroaiele de rîu prost pavate, o alcătuire simbolică a tirgului de-atunci, putînd de trona cu mai multe drepturi «nobilizare» străvechiul rac de pe emblema Dorohoiului datînd din 1832 : **sacaua**, alcătuire bizară, formată dintr-un bătrîn bărbos și slab ca-ntr-o icoană, cu-o căciulă spartă prin care-i ieșea părul, c-un bici subsoară, proptînd dintr-o latură, parcă să nu cadă, o gloabă costelivă, la fel de bătrînă ca sacagiul, deznodîndu-și oasele deselate, la hulsele unui butoi burtos, hurducîndu-se greoi între două roate cu spițele adăugite, de care se prindeau iarna straturi groase de gheață. Butoiul care curgea lăsînd o diră întunecoasă peste pietroaie, se-nvelea iarna și el întreg într-o carapace de gheață și-ntr-o roată, la spate, îi atîrna un ghemotoc de țurloaie, ca un uger de sticlă“.

Frumos, de asemenea, capitolul intitulat **Hramurile din satul meu**, în care ni se oferă descripția unor petreceri pantagruelice, descripție făcută de autor cu o nedisimulată „poftă“, sau cel închinat „bilciurilor minunate din anii copilăriei“, „bilciul de la Botoșani care te lasă fără bani“.

Mai descriptive, în schimb, mai neutre ca ton, ni se par a fi paginile de reportaj propriu-zis. Luîndu-ne după istorioara Ștefan cel Mare, nu credem că Alecu Ivan Ghilia are o deosebită vocație pentru proza de evocare istorică. Și încercînd să luăm în continuare temperatura cărții, în întregime incandescentă în intenția autorului, mai reci, într-un fel, mai știute din alte lecturi, ni s-au părut paginile închinete lașului (ce frumos a scris despre „dulcele tirg“ Ionel Teodoreanu, în **Masa umbrelor** !...). În capitolul la care ne referim, amintirea vibrează în mai mică măsură, rememorarea se pare a fi mai puțin densă, mai puțin colorată...

Obiecțiile nu afectează totuși impresia de ansamblu ; putem spune că această carte închinată Moldovei se constituie ca o expresie grăitoare a celei dintîi iubiri a autorului.

Sorin Titel

*) Alecu Ivan Ghilia, **Iubirea mea dintîi**, Editura pentru turism, 1973.

Simțul culturii

EVOCIND cu emoție personalitatea regretatului profesor G. C. Nicolescu, printre ai cărui discipoli se enu-meră, Valeriu Râpeanu distinge cîteva elemente de portret intelectual care pot fi considerate, pînă la un punct, și un act de autodefinire: „...punctul de rezistență al scrisului său nu se află în sublinierea frumuseții operei de artă, a inefabilului sau în demonstrarea viabilității ei pe plan estetic, ci în detectarea cu siguranță și în chip riguros a locului pe care îl ocu-pă în configurația culturală a vremii. Personalitatea și opera creatorului repre-zentau pentru el în primul rînd realități istorice, aparținînd unei istorii și expli-cabile din punct de vedere istoric...” „Mergînd pas cu pas pe urmele adevă-rului, reconstituindu-l și recompunîndu-l neîncetat, G. C. Nicolescu izbutește să dea veritabile dimensiuni ale unei persona-lități, proiectînd-o în lumina semnifica-ției ei istorice...” „El apare ca un istoric și critic literar cu un acut simț al cul-turii”.

Intr-adevăr, deprinderea de a încadra expresiile artei în contextul cultural și istoric care le-a impus, de a explica va-riile prin raportări bogate la mediul de creație generator, prin stabilirea izvoa-relor tematice și a filiației de motive, proiectînd opera într-un spațiu de cultu-ră istoricizată, toate acestea sînt compo-nente ale unei poziții care este și a lui Valeriu Râpeanu, concludent valorificată în cîteva substanțiale cercetări de istorie li-terară, și mai cu seamă în studiul con-sacrat lui Nicolae Iorga, piesa de greu-tate a ultimului său volum*).

Studiul de care vorbim nu îmbrățișea-ză monografic personalitatea lui Nicolae Iorga; e o interpretare din perspectiva oferită de parcurgerea unei cărți autobio-grafice: *O viață de om*. Totuși criticul extinde suprafața referirilor spre o cu-prindere din mai multe laturi a temei sale, preocupat nu numai să-l caracteri-zeze pe Iorga prin ceea ce el însuși afir-mă despre sine într-o carte de mărturi-siri, dar să-l analizeze cu recea detașare a istoricului, situîndu-l în epocă și con-fruntîndu-l cu evenimente în a căror vil-toare s-a aflat, raportîndu-l la crezurile politice și literare, privîndu-l, pe cit era cu puțință, în totalitatea unei manifestări care puține domenii de afirmare și-a re-fuzat. Stăruitor este cercetat deceniul 30-40 (eșecul guvernării de treisprezece luni, atacurile din ce în ce mai vehemente dinspre extrema dreaptă, tentativele in-fructuoase de a reveni la cîrma politică

printr-o acțiune „peste partide” etc.), to-tul spre a reconstitui starea de spirit și atmosfera sufletească din care a decurs *O viață de om*, carte pe care Iorga a redactat-o în acei ani atît de complicați. Se remarcă sentimentul însingurării în-cercat de Iorga în acele împrejurări, sen-zația izolării morale, trăiri care-și aveau sursa în realitățile obiective: pe plan politic e neafiliat vreunei grupări, profund neliniștit de ceea ce se petrecea la dreap-ta, unde fascismul își fortifica pozițiile, pregătînd marelui asalt; în literatură mo-mentul său trecuse, „un capitol al is-to-riei depășit încă din primul deceniu al secolului”; chiar și în istorie o parte din foștii elevi (P.P. Panaitescu, C.C. Giu-rescu, George Brătianu) îl părăsesc spre a evolua pe drumuri proprii, cîteodată delimitîndu-se critic de opera profesorului, în cuprinsul căreia descopereau erori și contradicții.

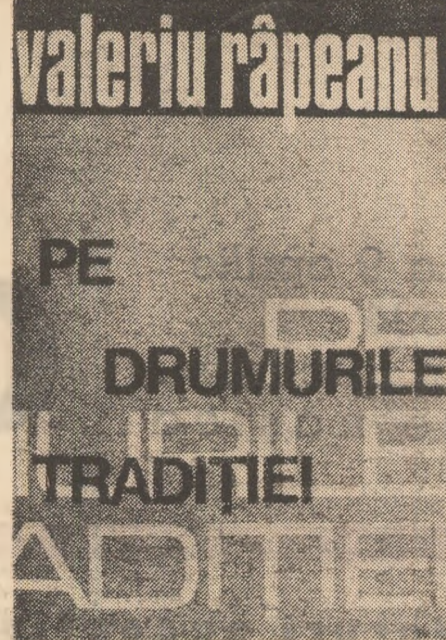
Este cazul să relevăm competența lui Valeriu Râpeanu în tratarea acestor cheștiuni ce presupun aprofundarea mai mul-tor domenii, explorări în istoria politică și de ordin sociologic, în literatură și în mișcarea de idei, cunoașterea complexă a unei epoci dintre cele mai agitate, păs-trînd încă destule regiuni umbrite, des-tute aspecte care-și așteaptă elucidarea. Integrat momentului său, Iorga este pri-vit cu luciditate calmă, supus unei eva-luări care uzează de achizițiile cercetării contemporane, marxiste. Se fac oportune diferențieri între doctrina națională a lui Nicolae Iorga și naționalismul șovin pro-fesat de extrema dreaptă, arătîndu-se con-vingător că Iorga a respins totdeauna discriminarea națională, reprobind per-secutarea evreilor și a altor minorități, apărînd neabătut principiile constituțio-nale și în genere drepturile omului. Este explicat monarhismul lui Iorga, „țărănis-mul” său, sint arătate erorile guvernării nefaste din 1931-32, dar și domeniile unde Iorga a dovedit clarviziune și „ade-vărat simț politic” (prezicerea crizei a-dînci în care va intra țara dacă fascis-mul va fi tolerat, cum s-a și petrecut).

Fiind vorba de o carte autobiografică, în ce fel apare omul, care sînt dimensi-unile portretului interior? Valeriu Râ-peanu urmărește constituirea personalită-ții lui Nicolae Iorga din anii primei tin-nereti, descoperă un „complex al sărăci-ei” ivit în anii formației, de unde marea ambiție, religia muncii, austeritatea, se-vera înfrînare de la „bucuriile vieții”. Pentru a descifra liniile portretului în formare, criticul lansează și unele su-gesții de interpretare psihanalistă („Credem că moralismul său exagerat își are originea într-un complex erotic re-

fulat, a cărui prezență ar putea fi de-tectată tot cîin anii adolescenței”), neîn-sistînd totuși în această direcție. Se dis-cută apoi „mesianismul social”, vocația vaticinară, conservatorismul, maioreșci-anismul unor atitudini (dezaprobarea for-melor fără fond), dar și domeniile unde se desparte de Maiorescu. În fine, o cer-cetare complexă, bogată în implicații, ur-cînd, către final, spre o percepere sinte-tică, neabstrasă de la judecata valoriza-toare (în plan artistic): „Vaioarea acestei neobișnute autobiografii ce nu-și află pe-reche decît în marile creații ale literatu-rii universale, precum *Poezie și adevăr* a lui Goethe, stă în faptul că în paginile ei sînt sintetizate toate darurile scriitoru-lui de geniu care a fost Nicolae Iorga. Aici s-au revărsat calitățile celui mai ma-re portretist din literatura noastră, ale pamfletarului ce pustia terenurile adver-sarului cu o forță de uragan, ale auto-rului de note de drum ce udea perspicacitatea scriitorului și enciclopedismul savantului și nu în ultimul rînd ale crea-torului de mari fresce sociale”.

TRECÎND la alte subiecte, criticul fructifică aceleași însușiri de bun constructor al imaginilor de an-to-samblu, reconstituind adecvat un cli-mat de idei, o epocă de cultură, mod de a defini prin încadrare esența chestiunilor abordate. Acțiunea lite-rară a lui Pierre de Boisdoffre este pusă în relief prin raportare la pei-sajul criticii franceze de după război (*Pierre de Boisdoffre și semnificația unei istorii a literaturii vii*), rolul lui Gaston Baty în mișcarea teatrală interbelică este evaluat prin reîntegrarea artistului în spațiul original, ceea ce îi dă prilejul lui Valeriu Râpeanu să desfășoare o insufle-țită imagine a lumii teatrului francez din perioada „anilor nebuni”. În general Râpeanu e înzestrat să realizeze, cu mij-loacele istoricului culturii, sugestia unui cadru de viață, atmosfera unor evenimen-te, chiar epica unor împrejurări (artico-lul despre Montherlant construit în jurul episodului sinuciderii).

Incursiunile în lumea teatrului for-mează alt mare capitol al volumului, consacrat de data aceasta analizelor. Scri-erile unor autori diversi, români și stră-îni (Victor Eftimiu, Sorbul, Tudor Mușa-tescu, Anouilh, Arthur Miller etc.) sînt comentate în spiritul criticii reconstitu-tive pe care V. Râpeanu o cultivă pre-ponderent, interesat mai mult să deslu-șească motivele structuratoare, atitudini-le caracteristice, problematica, decît să valorifice estetic. Această închidere a un-ghiului de percepere produce unele jude-

căți contestabile, aspect vizibil mai ales cînd sînt aduși în discuție dramaturgi români contemporani. Aurel Baranga, Pa-ul Everac sînt întîmpinați cu un entuzi-asm, nu spunem neîndreptățit, dar parcă prea lipsit de frînă, „clasicizați” pre-matur.

În alte articole și studii Valeriu Râpeanu discută despre critica lui Mihail Sebas-tian, despre *Dictionarul de idei literare* al lui Adrian Marino, despre poezia lui Emil Isac (pe marginea monografiei lui Ion Brad), despre *Ethos și cultură* de I. D. Bălan sau dezvoltă idei generale privi-toare la situația teatrului în lumea con-temporană, la relația dintre public și o-pera de artă, s.a. Aceeași deschidere că-tre critica de probleme, aceeași preocu-pare de a urmări traiectul unor idei și afirmarea unor tendințe, în expuneri flu-ente și limpezi. Sînt și opinii în care nu-l urmăim pe autor (de pildă în caracteriza-rea avangardei românești) dar, în gene-re, spiritul cărții sale ni se pare a fi unul de echilibru, opunîndu-se exceselor din orice direcție s-ar ivi. Deși cu fața spre tradiție, cum afirmă încă din titlu, criticul nu e totuși un „tradiționalist” inflexibil, adică refractar spiritului modern și achizițiilor innoitoare. Să cităm dintr-un text programatic: „Nu sînt unul dintre aceia care fac din nou un fetiș, dar mi se pare că tot atît de periculoasă este și atitudinea inversă: a fi tot timpul spîria-t și alarmați de cantitatea de exploziv pe care ar putea să o conțină ceva ce încă nu a fost spus sau a fost spus în alte formule decît cele știute de noi. Arta nu poate trăi fără o continuă pri-menire, și alături de operele de care vor-beam, de fluxul culturii tradiționale ce va hrăni neîncetat marea public, trebuie să se nască mereu ceva nou”. (Artă și risc).

Un mod fecund, dialectic de a înțelege procesele culturii, demn să fie relevat.

G. Dimisianu

Proză scurtă

UN povestitor cu înclinații, nede-zvoltate încă, spre proza de atmos-feră este Adrian Costache (*Fra-tele meu Val*, Ed. Albatros). Nuvelele și schițele debutului său sînt, în majori-tate, fragmente biografice scrise în in-tenția de a cuprinde o anume mișcare a unui personaj, o anume mentalitate a unei comunități umane, într-un aer semnificativ care să sugereze natură ascunsă a modificărilor de atitudine, comportament și sensibilitate. Undeva, în nuvela titulară, gestul povestitorului depășește simpla relatare pentru a în-cerca să găsească în desfășurarea epică motivația „acceselor” de independență ale celor două personaje biografiate la o vîrstă tină. În altă parte (*Moșu Anriu*) raporturilor dintre un personaj și comunitatea rurală în care se vrea integrat li se caută logica internă prin povestire, dar fără a face din întîmplă-riile narate dovezi ale cauzalității. Tot astfel într-o altă schiță (*Locotenentul*)

reacțiile unor soldați răniți, rămași în-tr-un tren sanitar, singuri și cumva în afară împrejurărilor războiului, dincolo de pretextul imediat ce le declanșează, au un înțeles nede-zvăluit, sugerat nu-mai în „aerul” epic. În fiecare din a-ceste cazuri — se mai pot adăuga și altele — atmosfera este aceea care dă, dacă nu un sens, cel puțin o coloratură aparte întîmplărilor, altfel banale. Ti-nărul prozator își întrerupe din cînd în cînd firul cronologic al povestirii și introduce scurte episoade cu funcție contrapunctică, în care una personaj sau altul e urmărit în ordinea gîndurilor și a stărilor neexprimate. De regulă, uni-versul omenesc al prozelor este cel rural, muntenesc, din zona Ploieștilui, prins în linii fragmentate, fără dorință monografică din partea autorului, ci descris numai ațît cît să permită loca-lizarea anecdotică. Adrian Costache scrie despre ceea ce a văzut și cunos-cut, invenția epică de spațiu, timp și

caractere e minimă, memoria jucînd, din cît îmi dau seama, un rol decisiv în construcția nuvelor. Schițele sînt mai vapoaze, mai „imaginare”, cu alune-cări spre vag și simbolic (*Apartamen-tul, Băieții, Poveste de dragoste*), sau spre șoc și poanta atenuată, ușor li-rică (*Scrisoare netrimisă, Reîntoarcere, Întîmplări*).

IN materia aceasta epică, produsă prin efort de memorie (bio-grafism) sau printr-unul de simbolizare, prozatorul se descurcă o-norabil, evitînd în mare măsură exce-sele de complicare a epicii, prin insi-nuări, aluzii, referințe simbolice, con-struindu-și cu mîgală și discreție sti-listică „atmosfera” și punîndu-și capa-citatea de observație în slujba ei, rezis-tînd ispitei problematizării, așa de fa-vorabilă, totuși, intențiilor sale. De factură, la nivelul stilului, tradițională, proza din *Fratele meu Val* face o bună impresie prin seriozitatea cercetării epice a temelor, dar și prin — nu fac nici o ironie — absența ambițiilor. În-tr-o vreme cînd tinerii prozatori se mai lasă încă seduși de „mod”, Adrian Costache nu-și permite să trișeze în nici un fel, el e un povestitor, și încă unul agreabil, ce se bazează pe pro-pria-i intuiție, pe propria-i dicțiune, departe de iluzia epatării. Volumul său de debut e meritoriu, mai ales sub acest aspect.

Nu știu cît de mult îl va tenta pe tînărul autor romanul, deocamdată însă el este un povestitor în înțelesul clasic al cuvîntului. Nici mai mult, dar, fără îndoială, nici mai puțin decît atît. Drumul său viitor depinde, cred, de modul în care va ști să integreze „at-mosfera” de acum într-un peisaj de acțiune umană semnificativă.

Laurențiu Ulici

SEMNAL

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

Dumitru Micu — PERIPLU (e-seuri). 380 p., lei 14.50.

Nicolae Nasta — OROLOGII (ver-suri). 110 p., lei 7.25.

Norman Manea — ATRIUM (ro-man). 340 p., lei 11.

EDITURA ALBATROS

Camil Petrescu — ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, ÎNȚI-LA NOAPTE DE RĂZBOL. Colec-ția „Lyceum”. Prefată de Marian Popa. 338 p., lei 6.

Vasile Nicolescu — POEME. Co-lecția „Cele mai frumoase poezii”. Cuvînt înainte de Paul Georgescu. 216 p., lei 4.50.

Valentin Silvestru — CÎND PLO-UA, TACI ȘI ASCULTĂ... Seria „Ovidiu”. 244 p., lei 4.

Urmău Papadima — ION PIL-LAT (monografie). 168 p., lei 7.25.

EDITURA FACLA

Doria Grozdan — UMBRE DE CLESTAR (versuri). Cuvînt ina-înte de Eugen Todoran. 100 p., lei 5.75.

Theodor Storm — EIN DOP-PELGÄNGER (UN OM DE RÎND, în lb. germană). Cu un cuvînt in-troductiv de Eduard Schneider. 328 p., lei 9.25.

CAMIL PETR

«Camil Petrescu a excelat în toate capitolele spiritului enciclopedist, care-l caracterizează. E poet, cu adevărat poet; e prozator, cu adevărat prozator. E autor de teatru adevărat. E și critic incisiv [...]. În toate diametrarele opuse, Camil Petrescu are talent, ceea ce m-ar inclina să cred că se bucură de haruri excepționale [...]. Avuorul Mioarei poate fi asemuit cu o hoare de mireasmă, care trece prin toate apartamentele intelectului, din odaie în odaie, egal, necodificat și irezistibil [...]. Camil Petrescu reprezintă în parafelismul epocii un nivel: el nu e un om (nici un om nu e numai om); el e o linie (frintă uneori) dar o linie tangentă pe om și pe viață.»

POETUL și ARTISTUL

prăvețuiesc singure, rezistind la lectură, ba chiar găsindu-și, cu fiecare nouă generație de cititori, alți admiratori. Am ținut să subliniez acest fenomen, dintre cele mai rare, care conferă **Versurilor** lui Camil Petrescu un loc aparte în lirica dintre cele două războaie. Intelectualist înainte de a descoperi fenomenologia lui Husserl și de a se voi „substanțialist”, poetul a vrut să-și pună acest prim volum de poezie, **Versuri** (1922), sub semnul gândirii, deschizându-și cartea cu memorabila poezie **Ideea** și cu acel neuitat motto : **Jocul ideilor e jocul ieilor**. Poezia se încheia cu versurile de patetică mărturie a structurii sale sufletești :

„Eu sint dintre acei
Cu ochi halucinați și mistuiți lăuntric,
Cu sufletul mărit,
Căci am văzut idei”.

A vedea idei, dar, **nota bene**, cum ne previne mai sus citatul motto, ca un joc de aparențe înșelătoare, poate părea mai degrabă o confesiune sceptică decît una încrezătoare în viața proprie a ideilor, ba chiar în corporalitatea lor, fie și iluzorie ; de fapt ideile, așa cum le definesc manualele, ca rezultanta unui raport dintre două noțiuni, nu pot fi „văzute” sub nici un fel, nici măcar sub acela al halucinației, însă ele pot fi „trăite”, ceea ce cred că era cazul real al lui Camil Petrescu. Surprinzătoare e însă formularea :

„Ca un bolnav cu ochii ținuiți de luna
Pe care norul o ascunde încă,
Fără durere, fără bucurie,
Eu caut în natură pretutindeni ideile”.

Locul de căutare a ideilor, sau, mai bine zis, de făurire a lor, ne învață psihologia, este creierul, dar poetul ne asigură că pentru el e „natura” (se înțelege, mediul cosmic). Când l-am cunoscut personal pe Camil, în 1923, după ce scrisesem elogios despre **Versuri** în „Facla literară”, am avut cu el o lungă discuție, în cursul căreia i-am făcut și această obiecție, care nu ataca deloc valoarea poeziei-program. Numai un psiholog de meserie, minutor de „teste”, l-ar fi putut descoase, – i am spus atunci, – spre a conchide dacă acest final de poezie acoperă o realitate psihică, adică un fenomen real sau nu are altă acoperire de alt ordin decît cel poetic. Oricum ar fi, poetul ne-a dat și ne va mai da multă vreme de gîndit cu această senzațională profesiune de credință.

metaforelor). Iată o suită de epitete cu finalitate descriptivă :

„Din coaste-mpădurite și stincoase,
Reci obîrșii,

A coborît pîrîul cu pietroaie mari de munte^{tr}

(Repaosul, în ciclul **Versuri**)
Epitete și comparații (în **Nimfa**, din ciclul **Kicikem**) :

„În picioare
În mijlocul patului
Ai aruncat pe rînd jos pe covor
Toate de pe tine,
Tu luminoasă și ștrengară ca o glumă

Si din valuri de dantelărie, albă,
Apari mai albă,
Mică si desăvîrsită ca din spumă".

Nu stă în intenția mea de a face o analiză și apoi de a încerca o vedere sintetică asupra operei lirice a lui Camil Petrescu, desigur mai puțin marcantă, în cadrul operei sale generale, decît cea epică (cele trei romane, toate de primul ordin) și cea dramatică (inegală, după cum cred). Știu, autorul se credea cel mai de seamă dramaturg al nostru și n-ar fi admis în rîsul capului această ordine valorică, în care teatrul să ocupe locul secund. Dacă mi-am intitulat însă articolul „poetul și artistul”, am făcut-o încredințat că, în tot ce a scris, Camil a fost un poet (adică un scriitor înzestrat cu o viziune proprie a lumii) și un artist (adică un scriitor care și-a îngrijit totdeauna scrisul, nu a fost un poet spontan, ci unul elaborat).

În **Versuri**, viziunea este naturalistă, a unui infern uman, care se încheie cu moartea sau cu exasperarea nervoasă a celor supuși nesfârșitelor bombardamente și tensiunilor neînchipuite înaintea atacului. Moartea în luptă nu e privită ca un fapt glorios de arme, ci ca un absurd și dezgustător deznodământ, al labilității și descompunerii umane. Procedeul obișnuit, în **Versuri**, este descriptiv, cu ajutorul epitetelor și al comparațiilor (mai rar al

Camil Petrescu văzut de Marcel Iancu

„Limba română“ (Timișoara, 22 ianuarie — 19 iunie 1920). Subintitulată **Foie pentru limbă, artă și literatură**, revista a apărut în trei limbi : română, germană și maghiară. Apare, la început, trisăptăminal, apoi lunar, în patru și șase pagini formată ziar

SCU

gnitatea, pornită din adîncimea eții intelectuale...

«Ieșită printr-o preparație febrilă de ordin speculativ, opera lui Camil Petrescu este monument de atenție fixă asupra unui punct al naturii. E adevărat că pe scriitor îl presa îndeosebi viața morală, iar din umanitate se cunoștea mai bine pe sine. Ceea ce împiedică în acest sens autoscopie ca observația lui să fie de o intensă obiectivitate. Il Petrescu s-a zugrăvit fără indoială pe sine în Ladima, poetul simțitor și sărac care, rîndu-se, pune deasupra sa o bancnotă împrumutată ca să nu se aplece murea de ne. Am convingerea, întemeiată pe documente, că scriitorul a fost cîndva în această ație. Crisparea eroilor săi, suspiciunea lor împotriva oamenilor și a femeilor, vin din ma de altădată a scriitorului aruncat în viltoarea vieții. Dignitatea, pornită din adîncea vieții intelectuale, care comandă ținutei morale și estetice, făcea ca omul să umble espletit, iar opera să fie ordonată ca o problemă de geometrie».

G. Călinescu

i le numărăm? Șase epitete și două parații (nici o metaforă). Iată însă și afora, urmată de două epitete, cu începe, în același ciclu, **Cearța** :

Miniatură de fildeș mărită, i necăjită”.

ai era nevoie să ni se spună că fe- i iubită, oricît ar fi de mică, dacă ni are o miniatură, aceasta este, ori și mărită? Dacă da, atunci Camil se alyue un impenitent realist, chiar și în ia complimentoasă a madrigalului !

U vreau să combat aci principiul anticatolofil (aș prefera să zicem calofob) al lui Camil Petrescu, care a făcut ravagii, autorizînd itura” spontană și neglijentă. Voi re- ca însă că el însuși nu și-a pus te- n acord cu practica, așa cum au pro- t suprarealității cu al lor „dicteu au- st”, ci că, dimpotrivă, și-a înflorit tot- ina stilul. Ca să dau forță probantă rației mele, care n-are nicidecum ca- rul unui reproș, îmi voi alege exem- din mult discutatele, ca împovără- a pentru regie și mai ales pentru ac- indicații scenice, de regie (puse în nteză, între numele personajului dra- c și textul său). Mă voi mărgini la ton, piesa după care se innebunesc a- rii de himere.

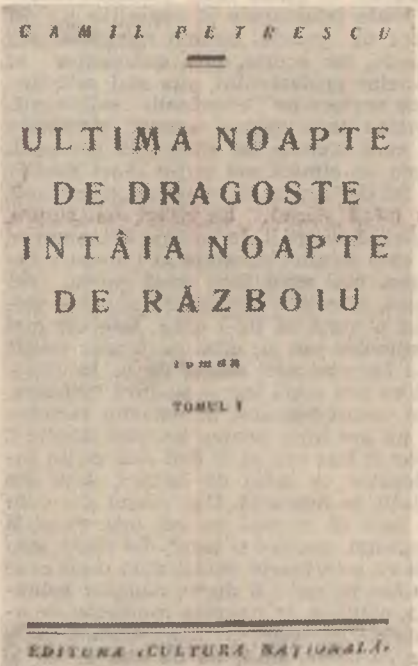
mparații :
NTON (întins **ca o lamă de spadă**)...”
NTON (crește din el însuși, **ca un fel imț interior al statuei lui herculane,** ...”
a R (ironică și fină **ca o broderie**)...”
itet urmat de o metaforă :
ILE (**strengărită, floare veselă, desti- morții**)”.
și cum Danton și Doamna Roland fi fost și ei... destinații roluri prin tină (briciul național, cum l-au numit mporanii).
mplele, luate din tabloul I, sînt mult numeroase. Nu le urmărim exhaustiv. dintre cele mai savuroase, o compa- greu de realizat nu numai logic, dar enic, glăsuiește astfel :
BESPIERRE (privește în jurul lui, **ca un**)...”

BIBLIOGRAFIE

uri, 1923.
te tari, teatru, 1925.
ă Popescu, teatru, 1928.
ia noapte de dragoste, întâia noapte zboi, roman, 1930—1974 (șapte ediții).
scendentalia, șapte poeme, 1931 ; 1943.
n Lovinescu sub zodia seninătății rturbabile, 1933.
lui Procust, roman, 1933—1974 (cinci f.
i Constantinopol-Bioram, 1933 ; 1974.
și antiteze, 1936 ; 1971.
itate estetică a teatrului, 1937 ; 1971.
e luptătorilor, 1938.
erl — o introducere în filozofia fe- nologică, 1938.

Teatru (I, II, III), 1946 ; 1957.
Cei care plătesc cu viața, nuvelă, 1949.
Bălcescu, teatru, 1949 ; 1952 ; 1961.
Turnul de fildeș, nuvele, 1950.
Nuvele, 1953.
Un om între oameni, roman, 1953 ; 1957 ; 1959 ; 1962 ; 1967.
Nuvele, 1956.
Caragiale în vremea lui, teatru, 1957.
Versuri, 1957.
Opinii și atitudini, 1962.
Act venețian, 1966.
Jocul ieșelor, teatru, 1966.
Papuciada, 1966.
Teatru, 1966.
Opere, 1963 ; 1971.
Danton, teatru. 1970.

Trei premii literare

● PENTRU activitatea sa literară, Camil Petrescu a fost incununat cu trei mari pre- mii. Romanul **Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război** i-a fost distins cu **Premiul de proză** al Societății Scriitorilor Români, pe anul 1930 (decernarea : la 21 februarie 1932), iar piesa **Bălcescu** și ro- manul **Un om între oameni** (volumul I) cu **Premiul de Stat** (1951 și 1953). („Aca- demicianului Camil Petrescu i s-a acor- dat Premiul de Stat pentru primul vo- lum din romanul **Un om între oameni**. Acest roman va constitui o frescă de mari proporții în care apare evocată, cu un puternic realism, întreaga operă revolu- ționară a gloriosului 1848” — **Traian Să- vulescu**, în ședința de la 27 iunie 1955, a Academiei R.P.R.).

Un premiu mai mult simbolic (15 lei), dar care sigur că i-a stimulat activitatea viitorului scriitor, îl primește „elevul Camil Petrescu”, din partea revistei **Flacăra**, la 3 noiembrie 1912, ca urmare a participării lui la un concurs literar.

PIESELE
LUI CAMIL PETRESCU
JUCATE LA TEATRUL NAȚIONAL
DIN IUCUREȘTI

Suflete tari, premiera : 12 mai 1922.
Reluări : 1923/1924 ; 1937/1938 ; 1938/1939.
Mioara, premiera : 9 noiembrie 1926.
Reluări : 1943/1944.
Act venețian, premiera : 9 ianua- rie 1931.
Mitică Popescu, în stagiunea 1945/ 1946 (de la 14 decembrie 1945) in- registrind cel mai mare succes : 77 de reprezentații. Reluări : 1946/ 1947.
Iată femeia pe care o iubese, pre- miera : 28 februarie 1944 („Piesa aceasta mi-a adus pentru întâia dată în carieră, înainte de **Mitică Popescu**, ceea ce se numește un triumf în teatru” — nota auto- rul).
Bălcescu, premiera : 13 aprilie 1949.
Reluări : 1948/1949 ; 1949/1950 ; 1950/1951.

CAMIL PETRESCU

Patul

lui

Procust

roman

EDITURA NAȚIONALĂ ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ

„Eroii mei nu sînt foto- grafii după natură. Struc- tura sufletească a fiecăruia este o rezultată a structu- rilor sufletești ale mai mul- tor persoane (...)”.

CAMIL PETRESCU (1930).

Augustin BUZURA

AMURG

N timp ce asculta raportul medicului de gardă, profesorul Cristian simțise o curioasă oboseală: umerii deveniseră grei, insuportabili, mușchii flasci nu-l mai ascultau, iar când dusese mina la frunte fu uimit de răceala transpirației. Ceru în șoaptă o cafea și puțină apă rece, dar, înainte ca laborantul său preferat să facă primul pas, observă cum, ca la un semn, medicii și studenții se depărtară, făcând în liniște un coridor spre ușă. Anania, bun cunosător al tabieturilor profesorului, îi oferă o țigară și Cristian, spre surprinderea tuturor, o luă. Lumina chibritului, rămasă pentru câteva secunde în ochi, avu darul să-l trezească din starea aceea de moleșală: parcă adormise pentru câteva clipe, făcuse un salt în gol, plutise ușor, liniștit ea, deodată, să se pomenească proaspăt, refăcut. Își șterse cu încetineală fața, și în pauza cât își aranjase ochelarii cercetă, nu fără interes, figurile celorlalți: medicul de gardă tăcuse și, asemeni tuturor, îl privea încordat.

— De ce te-ai oprit? Continuă, te rog, spuse profesorul apoi, gândindu-se că absența sa a fost mai lungă decât o sesizase, simți nevoia să se explice. E foarte cald aici, neșus de cald... E adevărat, clinica noastră are nevoie de mai multă căldură... Specificul bolii acestora... Toți bolnavii de cancer, fie ei de un fel sau altul... Dar, iartă-mă, te-am întrerupt...

Medicul începu să vorbească repede, eliberat, în vreme ce profesorul se întreba zîmbind în sine: „De fapt, ei n-au de unde să știe la ce cancer m-am referit... Am certitudinea că mă cred scutit. Poate că ar trebui odată și odată să ne dăm jos întreaga spoială, să discutăm câteva zile la rînd, cu riscul de a lua multe lucruri de la capăt...” Apoi, deconectat brusc de la pulsul sălii, mulțumit că aude cuvintele din ce în ce mai îndepărtate ale medicului de gardă, închise ochii și, pentru câteva secunde, văzu, fără nici o legătură, o cîmpie banală, verde, ucisă de soare și se gândi speriat: „Doamne, atunci lacustele... Invazia oarbă, nestăpînită... Au distrus tot, cîmpul devenise alb, un alb orbitor ca norii dimineața...”. Parcă avea senzația fizică a picioarelor plimbîndu-i-se pe fața și minii. Se scutură nervos și, deloc surprins, revăzu sala cu oameni care ascultau calmi, oarecum solemn, raportul. „Adevărul este că m-am cam îndepărtat de ei. Poate corectările, alți ani, poate zecile de formalități și absurdități la care trebuie să facem față, poate, și nu în primul rînd, neîncrederea mea în unii dintre ei, poate și convingerea că cei ce trebuie să priceapă ce se întîmplă dincolo de ei au priceput și fără ajutorul meu...” Se uită iarăși la ei: toți nu reveniseră la locurile inițiale, mai păstrau coridorul, îl așteptau pe Anania și asta îl pusese în încurcătură: „Cred că arăt jalnic, e ceva neclar, nu-mi explic, altfel ar fi trebuit... De fapt de ce mă mir? De la o anumită vîrstă toți sîntem extrem de vulnerabili, din păcate. Și nici nu știi de ce depinde această vulnerabilitate... Am văzut infarcte la oameni foarte tineri, tumori cite vrei... Știința noastră cu metodele ei, cu statisticile... Dar neliniștea, nesiguranța asta a mea ce nume are?” În clipa aceea anăru laborantul cu cafeaua și, enervat că se lăsase pradă moleșelii, că nu se purtase ca de obicei, îi spuse:

— Dragul meu, du-mi te rog cafeaua în laborator. Vin și eu imediat. Bucuros că fusese atît de inspirat, mai adăugă pentru a șterge orice echivoc asupra stării lui: De câteva zile am reluat toate fișele. Nu mai pot dormi din cauza acelei substanțe-vector... Am studiat 110 pînă acum și, nu știu de ce, dar pînă la urmă am impresia că citostaticul va purta numărul 120 sau, cel mult, 125. Tovarășe conferențiar, te-aș ruga să mă înlocuiești astăzi la curs, dar nu înainte de a vedea dumneata personal cazurile venite azi-noapte. Apoi își spuse în gînd: „Du-te, domnule conferențiar, mielușelule, cred că de-abia aștepti să crăp. Doar eu îți mai stau în cale și, cum am căzut pentru câteva clipe, ai avut impresia că ești sus, deja. Vorbele

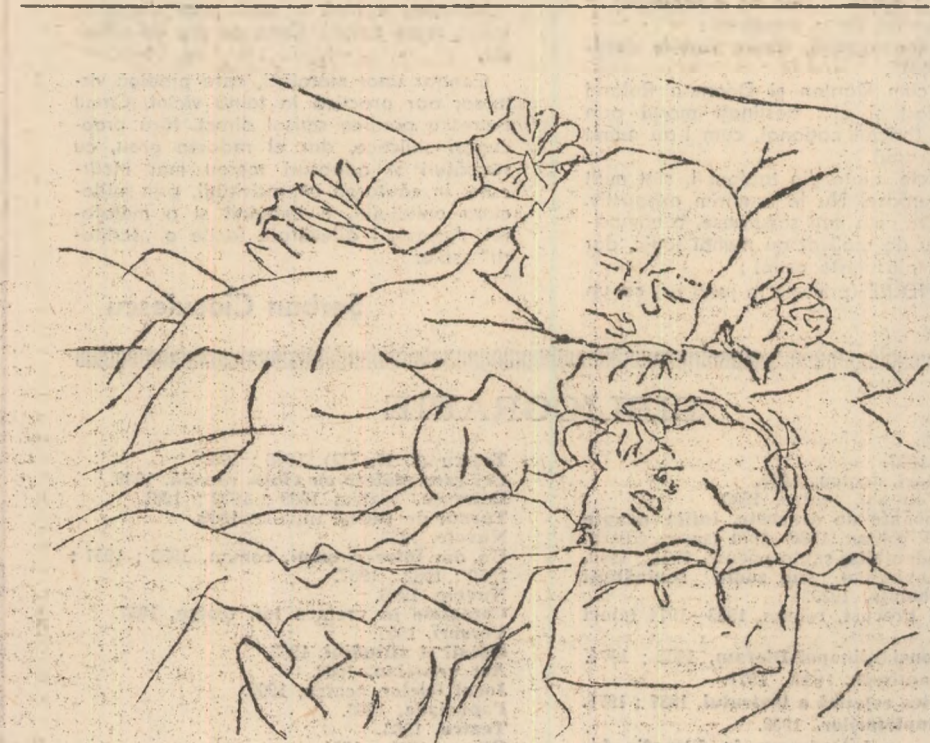
cu întinerirea. Parcă vîrsta contează...” Dar nu asta voise, cuvintele nu aveau nici un sens, simțea o curioasă nostalgie după niște ani pierduți degeaba, ani dominați de neliniște, goi, înfiorător de lungi, în care tînjise după cîțiva centimetri de iarbă și puțin aer curat, proaspăt. Odată cu ultimele cuvinte se ridică și abia în coridor își dădu seama că medicul de gardă nu-și treminase raportul. Nu se mai întoarse și nici nu intră în cabinet unde ar fi fost deranjat de telefoane, cobori la subsol, în laborator, unde n-avea nimic de făcut; însă datorită ușilor masive care închideau intrările, se putea izola perfect: scosese toate telefoanele și soneriile și, în afară de Anania, nimeni nu putea pătrunde, iar acesta, bun cunosător al toanelor profesorului, știa să-i selecționeze perfect pe eventualii solicitanți. Existau prea puține cazuri deosebite la care trebuia să intervină personal. Avea în clinică cel puțin cinci medici la fel de buni ca el, cum declarase odată, cu mină sigură, ba chiar mai sigură, nu-și făcea griji. În balonul Erlenmeyer, în care Anania obișnuia să-i prepare cafeaua, mai erau încă două porții, cel puțin, și asta-l impresionă: „Mi-a trebuit o viață să mi-l educ, este cel mai credincios om și, uite, eu n-am reușit să-i fac rost nici măcar de o locuință, stă cu trei copii într-o singură încăpere. Am vorbit degeaba, aimeni din facultate nu are timp pentru un biet laborant. N-ar fi fost rău să fi fost mai puțin înțelegător cu șeful de lucrări, asta are relații, se descurcă. Dar, dracu știe cum se face că tocmai pe cei mai dragi îi neglijăm, parcă-i o lege”. Își dădu seama că este foarte obosit abia după ce se întinse pe pat; îl dureau cumplit spinarea, ochii și, în primele momente de abandon, își descoperi niște crude spasme cardiace, însă, ca de obicei, nu le dădu atenție: „Într-o zi o să vină unul mai mare și cam asta ar fi, în cinci-sapte minute scoarța se va descompune și drama va lua sfîrșit, simplu, fără ceremonii”. Își aminti de absența din timpul raportului de gardă: „Cam așa ceva. Un salt în gol, ușoară plutire și gata... De fapt, după toate cele ce le-am văzut, faptul că încă mai trăiesc mi se pare un privilegiu”. Pentru o clipă revăzu fața soției sale alb-vineții, ochii mari, uluitor de mari, căutîndu-l disperat. Nu mai avea putere să vorbească, încerca, după ce-i pronunța numele îi era imposibil să continue, părul frumos altădată i se rărise, iar minile, învințite de perfuzii, uscate, fără pic de mușchi, păreau simple linii dintr-un desen de copil. Stătea alături, o mîngia cu grijă, îi zîmbea prosteste, încurajator, iar ea continua să-l privească într-un anume fel, știa, nu se putea să nu știe, deși pînă-n ultima clipă ea acceptase jocul, uneori încercase să-i dea de înțeles că încă mai speră, că nu și-a pierdut curajul. Două săptămîni încheiate s-a chinuit și, în acest timp, n-a făcut un singur pas prin oraș sau acasă. Mîncă, dormea în clinică și, mai ales, se străduia să pară vesel. Niciodată nu s-a gîndit pînă atunci cît de intens trebuie să sufere zecile de oameni înșiruiți prin saloane la capetele unor bolnăvi. După ce ani întregi ne neglijăm, nu ne vedem decât o oră, două pe zi sau nici atît, cînd știi că zilele se pot număra cu aproximație, cînd nu mai poți amîna nimic, iată, îi cerșești fiecare zîmbet, ai nevoie de fiecare fărîmă de viață, deși știi că făcînd totul pentru ea îi prelungești inutil suferința. Uneori îi detestam pe acești oameni că-mi încurcau drumul prin saloane, tratamentul, pînă cînd eu însumi a trebuit să stau ca ei. Dar sînt un sentimental penibil, dracu să mă ia, și pueril...” O revedea din ce în ce mai des pe Stela, dar nu trecea cu gîndul dincolo de clipa în care s-a hotărît să „uite” morfina pe nopțieră. Și seringă. Ar fi trebuit să se piardă pe urmă într-o sofisticare interminabilă: Uman sau inuman? Corect sau incorect? Crimă sau ajutor? Oricum, o făcuse, atît. După aceea plînsese o noapte întreagă, singur, la capătul ei, încuiase ușa de la salon și, în zori, cînd se decisese să plece acasă pentru a-l anunța pe Andrei, ieșise

cumva mai proaspăt, eliberat, stăpînit de un incredibil dor de liniște, de chemarea plăcută, stranie a ceva situat dincolo de priceperea sa: era o senzație necunoscută pînă atunci, gravă, apărută neașteptat, după lungile luni de confuzie, de neputință și disperare. Parcă trecuse dincolo de viață și de moarte, mai depășise un cosmar, unul din numeroasele avute, și sentimentul dobîndit compensea neputința științei la acest capitol; nu era nici resemnat, nici furios, ci grăbit: „Să vedem ce se mai poate face”. Era un fel de grabă de o nuanță aparte, convingerea disperată că el poate „cel care...”. „Dacă nici atît nu poate să facă știința voastră...”, reproșul cel mai des întîlnit. Îl auzise urlat vehement de un inginer de 29 de ani, ucis fulgerător de un sarcom. „Spînzurați-vă. Uite, știu că am cancer și voi nu faceți nimic, nici măcar morfina mai multă... nici atît, incapabili-lor!” Atît? Dar atît era însăși viața. Stela nu-i spusese nimic, atîta doar că se temea singură, ideea morții o îngrozea. De altfel, cînd începuse tratamentul cu raze și cînd nu mai avea nici un dubiu asupra diagnosticului, cînd profesorul Cristian simțise că ea știe, avusese loc o discuție despre o altă boală din salon: „Vezi, spusese ea, dacă ai putea crede că viața asta se prelungește în ceva, că există o lume a spiritelor, o existență imaterială, deși, la urma urmei, n-ar fi exclusă pentru că nu tot ceea ce nu percepem noi nu există neapărat, atunci mi-ar plăcea să fim toți împreună, ar merita. E greu, știu că viața are o limită, că nimeni nu e veșnic, admiti cînd e vorba de alții, dar cînd ești tu în cauză, cînd știi că ai doar câteva luni și gata, definitiv, e groaznic, cel puțin așa îmi închipui. Dar, cît ai vrea să stai împreună cu ai tăi, și atunci probabil ai vrea mai mult ca oricînd, nu merită să-ți prelungești agonia, trebuie să-ți iei inima-n dinți și să nu-i faci și pe alții să sufere”. Seninătatea ei îi cutremurase: nu se așteptase la asta, însemna că nu o cunoscuse aproape deloc; ea îl ascultase ani întregi cu seninătate și înțelegere, iar el era mulțumit că se poate elibera de necazuri, neglijîndu-le pe ale ei, uitînd s-o întrebe și altceva, să caute dincolo de liniștea ei aparentă.

PROFESORUL Cristian deschise larg ochii, întorcîndu-se totodată cu fața spre laboratorului aflat într-o ordine perfectă. „Atîta vreme cît mai vreau să fac ceva, cît țelul meu e destul de îndepărtat, inima, ducă-se dracului. Voința e mai presus de buală.

Nici chiar inima, cît o fi ea de sclerozată, rezistă ea pînă atunci...” În fața erau etuvele, dincolo, lîngă perete, cobaii ronțăiau liniștiți; lateral — sute de eprubete și baloane, centrifugele și microscopale — așezate pe masă. „Bietul Anania, crede că voi lucra, în sfîrșit... Dar ce să lucrez? Pe ce? Nu-mi rămîne decît să-mi provoc un cancer epitelial și să-i pun pe toți să-l cerceteze la microscop, iar pe urmă să-mi injectez în tumoră substanța mea, să le arăt cum regresează. Deși e greu de spus dacă ea va fi tot atît de activă și la oameni, plus că nici la cobai și cîini n-am controlul timpului, sînt prea recente toate... Poate mai tîrziu, cînd nu voi avea încotro, ar merita să încerc. Dacă nu merge, o să iau pe tinerii din clinică, ăștia-s fără prejudecăți, și mă voi oferi de cobai pentru a studia limitele rezistenței umane”. Îi veni să ridă: gîndurile-i erau din ce în ce mai prăpăstioase. „De fapt, aș fi bun și pentru studierea rezistenței psihice. În comparație cu alții am suferit, poate, mai puțin, dar ar fi greu de spus dacă am și simțit la fel de puțin”.

Laborantul intră cu grijă, așeză cafeaua pe masă — știa că de cele mai multe ori înaintea începerii lucrului profesorul rămîne destul de mult întins, spondiloza, durerile de spinare îl cam chinuie —, apoi ieși decis să-l aducă animalele: urma să vadă cum se dezvoltă tumorile. De altfel, de o vreme încoace cam asta făcea: le provoca, fără nici o tragere de inimă, cancerul, apoi aștepta, făcea diverse lame și, cînd apărea chimistul cu rezultatul combinațiilor încercate de profesor, i-l dădea lui Anania să-l injecteze și, iarăși, la nesfîrșit, alte combinații, alte tumori, alte lame urmate de lungi zile de așteptare și, desigur, de decepții. „Mă rog, pot dormi și în prezența cîinilor, își spuse. Nu e pentru prima dată. Dacă ar fi inspirat să-mi aducă niște animale sănătoase, lotul de furnători”. Nu-i convenea poziția: îl dureau cumplit spinarea, dar nu asta era cauza nervozității sale, ci noaptea care trecuse. Nu-i făcea nici o plăcere să și-o reamintească; reacțiile celorlalți profesori nu-l decepționaseră, erau firești, nu-l indispușese nici chiar băutura oarecum excesivă, ci golul lăsat de ei; îl luaseră parcă toate gîndurile, puterea de a-l ierta, condamna sau disprețui, rămînd doar cu o durere vie, pulsantă, neliniștitoare. Vorbiseră mult, se drogaseră cu amintiri plăcute, toți se

Desen de Eugen Drăgulescu

SOLEMN

străduiseră să pară niște studenți întirziați, neserioși, ca, deodată, invocând categoric ba ficatul, ba hipertensiunea, ba nevasta, să o șteargă în fugă, lăsând impresia că, vizitându-l, întirziind cu câteva minute peste ora de culcare, i-au făcut un mare favor. Un singur lucru nu înțelesese: tăcerea aproape nefirească a lui Codreanu. „N-avea umor sau luase drept înfrângere personală eterna fugă a celorlalți, evitarea ostentativă a subiectului pentru care-i chemase, după ce odată căzuseră toți de acord că eu, Cristian, as fi candidatul lor pentru funcția de decan? Ce anume-i determinase să reacționeze astfel? Mirosiseră ceva? Există cineva cu șanse mai mari? S-au înțeles în prealabil, sau, pomenindu-se toți împreună, li s-a trezit brusc orgoliul? Poate că în cele din urmă au vrut să ridă de el, n-ar fi exclus. După cum nu trebuie exclusă ipoteza că tocmai el să candideze, or, pentru asta, era obligatoriu să-mi șifoneze într-un fel prestigiul moral, știind că cel profesional e imposibil? O ipoteză asupra căreia ar merita să meditez. Admiratia atât de categoric mărturisită poate fi tradusă și altfel: Uite, senilul, ce impresie strălucită are despre sine! Înghite la laude cu nemiluita, se crede cine știe ce... Cînd e vorba de oameni, nici o ipoteză nu trebuie exclusă aprioric. Oare nu a circulat așa, discret, vorba că eu mi-am ucis soția, că din diverse motive — neștiință, voit, același lucru — am iradiat-o exagerat? Discuția a reapărut din nou odată cu Vera...” Această amintire îi întune-case gândurile: între a-i scoate afară și a bea cu mai puțină măsură, optase pentru ultima variantă. „Ce nevoie am eu de voi? Își repetase obsedat. De voi care...”, însă nici un cuvînt nu i se păruse potrivit, unele poate i-ar fi insultat sau învinuit pe nedrept, altele erau nesemnificative; în plus, își pierduse calmul, nu mai avusese răbdarea sa proverbială, de a-i cerceta cu atenție, întinzându-le mici curse pentru a-l obliga, în cele din urmă, să spună exact ceea ce gîndesc. De astă dată nu mai avea nevoie de gîndurile lor și nici de adevăr: ceea ce fusese îi violentase buna credință și, în afară de un acut sentiment de respingere, pe care se străduia să-l anestezieze cu vin, nu mai simțea nimic, doar fraza „de voi care...” rămasă suspendată o repetă la nesfîrșit. Nici unul nu pomenise de Vera Pavelescu și asta îi întărea convingerea că ei mai continuă să facă asociația atât de inumană între moartea Stelei și această asistentă celibatară de care se agățase tocmai pentru a încerca să-și revină dintr-o plăcută lume a umbrelor în care se pierduse în căutarea Stelei. Într-un moment de spaimă că viața, adică interesul pentru ea, se risipește prin capilare necunoscute în pămînt, rămînînd mereu mai sec și mai gol, făcuse imprudența să-i povestească totul, ba chiar, într-o seară, să plîngă în fața ei, deschis, fără rușine cum nu și-ar fi închipuit vreodată; de fapt, nu plînsese în adevăratul înțeles al cuvîntului, ci se văicărise penibil, infantil, cum nu făcuse nici chiar în fața Stelei, și femeia, în loc de orice răspuns sau consolare, îi prinsese capul și, fără pic de efort, i-l așezase pe o coapsă, apoi, mîngîindu-i cu neîndemînare părul, plînsese și ea, tăcut, mult, pentru înfrîngerile adunate pînă atunci. După noaptea aceea confuză, ea îl urmase mereu, își asumase un rol situat între doică-îubită-mamă și colaboratoare apropiată, însă, după acel moment de cădere, profesorul se retrăsese în el însuși; o suporta în preajmă, ba chiar îi simțea nevoia, însă se străduia să se poarte de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, înghetîndu-i cu privirea ori cu tăcerile cea mai mică urmă de întimitate; dădea raportul de gardă ca oricare alt medic, era privită cu aceeași severitate cînd grupa ei de studenți nu părea grozav de pregătită, dar tot atît de firesc să rămînă peste noapte împreună, în laborator, unde, în afară de „dă-mi aia” sau „ce crezi despre asta”,

să nu scoată un singur cuvînt, încît purtarea profesorului reușise să-l intrige pînă și pe Anania: „Se poartă cu ea de parcă n-ar fi om. Chiar și eprubetele ar înțelege mai mult. Da, doamna Stela, mare doamnă, însă viața merge înainte, n-ai cum să-i învii pe morți. Și ar fi păcat să se piardă atît de tînăr...” Fără îndoială, profesorul știa mult mai mult decît lăsa să se înțeleagă, dar amina mereu orice gînd de dragul cercetărilor încăpătinate, unde victoria părea să-i suridă mai repede de cum s-ar fi așteptat. Se simțea îngrozitor de singur și părăsit; în plus, avea o mare responsabilitate: Andrei, care-l apăsa mai puternic chiar decît singurătatea. Își reproșa mereu: „Doamne, n-am discutat niciodată cu copilul ăsta, cum se simte. Crescut de maică-sa... iată, ea s-a dus... ce i-aș putea spune eu? O distanță greu de depășit, nu știu cum să mi-l apropii”. Și asta tocmai pentru că nu reușea să descifreze în ce ar consta plusul de responsabilitate, acel ceva ce-l apăsa în plus. Îl urmărea cu o atenție exagerată, îi expunea pe larg mersul cercetărilor sale, fără să aducă nici din întîmplare vorba de maică-sa. În el însă, prin această muncă disperată, vroia să-și răscumpere păcatele făcute față de ea, se pedepsea neacordîndu-și nici o clipă de răgaz, încît, destul de mulți din cei apropiați, erau convinși că o va sfîrși înaintea cobailor pe care-l îmbolnăvisese cu propria sa mină; cu toate astea însă, nimeni nu îndrăznea să-i spună ceva acestui bloc de gheață care era un fel de asistent, atîta doar că slăbise enorm și în câteva luni albeise de tot. Un singur detaliu se mai observase în plus: îi dispăruse ironia ucigătoare, profesorul își reprimase tendința de a ironiza pe motiv că interlocutorii ar putea să-l ierte din cauza traumei suferite: n-avea nevoie de milă, iertare sau înțelegere, implorase o singură dată în viața lui, la o anchetă, în tinerețe, și nu și-o putea ierta. „Dacă trăiesc, țin să trăiesc cum vreau eu: fără datorii și obligații; dacă nu voi realiza ce mi-am propus, nu vreau să-mi asigur aprioric o cantitate de milă și bunăvoință. Da sau nu. Atît”. Domnișoara Pavelescu nu intra în calculele sale, atîta doar că ea se insinuase treptat în mediul înconjurător, îi chiar simțea nevoia, însă nu-și putea ierta momentul de slăbiciune: măștile și sistemele de protecție i se duseseră dracului și, cu toate că se eliberase, consecințele păreau mult mai dureroase: coborise cumva în propriii săi ochi, avea certitudinea că se înjosise, devenise dependent de ea, își crease o obligație, în sensul că ea l-ar avea la mină, ar trebui să o menajeze cumva, iar, înainte de toate, din același motiv, în prezența ei nu s-ar fi simțit niciodată întreg, degajat; pe de altă parte, i-ar veni greu să o judece la propria sa valoare din frica de a nu se spune că o protejează, mai ales că, la catedră, erau destui oameni angajați fără consimțămîntul său; firește, nu le făcea nimic, îi trata de parcă n-ar exista, iar ei, la rîndul lor, se străduiau să-i răspîlătească atitudinea; rar de tot, la cîte o ședință de catedră, cînd trebuia să ia vreo decizie mai importantă lansa în direcția lor obișnuită întrebare: „Ei, ce zice opoziția?”, ceea ce însemna că reclamațiile și „anonimele” lor au depășit „normalul” cu care rectorul era obișnuit. Sigur, motivele nu se sfîrșeau aici: Ce va spune Andrei dacă?... Cum vor comenta ceilalți colegi, niciodată dispuși să înțeleagă „slăbiciunile” altora. În sfîrșit, îi era frică de el însuși: i se părea imposibil să se obișnuiască cu altă femeie, mult mai tînără, mai apropiată ca vîrstă și mod de a gîndi de fiul său decît de el. Cum să coboare spre ea, într-o altă ținută, de mult uitată, cînd singura atitudine potrivită ar fi cea paternă? Pe urmă, exista riscul unor mari deziluzii. „Din moment ce eu însumi nu sînt cum par, de ce ea, la rîndul ei, n-ar fi la fel? Cine știe cine s-o fi aflînd în spatele

acestei blinde și solitare asistente care, de ce să nu recunosc, ma interesează?! Poate că are și ea o rezervă imensă de afectivitate neexploată, și-a pîns în acele momente o altă durere, poate i-am produs pur și simplu milă, n-ar fi exclus, mi-o fi simțit drama și, avînd aptitudini de ucenic credincios, și-a manifestat deschis solidaritatea... Dacă aș întreba-o? Mai penibil aș fi eu... Este o poveste care totuși nu poate continua. Firește, ar fi necesar ca simplu individ să-mi refac viața, dar cît mi-a mai rămas din ea? Singurătatea asta e greu de suportat chiar și un minut, asediul ei, insinuarea în fiecare lucru, gest, gînd calm este exasperantă... Omul din mine se revoltă, mai are probabil unele drepturi, eu însă mai am timp doar pentru știință și pentru Andrei. Știință... Poate nu iese nimic, poate e ridicolă încăpătînarea de a crede într-un rezultat cert, important cînd n-am cu ce-l obține, cînd nu mai există nimeni, cînd și gloria și onorurile nu mă mișcă, n-au nici un efect, nu mă protejează de singurătate. Ar trebui să mi-o scot definitiv din minte, sînt mult prea bătrîn pentru ea, n-are haz, pentru mine e seară, din păcate seară tîrzie...” Își cercetă mîinile albe, uscate, degetele lungi cu articulații proeminente și îl cuprinse o jenă curioasă, o stare vecină cu lehamitea, abandonul. Își privi apoi palma: linia vieții exagerat de lungă, afectivitatea și ea exagerată, rațiunea — de asemenea și îi veni să ridă ca mai demult, în tinerețe, cînd asemenea indicii îi dădeau o încredere oarbă în destinul său de excepție. Acum, cînd reușea să facă abstracție de Andrei, se imagina în diverse ipostaze: nu mai visa nici un destin, ci se vedea simplu medic retras — mai exact: fugit — într-un oraș mărunt, în partea cealaltă a țării, unde să nu-l știe nimeni, să rupă cu trecutul, cu colegii, unde să ducă o viață calmă, de pensionar activ. Altădată se imagină medic trimis într-o zonă tropicală, unde, din cauza căldurii insuportabile, să nu poată gîndi nimic.

Pe neobservate în laborator apăruseră cuștile cu ciini și, într-un tîrziu, Anania. Animalele acestea blajine îi stimulau cheful de lucru: din moment ce erau de față simțea că nu trebuie să le facă să aștepte, deși, curios, ceea ce le inocula era tocmai cancerul. Le cercetă cu atenție și i se păru că nu mai recunoaște decît doi ciini.

— Ce-i cu animalele?, îl întrebă în cele din urmă pe laborant care, mai neliniștit ca de obicei, aștepta lîngă ușa.

— Ați spus că vreți să lucrați, răspunse acesta. Am adus trei ciini noi, ultimii pe care-i mai avem prevăzuți pe acest trimestru.

— Mă rog, zîmbi profesorul. Și cine a venit cu ideea asta genială? Dacă eu aș avea nevoie de zece animale, de exemplu?

— O, prînd eu cîți vreți, mai fac schimb cu alții, le dau niște cobai, că ai noștri prea s-au înmulțit, în plus mai am niște datornici, la fiziologie, spuse laborantul.

— Bine, dar ideea?, reveni iritat profesorul.

— Păi, directorul a spus că prea se face risipă de animale și de hrană.

— Să-mi aduci aminte de dobitocul ăsta, se răsti profesorul Cristian. Mîine o să-mi spună că dacă vreau să cercetez ceva să-mi cumpăr pe banii mei animale și să le aduc mîncare de-acasă cu sufertașul...

— Mă tem că nu sințeti departe de adevăr, domnule profesor, spuse Anania cu destulă jenă. Ieri a venit pe aici și s-a răsțit la domnul conferențiar: „Păcat de animale și de bani. Sințeti singurii care, de ani de zile, n-aveți nici un rezultat. Din ordinul tovarășului decan, vom redistribui fondurile”.

— Și Florea ce a spus?, se interesă profesorul.

— Păi n-a spus... se bilbli Anania.

— Adică?

— Domnule profesor, îmi pare rău, se bilbli acum laborantul, eu nu vreau să mă vir în povești de astea, n-aș vrea să-l certati, să mi-l aprind în cap, dar a tăcut.

— Sigur, se înfurie profesorul, sigur! Vrea să rămînă curat, vrea să n-aiă nici un dușman cînd se va pune problema succesiunii mele.

— I-am spus eu citeva, deși nu se cădea, eu sînt prea mic. A zis că mă vor discuta în adunarea generală...

Laborantul se opri, așteptînd reacția profesorului, dar acesta tăcea; îl privea cu o imensă curiozitate. „Tot bieții oameni, care n-au ce pierde, numai ăștia își permit să spună ce cred”.

— Ei?, se interesă profesorul, zîmbindu-i aprobator.

— De ce nu-i spuneți asta domnului Cristian?, l-am întrebat. Cred că n-ați fi găsit ușa”. Sigur, nu trebuia să i-o zic chiar așa, dar acum cînd sîntem atît de aproape de rezultat... Și apoi, știe directorul cîți bani ați cheltuit dumneavoastră?! Dar — reveni înfuriat laborantul, m-a făcut prost și obraznic pentru că i-am întors spațele și i-am spus unui ciine: „Vezi, Ghiuri, așa vorbesc toți nenorociții care n-au pus în viața lor mîna pe o carte și pe o eprubetă. Că doar profesorul stă zi și noapte în laborator și știe ce e știe”. Necazul e că m-a suzit și mi-a spus că mă „analizează”. N-au decît. De abia aștept să le mai zic cite ceva: că pentru noi doi nu există nici noapte, nici zi, și vine un nimeni să te învețe ce să faci și cum să faci. Dacă tovarășul Florea face — treaba lui, însă noi care facem cercetare sîntem obligați să ne apărăm munca...

Pe profesor îl distrase acel noi spus cu o seriozitate imensă, însă dincolo de asta simțea că îi este extrem de îndatorat: mai mult decît un gest prietenesc, dăduse o lecție de demnitate urmașului său la catedră, care, nu numai de acum, făcea totul să nu deranjeze pe nimeni. Sigur, Anania n-a găsit cuvintele cele mai potrivite, nu era pentru prima dată cînd îi reproșa, nu numai în gînd, frustetea exprimării, dar se gîndi că uneori politețea și bunul simț nu ajută la nimic. „Ce-ți mai rămîne de făcut cînd ți se întîmplă asemenea mizerii? Parcă-ți vine să o iei rzna și să te întrebî dacă nu ești un naiv, un timpit crezînd orbește în cercetare, în știință, sacrificînd totul pentru niște cercetări care, mai mult ca sigur, nu vor duce la nici un rezultat. Va străbate unul din milioanele de drumuri care se încearcă, va fi o experiență consumată în paralel cu un alt cercetător din Peru sau Australia. Nu-și reproșa că și-a ales deliberat drumul cel mai dificil, nici nu se făcea să încerce altceva, nu era omul judecăților de măsură, dar îl stăpînea un sentiment aparte situat undeva între revoltă, curiozitate și jenă. A exîrpat mii de tumori, fără greș, multe mii de oameni s-au refăcut, dar nici lui, nici altora, nu le-a fost dat să știe ce se află la originea acestei dezvoltări celulare haotice. Și iată, cînd un încăpătînat ca el e decis să-și consacre tot timpul pentru a cerceta, a se pierde pe un drum dificil care a înghițit zeci de mii de oameni și sume uriașe, vine cineva să-i spună să facă economie de materiale ca el să se poată lăuda că a făcut o gaură n cer, gaură pentru care va primi la sfîrșitul anului citeva sute de lei recompensă de la niște alții care au reușit performanțe asemănătoare. Nu mai avea chef nici de lucru, nici de odihnă”.

— Dă-le niște țigări ciinilor vechi, spuse el, și hai să fumăm și noi cîte una.

Flori de violete

Surid buchetului de violete,
Ce stă-n pahar zîmbind
pe masa mea.
O tresărire e de undeva
A primăverii ce-a venit cu ele.

O zi de altădată are-n ea
Mireasma dulce-a tinereții mele,
Vedenia acestor floricele
Crimpei al unei vieți
ce inflorea.

S-or vesteji și-aceste zvelte
flori,
Ca și o viață care amurgește
Nici cerul nu rămîne-n fapt
de zori.

Oh, prime flori ce ne
zîmbiți cerește!
Cuprinse sințeti parcă de fiori,
Gîndînd că tot ce-i viș
se risipește.
Eugeniu Ștefănescu-Est

„Chițimia“

Leopoldina Bălănuță :

„O întâlnire
tulburătoare“

— MATCA, apropiata premieră a Teatrului Mic, vă prilejuiește reîntâlnirea cu unul din acele roluri de amplă respirație în care, ați dovedit-o adesea, excelați. Vreau să profit, deci, de acest nimerit pretext de confesiune...

— Piesa lui Marin Sorescu m-a cucerit de la prima lectură. Este, cred, o situație (și o eroină) unică în cariera mea. Poate că apropierea mea de personajul principal s-a produs datorită faptului că și eu m-am născut într-un land cu obiceiuri și întâmplări pline de mister, cum e cel din piesă. Poate că ea se datorează vechii mele admirații pentru scrisul lui Sorescu. În orice caz, ambele argumente au fost accentuate de inspirata viziune regizorală și scenografică a lui Dinu Cernescu și Adriana Leonescu. Acum, după ce am terminat spectacolul, cred că nici nu s-ar fi găsit alți doi creatori mai potriviți pentru textul acesta pur, cathartic.

Și mi se mai pare interesant de menționat un paradox: deși regizorul Dinu Cernescu este cunoscut pentru excesiva sa personalitate, am avut o deplină libertate în căutarea soluțiilor interpretative, în alegerea majorității mijloacelor de expresie. Poate și din acest motiv am încercat asiduu, pe parcursul realizării spectacolului să mă dedublez, să-mi trimit un alter-ego în sală. Curînd, confruntarea cu publicul îmi va spune dacă am reușit într-adevăr să înțeleg tristețea bună a cuvintelor din *Matca*, toată vraja și răscolitoarea ei poezie...

B.U.

Teatrul Național din Craiova

Soarele și luna

SPECTACOLUL de balade și lirică populară *Soarele și luna*, recenta premieră a Teatrului Național din Craiova, realizată în colaborare cu filiala A.T.M. din localitate, constituie, fără îndoială, un act de cultură inedit. Inedit nu atât prin substanța materialului folcloric prezentat, deoarece actrița Marina Bașta, autoarea scenariului și transpunerii scenice, a ales din tezaurul nostru popular cele mai frumoase, dar și cele mai cunoscute balade. Inedit prin felul în care Marina Bașta a înțeles să-l contopească într-o formă spectacolologică neobișnuită. Înfrîpînd vraja unei incantații magice și sobrietatea unui ritual... dacic. Un ritual arhaic, filtrat însă printr-o viziune modernă: dominantă în acest spectacol rămîne preocuparea pentru esențializare, de la cadrul scenic sugerat de Eustațiu Grigorian prin cițiva stilpi de pridvor, proiectați ca niște coloane ale infinitului pe un imens fundal albastru, la costumul sălășean stilizat, ce conferă celor șapte recitatoare măreție și suplete, la mișcarea acestui grup omogen al cărui pași schițează ritmic și plastic cadențele dansului popular. Un fel de cor antic care și-a cistigat rol de protagonist, pierzîndu-și rigiditatea și răceala în incandescenta evenimentului relatat. Versul nu se recită, se deapănă, firesc și simplu, de la un grup la altul, de la o corifee la grup, incit pe nesimțite versul devine dialog, iar dialogul dramă. Tot atât de natural se fac trecerile de la doină la strigătură, de la cîntecul de leagăn la cel haiducească: valetul, aleanul, blestemul sau saga imoleîndu-se tot atât de firesc ca și în viață. Într-un cuvînt, o realizare de înaltă tinută artistică.

Angela Ioan

ÎN cuprinsul generației sale, lui Ion Băieșu i-a fost repede atribuit sectorul risului și al satirei. El însuși a crezut în toate acestea, lucrînd insistent mai ales în direcția respectivă. Iată însă că, după *Iertarea* și *Chițimia*, comedile și scenetele sale satirice se dovedesc inferioare dramelor. Mult inferioare. Faptul e de domeniul evidenței. Cei care încă mai speculează asupra naturii risului, îndată ce vine vorba de Băieșu o fac gratuit. Nu-i atît de simplu.

Mai întii povestire, sub titlul *Accele-ratorul*, *Iertarea* se centra pe ideea timpului. Extrasă tot dintr-o proză mai veche a autorului, *Chițimia* are ca obiect de meditație timpul și deopotrivă gîndurile ascunse, cele pe care, rușinat, omul nu și le mărturisește nici sieși. Dacă, prin cine știe ce concurs de împrejurări, s-ar încorpora deodată, devenind realități, ce monstruos tablou ar înfățișa aceste gînduri! Este tocmai ceea ce i se întîmplă lui Chițimia I, eroul dramei. Circumstanța care-i favorizează pornirile inumane

este războiul. Silit să îndure acest coșmar, Chițimia I are cel puțin mîngîierea unui camarad credincios. Împreună împart nu numai mizeria și dezgustul, ci și aspirațiile și sentimentele. Acel camarad, om de o rară calitate, îi vorbește despre invențiile sale, ca și despre frumoasa logodnică, văzută o singură dată, care-l așteaptă acasă. Aproape fără voie, Chițimia I se îndrăgostește de imaginea femeii. Prin minte îi trec tot felul de gînduri. Dacă s-ar întîmpla... Și, într-adevăr, se întîmplă. Un obuz îi rănește grav prietenul. Conform înțelegerii, pentru a nu-i prelungi chinurile, îi pune chiar el pistolul în mînă, îi apropie mîna de timplă. Mai tirziu, scăpînd cu viață, descoperă în buzunar actele tovarășului dispărut. Faptul se explică, obișnuiau să schimbe adesea vestoanele între ei. O caută pe femeia de care promisese să aibă grijă și se căsătorește cu ea. Își însușește planurile fostului prieten. Ia tot ce aparținuse aceluia: numele, munca, iubirea.

Din păcate, bunurile furate nu rezistă timpului. Ce devin ele după două-

zeci de ani reprezintă adevărul tragic al piesei. Munca — o stăruință penibilă, îndreptată spre un rezultat derizoriu ce întîrzie, de altfel, să apară. Iubirea — o insuportabilă obișnuință, o zilnică baie de șicane și reproșuri. Bogația de o clipă s-a degradat iremediabil. Chițimia I are chipul unui întreținut, victimă a escrocilor, iar frumoasa Vica e acum o veștedă gospodină. Pînă și obiectele — admirabilă sugestie scenică — par să fi venit în jurul perechii care a adăpostit înșelăciunea. În aceste condiții revine Chițimia II, camaradul de pe front. Revine el, sau obsesia lui, sau hotărîrea de a sfîrși în numele lui cu promiscuitatea. Chițimia I care nu-și mai amintea dacă *atunci* apăsase pe trăgaci, mărturisește indirect, încercînd acum să-l ucidă. Dar tentativa nu-i izbuteste. Chițimia II, adevăratul îndrăgostit, neschimbat, pleacă împreună cu Vica. Lui Chițimia I nu-i mai rămîne decît să-și amintească identitatea autentică, să ia totul de la început.

Capacitatea de a face dramatic banalul mi se pare principala calitate a autorului, pe care îndrăznesc să i-o apreciez înaintea umorului. Băieșu simte o specifică atracție spre existențele mediocre, cărora știe să le găsească uneori semnificații emoționante, tot așa cum se pricepe să le zugrăvească. Recunoscînd în *Chițimia* una din cele mai bune lucrări originale ale stagiunii, așteptăm ca dramaturgul să-și recitească încă o dată povestirile sau, de ce nu, să inventeze de la început și pînă la sfîrșit o nouă piesă de nivelul *Iertării* și al *Chițimiei*.

Sub regia lui Alexandru Tatos, într-un cadru scenografic compus de Helmut Stürmer, a evoluat o excelentă echipă a Teatrului „Bulandra“. În fruntea listei trebuie menționat Octavian Cotescu, profesionist remarcabil, al cărui joc nuanțat și viguros atrage asupra personajului — Chițimia I — deopotrivă compătimire și refuz. În bună formă actorescă, Rodica Tapalagă ne-a convins mai ales în prima ipostază a Vicăi, aceea de soție obosită, cu orizontul tăiat. Ștefan Bănică a fost ceea ce trebuia să fie în pielea și raglanul larg al unui escroc de meserie. Foarte buni, de asemenea, Mihai Mereuță și Ovidiu Schumacher, ca și Dan Nuțu într-un rol ce nu-i solicită mai mult decît prezența.

Marius Robescu

Octavian Cotescu, Mihai Mereuță, Ștefan Bănică, Interpreți în spectacolul Teatrului „Lucia Sturza Bulandra“ cu piesa „Chițimia“ de Ion Băieșu

Radio
TeleviziunePăpuși
de
zăpadă

● DUMINICĂ dimineată lumea înnoadă o speranță de suplete de emisiunea gimnastica pentru toți. O incurajare maximă pentru grași, un optimism generalizat, insistîndu-se foarte mult asupra aspectului romantic pe care îl poate lua uneori viața de familie. Esercitiile se desfășoară neapărat într-o casă cu mobilă improvizată stil 1950, adăugîndu-se și vasele cu flori artificiale (din plastic, flori de măr și liliac), imitînd cu orice preț stîngăcia în mișcări a celor de dincolo de imagine. Realizatorii să ia în considerare priveliștea; să fie neapărat frumoasă dacă nu se poate desăvîrșită, să privim această emisiune și din interes artistic.

● EXISTĂ unele filme date de TV în ultima vreme care au calitatea de a se topi în mintea noastră precum păpușile de zăpadă. Din această categorie face parte și filmul cu Julie Andrews. Cît timp ninge n-o putem uita, dar e de ajuns să dea puțină boare, că rămîne pustiu. Cauza unor astfel de senzații poate să fie faptul că Televiziunea a dat pe ecran numai o parte din acest film. Walt Disney la fel l-a pus pe un personaj al său să taie în felii transluide un bob de linte ca să sature pe toată lumea.

● ÎN urma unei scrisori adresez la rîndul meu Televiziunii dorința multor telespectatori de a mai vedea încă o dată filmul lui Boris Ciobanu și Nicolae Oprițescu despre regizorul Paul Menu. Acest film i-ar face pe unii fericiți și la rîndul nostru ne-am simți și noi la fel dacă s-ar lua în considerare dorința noastră. Dulcele lanț al simpatțiilor.

Gabriela Melinescu

LUNI
SEARA...

REVISTA literar-artistică TV de luni seara a fost consacrată — din nou — umorului, ceea ce ar duce la concluzia că primele tentative de provocare a risului cu ajutorul ecranului mic au reușit.

Intr-adevăr, așa a și fost. Deci, ne puteam aștepta ca — de data aceasta — perseverența să dea rezultate bune, dezmințind scepticismul celor ce cred, neapărat, în străvechile locuțiuni latine.

Pofta telespectatorilor de a rîde a fost — și ea — foarte mare. Pînă la urmă, privitorii s-ar fi mulțumit și cu două-trei zîmbete...

Dar afară de faptul că participării la emisiune s-au arătat, în general, incertați sau amuzați de propriile lor producții verbale și ilustrate, veselia „revistei“ n-a prea fost contagioasă.

Emisiunea de luni seara — care, în principiu, ne este dragă — are concurenți mult mai puternici, de la „Albumul duminical“ pînă la peripecțiile foarte lirice, cam solemne și, oricum, emoționante, trăite de Eneas și ai săi eroi.

r. d.

Plastică

Jurnalul galeriilor

POATE prea atenți la expozițiile creatorilor „cu statut” și urmărind mereu „evenimentul”, dar poate și tributari unor prejudecăți valorice (justificate, ce e drept, uneori) ni se întâmplă să trecem pe lângă talente autentice, dar neintrate în circuitul celor acceptate administrativ. Au apărut, de altfel, tot felul de săli și holuri, expoziții improvizate și adeseori improprii scopului propus, care complică și mai mult lucrurile. Astfel este tot mai greu să realizezi permanent o imagine cât de cât completă a fenomenului plastic și atunci, în raport de o „cotă” acceptată, tinzi să așorzi prioritate unuia sau altuia dintre artiști. Dar, părăsind circuitul consacrat al galeriilor, ne așteptăm uneori surprize sub raportul originalității sau al valorii artistice, iar cazurile acestea ferice devin tot mai frecvente, chiar raportate la manifestările „profesioniștilor”.

Vizitați, deci, expozițiile discrete ale acestui început de primăvară, și în primul rând pe cea de la „Casa corpului didactic”, unde veți descoperi — ascuns în penumbra unui hol impropriu, printre diferite uși de birouri — un adevărat talent: pictorul **Horea Cucerzan**. Pe pinze de mici dimensiuni, lucrate, banuim, în încăperi mici și pe apucate, printre obligațiile profesionale, descoperim o lume de un lirism autentic, născută din interferența pasiunii pentru prezența umană și peisaj cu o dotare cromatică de mare subtilitate. „Pictură de poet” — ca să utilizăm o formulă —, pictura unui artist care știe să deseneze, să compună, să arti-

culeze planuri cromatice și să stabilească raporturi tonale subtile. O lume de teme concrete reluate, obsesii până la un punct — *Dimineața marină*, o piesă ce ar sta în orice galerie printre reușitele genului, amestec de rigoare constructivă și de evaziune în imagină, apoi *Peisajul*, conceput ca un receptacul agrest pentru o imagine a lumii văzută ca alternanță calmă de stratificări geologice, *Peisaj de iarnă*, *Flori* — rafinat modulate, și alături de ele studii atente pe marginea prezenței umane — *Sărbătoare*, *Maria*, *Balerine* și *Nud oranj*, în care lecția lui Cézanne răzbate asimilată prin discretul filtru personal al „căldurii” coloritului — ni-l dezvăluie pe adevăratul pictor. Mai decorative prin concentrația tonală și arabescul localităților de culoare, *Fluierași din Oaș* și *Rege și clown*, aceasta nu străină de tenta unui surrealism poetic, ne dau o altă direcție a disponibilităților lui Horea Cucerzan, simptomatică, poate, ca element de comparație, dar indiscutabil diferită de maniera cealaltă, originală și de o valoare expresivă autonomă, liberă de narativism, ce aparține doar adevăratei picturalități și care îl definește pe artist.

IN sala „Kalinderu”, unde ne obișnuisem să descoperim „pulsul” tinerei generații de artiști, studenți încă sau proaspeți absolvenți, o pictoriță — **Maria Gruici** — propune deschis vizitatorului câteva ipostaze ale preocupărilor sale actuale, pe o direcție dominată de căutarea ritmului cromatic grefat pe structuri de o acută verticalitate. Calitatea sa principală nu

este prea mult cîntata „spontaneitate” (cel ce știe ce înseamnă procesul creației autentice știe și câte eforturi mereu reluate și câte reveniri se ascund sub fiecare tușă „spontană”), ci tocmai capacitatea de a depăși acest stadiu — hai să-l numim „empiric” sau „instinctual” — prin efort cerebral, prin elaborare, fără a pierde însă decizia desenului și îndrăzneala cromatică, ceea ce este cu totul altceva. Or, Maria Gruici demonstrează prin actuala expoziție personală — a treia — că se află într-un punct al evoluției sale în care opțiunea pentru una din manierele abordate cu multă dotare ar putea-o lansa cu fermitate pe o direcție convergentă cu propria sa vocație de colorist.

Se pot alege ca argumente lucrările ce se grupează în jurul căutărilor cromatice ascensionale, cu aluzii la un figurativism simbolic — *Compoziție I*, *Pădure*, *Dușul*, *Toamna gri*, apoi *Spațialitate*, lucrare extrem de bine articulată compozițional și tonal, căreia i-am adăuga ca valoare și *Lacul*, de un tașism expresiv, separînd în acest fel o posibilă orientare, sau piesa unică în context și poate cea mai deosebită sub raportul simptomului, intitulată *Grație și discreție*, în care valorile tonale dinamice opuse și desenul liber, nervos, realizează o unitate — am numi-o „gestuală” — ce ni se pare autentică nu numai în raport cu ceea ce expune pictorița, ci și într-un context mai larg. Există și unele cuminți exerciții figurative — *Frescă de familie*, în spiritul amintirii lui Tonitza, dar gândită pe gamă tonală rece, sau *Madrigal* — dar acestea sînt scheme compoziționale și cromatice oricînd repetabile, pe cînd procedeele primelor structuri plastice o definesc deja și îi conferă personalitatea către care aspiră orice artist autentic. Iar Maria Gruici poate atinge, indiscutabil, acest stadiu.

Și pentru a încheia în același spirit o cronică „necanonică”, am pomeni un nume încă necunoscut, dar de real interes — **Corneliu Golopenția** —, urmașul surrealismului Man Ray, un poet al tehnicilor insolite, autorul unor „aerografii” în care pretextul figurativ stimulează imaginația pînă la punctul pierderii contactului cu concretul real în favoarea posibilului, mereu legat de pămînt printr-un element-cheie, mereu aspirînd spre absolut prin poezie. Căci fiecare lucrare, cu o cromatică densă și evanescentă este însoțită de un scurt poem în versuri albe, pretext și explicație, sau doar completare pe un alt plan, pentru imaginea vizuală, multiplicînd semnificațiile unui limbaj liric prin chiar semnele utilizate. Dar despre acest artist tăcut și singular, altă dată, mai pe larg.

Virgil Mocanu

Compoziție de Uca Boldea Hatman (detaliu)

O prezentare a pictorilor Uca Boldea Hatman și dr. Dimitrie Hatman se recomandă ca un semnal pentru afirmarea a două distincte și viguroase temperamente, a căror manifestare în arena plasticii se conturează cu certă pregnanță și bogate implicații, proiectate în perspectiva evoluției, în viitor.

Debutul debut al soților Uca Boldea Hatman și dr. Dimitrie Hatman ne aduce o promițătoare înviore, scotînd, ca să folosesc o expresie tonit-ziană, de sub povara rutinei nimici-toare, răzoare de proaspătă lumină.

Pictorița vădește un simț delicat al echilibrului, o gravitate interioară, un gust al armonii liniștite, precum și sfîlnica sa pasiune pentru cizelarea formei și finețea în meșteșug.

Pictorul își cheltuieste seva crudă și candoarea sincerității sale, cu o neîndoieală intuitivă, creînd acorduri clare, deplin strălucitoare, dovedindu-și o calitate fundamentală, convingătoare, aceea de a fi un colorist înăscut.

Afane TEODOREANU

SALA KALINDERU

● Marți, 2 aprilie a.c. s-a deschis la „Sala Kalinderu” (str. dr. Sion, nr. 2-4) expoziția de grup: **Mihai Trifan** (pictură), **Gh. Ciuchete** (grafică) și **Ilie Berindei** (sculptură).

Muzică

Pentru educație

ORICE s-ar spune, desfășurarea evenimentelor muzicale din ultimele două stagii a dat cîștig de cauză concertelor-dezbateri. Ultimul, un suplimenț avînd sprijinul prestigios al Universității de Partid din Radioteleviziune, s-a desfășurat sub titlul „Creația contemporană între experiment și valoare”. S-a recitat versuri inedite ale poezilor Constantin Săbăreanu, Ioan Petrache și Dan Verona: s-a urmărit filmul-pictură *Întoarcere în viitor*, semnat de Sabin Bălașa, splendidă hiperbolă a omenirii față în față cu primejdiiile ei contemporane; s-au dezbătut opinii în legătură cu muzica românească în primă audiere și în reluare, iar discuțiile au fost conduse cu ales bun simț de compozitorul Doru Popovici. O foarte tină vorbitoare a fost de părere că în miezul acestor concerte stă educația unui public, căruia viața noastră de concert nu îi dă prea des prilejul de a se familiariza cu limbajele noi. Așa de pildă, în spiritul deplinei sincerități, un inginer mărturisea că nu vede cum s-ar putea împăca emoția estetică și muzica modernă, mai ales cînd e făcută

cu mijloace electronice, și că de asemenea nu poate discerne vreo fizionomie națională în muzica nouă. Opinia altui vorbitor, un medic, arătînd, prin relevanța observațiilor, multă cunoaștere a muzicii contemporane, a fost că distingerea valorilor nu se poate face în afara confruntărilor îndelungi. Foarte favorabil compozițiilor românești executate, participantul cerea ca efortul Radioteleviziunii să fie continuat în sensul unui program care să pună în evidență legătura necesară dintre ramurile artistice aduse în dialog și cădea exemplul compoziției *Ecloziune* de Corneliu Cezar, cu întîlnirile ei dintre poezie, dans și muzică, unde coregrafia a avut ca realizatori pe Adina Cezar și Sergiu Anghel. Alți vorbitori au găsit că toate piesele concertului emanau spiritualitate românească. S-a mai discutat de asemenea despre locul privilegiat, de răscruce, al artei noastre în sinul culturii universale. De pildă, compoziția *Apogeu* de Iancu Dumitrescu, executată de suflătorii și percuționiștii orchestrei Radioteleviziunii, sub conducerea lui Iosif Conta, a avut timpul să se așeze în conștiința publicu-

lui (dar și a interpreților) și, la reîntîlnire, a arătat mai bine caracterul ei pur emoțional. Relația de înfrățire a culturilor la nivelul ritualelor de copii ne-a arătat-o în mod ingenios compoziția *Ofrandă copiilor lumii* de Sabin Păuța. După cum a fost prețuită muzica spirituală a lui Sabin Păuța, unde se amestecă limbile pămîntului, ea s-a anunțat un punct de succes din repertoriul acestei formații de elită între elite, care este corul *Madrigal*, condus de Marin Constantin. Îi resimțisem în mod acut inexplicabila absență de la primele audii românești din actuala stațiune. În fine, interesul publicului pentru performanța instrumentală de excepție a contrabasistului Wolfgang Gütler a pus într-o lumină favorabilă și compoziția *Enigme* de Adalbert Winkler.

Două zile mai tîrziu, în același studiou mare al Radioteleviziunii și în interpretarea orchestrei simfonice, am urmărit în premieră bucareșteană *Racorduri* de Cornel Țăranu. O muzică de liniști duse de apă, implicația ultimă a doinării românești. Echilibrul fericit în care s-au așezat acolo constrîngerea și libertățile acordate interpretării, în fapt raporturi dintre imanentă și contingentă structurii muzicale, timbrele care se împacă ori se neagă și modul cum devin ele eveniment și se consumă, ne-au anunțat că, în fine, Cornel Țăranu s-a găsit pe sine. De aci înainte *Racordurile* nu vor putea fi trecute cu vederea, ori de cite ori ne vom referi la o anume intuiție a timpului ce particularizează muzica românească. Trebuie să recunoaștem aici și meritul dirijorului Ludovic Baci care prin perseverență a ajuns la fondul acestor pagini.

Radu Stan

Dumitru D. Botez

LUNA martie a marcat anul acesta un moment important în viața unuia dintre adevărații maeștri ai muzicii corale românești: **D. D. Botez** a împlinit 70 de ani de viață și mai bine de 4 decade dedicate slujirii nobiliei artei a sunetului. Muzician complet, de solidă formație, profesorul universitar Botez este un eminent animator al mișcării corale și un remarcabil pedagog și organizator.

Maeștrul Dumitru Botez a realizat în genul coral patriotic pagini pline de avînt, în care vibrează cu sinceritate adevizuna artistului la noile realități din România de azi.

Receptivitatea sa față de fenomenul muzical modern, sprijinul pe care-l acordă noilor generații de muzicanti, tinerețea sa spirituală îl fac la fel de îndrăgît și acum de colaboratorii, de elevii săi. Manifestările omagiale recente organizate de Filarmonică, de Uniunea Compozitorilor și de Conservator au fost tot atîtea calde demonstrații de dragoste. Cei peste trei sute de studenți ai Conservatorului „Ciprian Porumbescu” au cîntat, sub bagheta maestrului, lucrări clasice, iar sub bagheta actualilor profesori au fost interpretate lucrări semnate de D.D. Botez — un impresionant moment muzical.

Dan Buciu

Primim:

Stimate tovarășe director,

● Revista „România literară” a avut și are o apreciată activitate în promovarea cenaclurilor literare din București și din țară: publicarea unor pagini care au adunat semnăturile unor creatori consacrați sau mai puțin consacrați, cronici de cene, publicarea unor opinii referitoare la realizările sau impulsurile unor cene. Iată ce ne determină să ne adresăm revistei pe care o conducem în speranța vie că ne veți ajuta.

Noul val de creatori din Ploiești, menținând o tradiție, să numim pe Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Laurențiu Fulga, Radu Tudoran, Vasile Nicolescu, Valeriu Răpeanu și pe mulți alții din generația mai veche, pe Nichita Stănescu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion, Laurențiu Ulici dintr-o generație mai nouă — iată destule exemple care pot constitui un factor de impulsare a activității literare a Ploieștiului. Noi credem că am preluat cu o deosebită responsabilitate această tradiție. Afirmăm că este justificată de prezența unor creatori din Ploiești sau veniți în orașul nostru, în librării: Nicolae Breb Popescu, Paul Sân Petru; de prezența unora dintre noi în paginile revistei.

telor literare și în cenele literare bucureștene: Ion Vergu Dumitrescu („Familia”, „Cronica”, „Tomis”, „Amfiteatru”, în planul editorial al Ed. Cartea Românească), Roma Cantemir („Tribuna”, „Amfiteatru”, „Echinoc”, Theodor Vasileche („România literară”, „Luceafărul”, „Tribuna”, „Amfiteatru”, conducătorul cenei „L. L. Caragiale” din Ploiești), Nicolae Stanciu (în planul editorial pe 1974 al Ed. Cartea Românească, cu un volum de poezie), Maria Cerchez-Lupu (proză în „Luceafărul”, volum în lucru la Cartea Românească), Costin Lupu (teatru și poezie în „Amfiteatru”), Dorinel Trifu și Mihai Tatu cu dese prezențe în reviste, — iată nume care îndreptătesc dorința ieșirii din anonimat a acelor două cene ploieștene cu o mai vie activitate: I. L. CARAGIALE, pe lângă Palatul Culturii, — condus într-un timp și de criticul Eugen Simion — și DIMITRIE STELARU, pe lângă Casa Sindicatelor, condus în momentul de față de Ion Vergu Dumitrescu, Costin Lupu și Claudiu Avramescu. Dar lipsa de sprijin — aproape total — din partea forurilor locale responsabile: Casa de Creație, Casa Sindicatelor, ziarul „Flamura Prahovei” — face ca întreaga activitate a acestor cene, cu tot entuziasmul celor ci-

tați și al multor alora, să fie perturbată, să nu fie atinsă nobilă propusă: slujirea culturii românești. Atât timp cât de soarta acestor cene se ocupă pe linie administrativă oameni fără nici o velenitate literară, cât timp activitatea acestora se rezumă la câteva concursuri de interes local, sau la publicarea unor plachete de circuit închis (nu ajung niciodată la masele largi de cititori), nu se poate realiza aproape nimic. Iată de ce propunem:

— deoarece Ploieștiul — oraș fără revistă literară — aparține teritorial de Asociația Scriitorilor din București, această asociație să sprijine prin îndrumare și stimulare materială cenele din orașul nostru (eventual, prin comasarea la un singur sediu, un singur cenecl);

— revistele literare, direct conduse de Uniunea Scriitorilor, să organizeze și în orașul nostru mese rotunde, pentru găsirea unor soluții care ar putea impulsiona activitatea noastră, schimb de experiență etc.;

— prezența continuă a membrilor Asociației Scri-

torilor din București și din alte centre, nu numai în cadrul manifestărilor festive;

— sprijinirea grupului de poezi din Ploiești, în organizarea la finele lunii iunie a unui festival de poezie a ceneclurilor literare din țară;

— publicarea în revistele literare, în funcție de spațiu, a unor cronici ale ceneclurilor noastre.

Tovarășe director, credem că veți răspunde dorinței noastre de a publica aceste rânduri. Întrucât mă fac ecoul dorinței întregii mase de ceneclști, îmi iau răspunderea pentru toate cele semnalate.

Cu stimă,
COSTIN LUPU
membru în conducerea
Cenaclului
„Dimitrie Stelaru”
Ploiești

Ileana Cosinzeana speră că totul nu-i decît un basm...

● Par identice, neprihănirea pătată întimplător și cea prin care licărește josiția.

● Cei care și-au atins scopul știu că acesta rămîne o scuză mută, dar vie, a mijloacelor.

● Cu adevărat tare e cel ce, despresurat de dușmani, nu se prăbușește.

● Metru-etalon e de cele mai multe ori birlogul citorva decimetri.

● Clipa este clipa-n care a trecut.

Tudor VASILIU

PESCUITORUL DE PERLE

DACA NU-I — NU-I!

UN articol (de ziar sau de revistă) te poate atrage fie prin titlul lui stîrnitor de interes, fie prin semnătura pe care o poartă și care ne garantează că e scris interesant.

Mărturisesc că m-am oprit la articolul „Galaxia Gutenberg” din revista „Magazin” nr. 855, nu datorită titlului. Căci, de cînd un sociolog american, cum ni se spune, a descoperit acea galaxie, ne izbim de ea mai la tot pasul prin publicațiile noastre. Nu ne mai provoacă nici o curiozitate, ci căscatul. În schimb, ne-a ispitit semnătura. A confratelui L. Sărățeanu care totdeauna are ceva interesant de spus și care se exprimă clar, corect și frumos.

Articolul de care vorbesc, pornind de la cartea lui Emile Faguet *Arta de a citi* — recent apărută în traducere românească — face o seamă de comentarii substanțiale pe marginea „problemei lecturii”. Prindem ele, te șochează o inadvertență. Confratele nostru amintește că, în esul său, criticul francez pretinde de la cititor, dacă ține să nu încalce „arta de a citi”, să nu citească în grabă. Lectura trebuie făcută pe îndelete, dacă vrem să dea roade. L. Sărățeanu se asociază acestei observări. Dar adaugă:

„Ideea nu e nouă. Cu mai bine de 200 de ani înaintea lui Faguet, înțeleptul Miron Costin observa că «nu există mai de folos zăbavă decît cetitul cărților». Așadar, cronicarul moldovean introduce conceptul de «zăbavă» fără de care el nu concepea o lectură fructuoasă.”

Din păcate, interpretarea pe care confratele nostru o dă textului lui

Miron Costin nu e cea justă. Mai întîi — și asta, fie spus în treacăt — în limba cronicarului nu există expresia *nu există*, ci „nu este”. cum vom vedea îndată. Apoi — și aici e aici — cuvîntul *zăbavă*, în contextul cronicarului, nu are deloc sensul de încetineală, întîrziere. Cuvîntul avea, cum are și azi, trei sensuri: primul e cel deja arătat (încetineală, întîrziere); al doilea: răgaz; al treilea: distracție, amuzament. (plăcută) trecere de vreme. Dacă, în alte locuri, Miron Costin folosește expresia *cunoscută fără de zăbavă* (de îndată, fără întîrziere, în grabă mare) — aici, el nu condiționează „folosul” lecturii de lectura înceată, fără pripeală, cum o face Faguet, ci recomandă cititorului său ca:

„...pre lingă alte trebi, să aibi vreme și cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă; că nu este alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decît cetitul cărților.”

E limpede. Pentru cronicar, lectura e o plăcută trecere de vreme, o desfătare. Iscusită, cea mai frumoasă și cea mai de folos, dar desfătare. Dacă, un moment, am fi ispitiți (lucru foarte posibil) să traducem prima parte a pasajului citat — „cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă” — prin „iscusită întîrziere”, încă n-am obține ideea de lectură pe îndelete, ci pur și simplu: „iscusită oprire asupra...” sau, neologicistic, „ingenioasă ocupație”. Firește, ne-ar fi plăcut ca bătrînul cronicar moldovean să i-o fi luat înainte modernului critic francez. Dar dacă nu-i, nu-i. Sau, ca să mă exprim elegant și categoric, „nu să există”.

Profesorul HADDOCK

Poșta redacției

I. ZETOR: Ne pare rău că, din senin, ne-ai găsit drept țap ispășitor pentru toate necazurile dv. trecute și prezente. În ce ne privește, vă putem înțelege mîhnirile, dar mai mult decît am încercat să facem pentru dv., n-am putut și nu vom putea. Vă dorim mai mult succes.

I. RĂDESCU: Ultimele două, destul de inconsistente, sînt inundate de floricele sentimentale (pînă la dulceag); de asemeni, sînt redactate adesea neglijent.

B. MARIAN: Un spor de adîncime, parcă, și unele mutații spre tonuri sumbre și spre o factură mai hermetizantă. Cele mai bune ni s-au părut: „Profesorul”, „Beatificare”, „Cad frunzele”, „Cartea”, „Cum reinvie”, „Ireversibil”, apoi: „Dimineată”, „Timpul”, „Cerc”, „Fuga în stradă”.

GH. PALEL: Din ultimele două plicuri (cuprinzînd și lucruri mai puțin confruntate cu exigența), cele mai aproape de reușită: „Recunoștință”, „Invazie”, „Să auzim”, „Ceașca de cafea”, „Umbra statuii”, „Testament posibil”.

I. N. GIPS: Sînt unele semne bune. Continuați.

M. ALIMAN: Lucruri interesante, ieșite dintr-o pană îndemnată, sigură pe mijloace. „Bancnotele” și mai ales „Grădinarul” ne-au plăcut mai mult, pentru dependența lor mai redusă față de unele mode, pentru echilibrul compozițional, pentru semnificația simbolică („Grădinarul”) lămurit (deși abil, discret) degajat. Se întrevăd perspective din cele mai bune. Mai trimiteți-ne cite ceva (și o mică prezentare, și o semnătură valabilă pentru tipar).

Viorica Ionescu

Acteon

O neîncetată pendulare în conturul de aer lăsat în fața mea de trecerea altuia a aceluia prin trecerea lui conștientă statornicită se strecoară acum umbra pasului meu cu teama să nu zgirie pereții umărul drept adus înainte îl trage pe stîngul după el inchipuind o diră de singe a unui cerb hăituit conturul de aer o usucă și nu lasă semn pentru ființa ce m-ar putea căuta.

Anci Dan

Si nu gasesc

E-atita zarvă-n casa mea de lut vorbesc de-avală gindurile hăbăuce și s-a stîrnit un frig pe dinăuntru că sufletul nu știe unde să se culce și-atita de firavă e lumina pe care ochiul o împrăstie, întors pe-afară cineva desface ghemul din firul prea subțire tors și nu găsesc în toată casa mea de lut rotundul, caldul, neștiutul obiect de preț pe care într-o clipă, neatență, l-am pierdut.

I. DUMAR: Nesfîrșit delir metaforic, în vizuni artistice, morbid-macabre, pretinzînd o aparență bauldelaire-iană. Ceva mai limpez, mai puțin afectate, „Barcă și cer”, „Florile răului”, „Colier”, „Din corb în corb”.

V. PRUTEANU: Un îmbucurător reviriment (?) al transparenței, în „Lectură într-un parc”, „Între noi, grădinarii”, „Amintiri despre lucruri”, „Recviem de pace”.

Emil Gavrilu

Strofe de noapte

E tirziu și liniștea s-așează
Peste orașul devenit opac,
Ca niște păsări negre pe-un copac
Care în ceață, solitar, fumează.

Sînt ostenit și nu știu ce să fac.
Veioza, lingă mine, șade trează.
Nici un gînd măreț nu-nobilează
Fruntea mea închisă ca un lac.

O-ncremenire tare ca o stîncă
Sau ca un fund de mare adîncă
Și-ntinde stăpînirea peste toate...

Și eu, care eram avid de soare,
Mă simt în noaptea asta apăsătoare
Ca o mașină veche, fără roate.

Petre Vlad

Inmărmurit e astrul

= Inmărmurit e astrul gravitind
prin spațiul incendiat de ruguri
și razele-i crispate se sfîrîmă
îovînd spinurătorile-n balans.
De-atîția morți strigînd cu limbi de flăcări
se umflă universul și se sparge
în matca altui univers cîrînd.

= Înaripat e astrul ce răsare
purtînd în pulsu-i febra noii lumi
și de atîta dor se prăbușește
în marea ce-l visează tremurînd.

= Adîncu-n nesfîrșit ecou răsună
de constelațiile noi horînd.

OV. PREDESCU: Ar putea fi un început, încă șovăitor, mai ales în „Priveghere”, „Nu mă mai iubești”, „Nu știi”, „Disecția”, „Scrisoare” (nițel cam sacadată). Să vedem ce mai urmează.

Index

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Cartea străină

Universul Goethe

UN CLASIC AL

lock Holmes conține următoarea rugămintă: „Ați putea, vă rog, să-mi dați câteva informații despre Sir Canon [sic] Doyle?”

Cine l-a inspirat pe Conan Doyle în crearea lui Sherlock Holmes? Mai întâi Holmes s-a născut ca minte deductivă, apoi din hirtie și creion și în cele din urmă din carne și oase în intruchiparea diferiților actori de teatru sau film.

Dr. Joseph Bell, profesor de chirurgie la universitatea din Edinburgh, a avut o puternică influență asupra lui Conan Doyle prin felul său de a trata logic și deductiv cazurile medicale.

În 1891, Sidney Paget încearcă creionarea figurii detectivului în revista „Strand Magazine”, având ca model pe fratele său Walter Paget, și reușește să o facă cu succes timp de 13 ani, influențând pe toți ilustratorii de mai târziu. În creionarea doctorului Watson a fost inspirat de un prieten arhitect, Alfred Morris Butler, deși, după spusele fiicei lui Conan Doyle, Dame Jean Conan Doyle, nici o persoană reală nu putea fi asemănătoare lui Watson. Acesta este mai mult un mijloc literar de a reprezenta pe cititor, pe cineva cărui Holmes putea să-i dea explicații amănunțite ale deducțiilor sale. Datorită povestirii răbdătoare și pe-nedelete a dr.-ului Watson, cititorii pot aprecia calitățile deosebite ale detectivului care își depășea cu mult „colegul” de la Scotland Yard.

După o absență de 70 de ani de pe scenele londoneze, Sherlock Holmes revine în intruchiparea lui John Wood, membru al binecunoscutei companii teatrale „Royal Shakespeare”, pe scena lui Aldwych Theatre. Dar cea mai reușită performanță continuă să rămână aceea a lui William Gillette — actorul care a colaborat cu scriitorul la punerea în scenă a povestirilor lui. El a apărut prima dată în 1899 și a continuat să joace peste 30 de ani.

„Mai real decât orice ființă reală...”

LA întrebarea de ce Sherlock Holmes continuă să fie mai real decât orice ființă reală au răspuns, în prefețele unor noi ediții la povestirile și romanele lui Conan Doyle, Len Deighton, Graham Greene, Hugh Greene și John Fowles.

Len Deighton îl consideră, în multe privințe, pe Sherlock Holmes profetul criminalogiei și îi este recunoscător lui Conan Doyle pentru faptul de a fi făcut din lectura romanului polițist un mod respectabil, pentru cititori, de a-și petrece timpul.

Prima încercare a lui Conan Doyle de a scrie o poveste polițistă despre Sherinford Holmes și Ormond Sacker a luat forma definitivă în primul roman, *Un studiu în roșu*. Conan Doyle avea 27 de ani iar în acel timp se publicau operele lui Ibsen, Strindberg, Kipling, Nietzsche. Ce șansă avea tânărul medic cu cărțile lui polițiste? Pentru *Un studiu în roșu* a primit 25 de lire cu promisiunea de a fi publicată în anul următor, deoarece în acel timp „piața era inundată de ficțiune de calitate slabă”. Părerea editorului este îndreptățită în mare măsură, dar publicarea povestirilor lui C. Doyle a însemnat o piatră de hotăr în literatura genului polițist. El face legătura dintre scrierile lui Poe, Gaboriau, Collins, pe de o parte, și Sayers, Christie, Chandler, pe de alta.

INTR-UN capitol central din *Lotte la Weimar*, Thomas Mann ne face să asistăm la trezirea lui Goethe bătrîn, în dormitorul casei sale de pe Frauenplan, sub cuvertura de mătase tighelită. O zi obișnuită începe. Dar ce înseamnă o zi obișnuită a unui om neobișnuit? Trezirea lui Goethe înseamnă trezirea universului său. Planete și sateliți prind să se rotească, idei și imagini se înalță, din senzații nebuloase se configurează o ordine cosmică. Opera este una cu creatorul și geneza ei este devenirea sa. De altfel, cit de bine știa el însuși, divinul, demonicul, asta! Cit de conștient era el de toate, păstrînd în același timp, neizgonind departe de la sine nimic, menajînd inconștientul ca pe o putere atot-născătoare! În cosmosul acesta finit și infinit, prețioase nu sînt bucățile luate fiecărui în parte — o poezie, o amintire, o experiență, — ci toate la un loc, ca o boltă care se rotește, un planetarium.

Putine dintre lucrările închinat lui Goethe (nici una dinăcuma în literatură română) te introduc în universul acesta, atât de nemijlocit — prin textele judicioase ale ale weimarianului, — și mijlocit — printr-un subtil comentariu — precum izbutesc cele două volume ale Mariane Sora: *Gîndirea lui Goethe în texte alese*. Lucrarea stă sub semnul goethean al universalului în particular, sau al fragmentarului ea semn al întregului. Un mic fragment din *Poezie și adevăr* constituie, de altfel, epigraful cărții: „Orice s-ar spune — observă Goethe — împotriva unor astfel de culegeri antologice care ne înfățișează autorii în frînturi, ele au totuși multe efecte bune. Doar nu disunem întotdeauna de atîta concentrare și spirit încît să putem cuprinde cu mintea o operă în întregime și potrivit cu valoarea ei! Și apoi nu subliniem într-o carte pasajele care au vreo legătură nemijlocită cu noi?” Legitimare tipic goetheană a florilegiilor. A căuta în toate și pretutindeni universalul. A-l surprinde în cioburile întregului înseamnă a purta universul (ca și arabii deșertului) cu tine.

În epoca noastră, a expansiunii umane în cosmos (cit de mult l-ar fi pasionat pe Goethe tot ce privește aceste explorări ale omului în universul planar și sideral!) este ciudat să constatăi cît de puțin universală este uneori viziunea umană, cit de puțin cosmică este lumea obișnuită a oamenilor. O nouă conștiință cosmică va trebui să se formeze în urma modificării situației omului în cosmos. Or, găsești în opera lui Goethe mai multe indicii ale prezenței unei asemenea conștiințe, decât în opera celor mai mulți poeți, gînditori sau teologi din secolul nostru, al marilor expansiuni în macro sau microunivers. Mariana Sora vorbește prea bine tîmpore o „dimensiune profetică” a lui Goethe. E adevărat, în secolul al XIX-lea nu Goethe, ci Marx este cel care pregătește marile răsturnări din secolul XX. Nu filosofia goetheană a naturii, nu o teză precum aceea *Despre metamorfoza plantelor*, în fond evoluționistă, ci aceea a evoluționistului Darwin va pune o amprentă hotărîtoare pe gîndirea biologică din secolul următor. Goethe a prevăzut triumful civilizator al tehnicii moderne, perspectivele mecanizării, dar cine s-ar revendica dintre tehnicienii moderni de la genialul weimarian! În sfîrșit, nu Goethe este cel care profetizează răsturnările în sensibilitate ce vor veni, nici avatarurile noi ale verbului. Un Kierkegaard, un Nietzsche, un Dostoevski și-au aruncat — din secolul trecut — luminile și umbrele în secolul nostru. Unde a rămas înțelepciunea ultimului mare clasic al Europei, aceea a poetului care în *Faust* încerca să alcătuiască universul-sumă al culturii europene?

Știm că unii exegeți ai operei lui Goethe și alți studiosi tind mai nou să vadă într-insul opusul unui profet, spirital sintetizator, de sfîrșit, al unei culturi agonice. H. Gadormer (citată de Mariana Sora) afirmă despre el că de fapt „conține în unitatea persoanei sale ceea ce era pe cale de dispariție ca substanță extinsă a vieții spirituale: unitatea Occidentului”. Tot astfel, atât

de inteligent — rafinatul Ernst Robert Curtius, spirit eminent „european”, recunoaște în Goethe ultimul spirit — din seria Virgiliu, Dante, Shakespeare — care totalizează tradiția lumii spirituale europene. Goethe ar fi ultimul; după el ar începe dezintegrarea acestei lumi. Altfel spus, după el ar fi început acel *Untergang* al Occidentului pe care-l propovăduia Spengler. Și să nu uităm că ultimii doi mari ferventi ai lui Goethe, Thomas Mann și André Gide, — obsedații olimpienului și demonicului, sînt ei înșiși mari epigoni ai unei culturi.

Dar nu există sfîrșit fără un nou început. Ceea ce opera lui Virgiliu a însemnat în enora lui August, de înflorire a imperiului, era fără îndoială o sinteză a culturii literare mediteraniene. Mare conservator al acestei culturi, deci păstrător al valorilor ei, poetul august nu va fi doar custodele unui tezaur transmis prin minăstirile Evului Mediu unei lumi noi, ci călăuză lui Dante în chiar aceea lume. „Was bleibet aber, stiften die Dichter” — spune Hölderlin (alt profet, mai evident decât Goethe, al vremilor ce vor veni). Poeții pun temelii celor ce rămîn. Și nu numai atât. S-ar putea ca opera goetheană să rămînă ca ultim mesai al europeanului faustic. Dar ea poartă germinii unui alt univers, mai universal, dacă ni se îngăduie să spunem astfel. Căci cultura și omul nu pier odată cu zeii unei culturi istorice. Hegel vorbea despre modul goethean de cercetare a naturii ca despre o formă superioară de „constință a lumii” (*Welt bewusstsein*). De o asemenea superioră constință avem nevoie noi înșine, filii ai secolului XX, în raport cu lumea noastră străbătută de mișcări seismice, într-o permanentă expansiune.

De aceea, este foarte necesar să ne întoarcem din cînd în cînd spre Goethe (precum Dante spre Virgiliu: „Tu Duca, tu Signore e tu Maestro”) pentru a deprinde universalitatea. Goethe este o bună și sigură călăuză care nu te lasă să trîndăvești, să te mulțumești cu partea cînd poți avea întregul. În Castalia sa, în provincia pedagogică pe care o proiectează întreaga sa operă nu te poți răci. Abisurile pe care le întîmpini drumetînd prin Goethe nu sînt primejdioase precum cele ale vulcanicului tinut nietzscheian. De aceea, poate, amatorii de risc, de neprevăzut, imprudenții vor disprețui întotdeauna opera lui Goethe ca pe un tărîm prea cultivat, prea bine temperat. Ca și cum riscul de a pași pe Lună după o îndelungată și minuțioasă pregătire ar fi mai mic și mai puțin eroic decât acela de a te arunca pe nepregătite într-un smire. Tot astfel, nu este nicidecum mai sigur că vei afla infinitul evadînd din finit, decât procedînd ca și Goethe care recomanda: „Găsește infinitul umblînd în toate direcțiile finitului!”

Misticismul pe care-l detesta Goethe este, cum bine arată în introducerea ei Mariana Sora, acela al exaltării sentimentale pietiste și cultice din timpul său. Dar el afirmă despre înflorirea sacră: în fața adevărilor ultime pătate de „mume” se cade să te „înțori, căci „Das Schandern ist der Menschheit bester Teil”. Ce este acest fior sacru care alcătuiește partea cea mai bună a umanității noastre dacă nu acel *thaumaston* al vechilor greci, acea mirare entuziastă pe care o stîrnește taina mereu reinnoită a universului? Dar tot astfel opera poetică trebuie să stîrnească în noi un *Schandern* chiar dacă „numai” estetic. Poetul care notează o dată în caletul său de Maxime și Reflecții: „Tot ce e liric trebuie să fie în ansamblu rațional și în amănunt irațional” știe că numai acele opere rămîn care cuprind în limitele lor necesare și inevitabile, nelimitatul universului. Vorbind cu Eckermann, Goethe o spune la 6 mai 1827: „sînt de părere că: cu cît o operă poetică e mai incomensurabilă și mai de necuprins cu mîntea, cu atît mai bine!” Ca și universul, opera poetică, este universal cuprinzătoare și totodată de necuprins. Nimic nu poate defini mai bine geniul goethean decât o asemenea formulă.

Nicolae Balotă

Modelul lui Holmes: doctorul Joseph Bell (în imagine, în timpul plimbării de dimineață prin Edinburgh)

LITERATURII DE AVENTURI

Cînd tînărul medic din Southsea a început să-și scrie povestirile, Alphonse Bertillon lucra la *Service d'Identité Judiciaire* la Paris, Hans Gross, un austriac, tocmai își terminase cunoscuta sa carte despre criminologie, *System der Kriminalistik*. Apoi au urmat specialiștii: elvețianul Reiss, doctor în chimie și fizică, a făcut progrese importante în folosirea științifică a fotografiei, Robert Heindl, un avocat german, a introdus tehnica modernă a luării amprentelor, iar Rudolf Jeserich aplica spectrografia la investigarea criminalistică, procedeu care a dus mai tîrziu la experimentele cu raze infraroșii și ultraviolete.

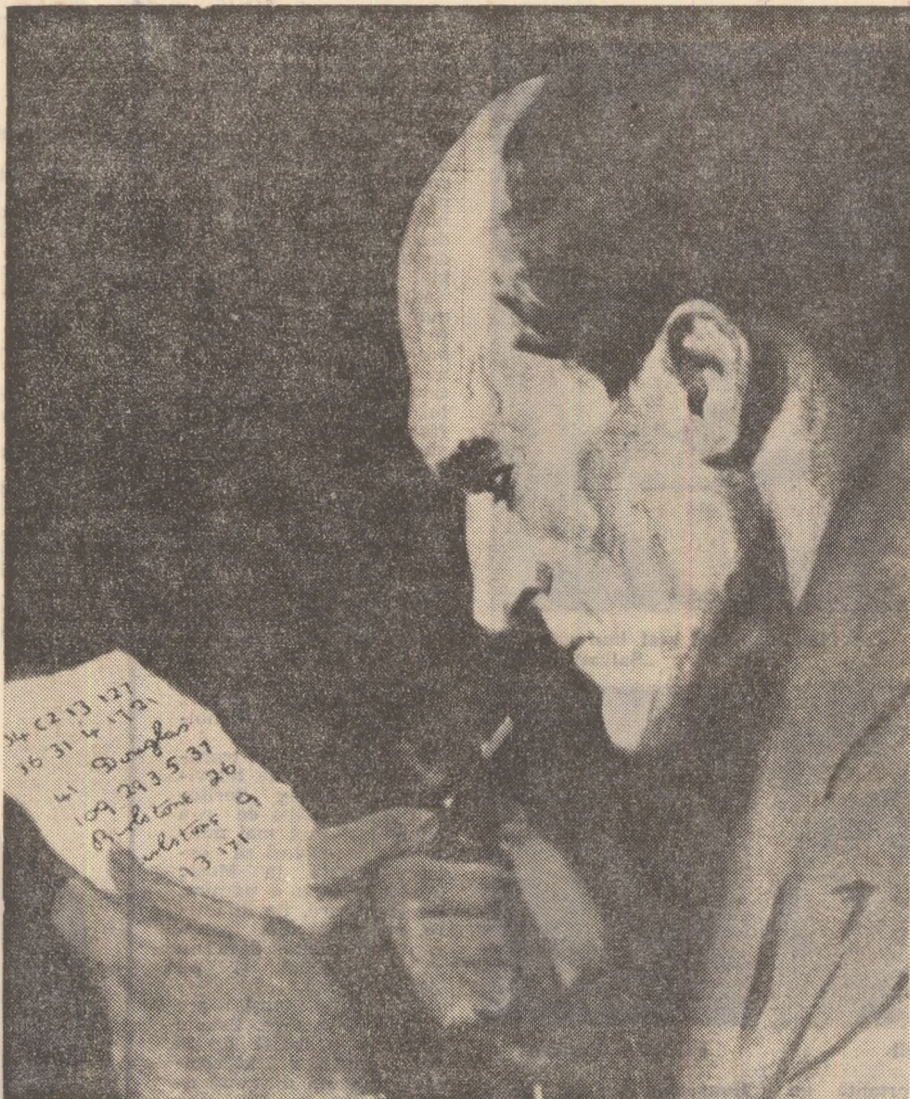
Pregătirea lui C. Doyle îi permitea să înțeleagă aceste lucrări și calitatea scrierilor sale izvorăște tocmai din modul lui specific de a aborda aceste probleme care l-au interesat și de care s-a folosit. Chiar în primul roman, Sherlock Holmes vorbește despre reactivul pe care l-a descoperit și care era precipitat numai de hemoglobină. El recunoaște progresele făcute pînă atunci în domeniul experiențelor pe sînge, dar în același timp arată și insuficiențele lor. Numai după patru ani de la publicarea romanului lui C. Doyle a fost posibilă distingerea petelor de sînge omenești de cele ale animalelor.

În cea de-a două jumătate a secolului trecut mulți se mai îndoiau în privința amprentelor omenești, refuzînd să creadă că ele ar fi suficiente pentru descoperirea unui criminal. Din această cauză cercetarea se făcea mai mult în scopul de a colecta, clasifica și compara amprentele într-un mod asemănător cu acela al computerelor de azi. Doyle știa că Sherlock Holmes nu era făcut pentru aceasta și în *The Norwood Builder* se folosește de puterea doveditoare a amprentelor în elucidarea cazului. La data apariției povestirii, numai trei condamnări se făcuseră pe baza amprentelor și nici una din ele în Marea Britanie.

Unul din aspectele aproape total neglijate de medicina legistă era acela legat de scrisul de mînă. Doyle sugera ideea că rudele de sînge au un scris întrucîtva asemănător. A mers chiar mai departe afirmînd în *A Case of Identity* (1891) că fiecare persoană care știe să bată la mașină își imprimă propria individualitate pe documentul respectiv. Și aceasta se întîmpla cu ani înainte de publicarea vreunei cercetări în legătură cu aspectul citat.

Cîteodată pretențiile lui Sherlock Holmes mergeau chiar mai departe, frizînd ridicolul. El putea să identifice nu numai zierele după tipăritură, dar cînd avea de-a face cu o notă amenințătoare alcătuită din litere decupate dintr-un anumit ziar, nu o identifica numai tipografic, dar putea să spună cu ce fel de substanță de lipit era fixată, ba chiar mai mult, dacă foarfecele folosite la tăierea literelor aveau lamele lungi sau scurte... În elucidarea cifrului din *The Walley of Fear* se dau detalii de acest fel.

Conan Doyle este un scriitor destul de înțelept ca să nu-l facă pe Sherlock Holmes un detectiv prea științific, lucru care i-ar fi limitat accesibilitatea

Sherlock Holmes, imaginat de Frank Wiles

și în același timp admiratorii. Nu trebuie să fii un specialist în balistică sau patolog ca să înțelegi rezolvarea cazului. Așa cum declară C. Doyle prin spusele unui polițist în *The Walley of Fear* toată această muncă ține mai mult de inspirație decît de un „business”. El nu își ține personajul într-un laborator pretențios echipat, ci într-o cameră dezordonată unde se poate vedea, printre altele, o lupă, un microscop, material de luat amprente, o ruletă etc. Acest loc îl poate inspira pe Sherlock Holmes în memorabilele-i constatări fulger, precum următoarea: „...vă pot asigura că, în afara faptelor evidente că sînteți celibatar, Freemason și astmatic, nu știu absolut nimic despre dvs”. El rezolvă cazul printr-o metodă științifică, dar nu cu mijloace proprii științei. Acest lucru a stîrnit entuziasmul și interesul atît al polițiștilor și detectivilor, cît și al oamenilor de știință din întreaga lume care au fost de acord că nici o metodă științifică nu poate să înlocuiască gîndirea atentă și observația detaliată.

Ce crede

Graham Greene...

DACĂ Len Deighton crede și demonstrează că „longevitatea” lui Holmes se datorează însușirilor lui deosebite ca detectiv și calității lui de profet al criminologiei moderne, Graham Greene argumentează fenomenul mai mult din punct de vedere literar. Cunoscutul scriitor englez încearcă să descifreze enigma sentimentelor pe care le-a simțit la prima lectură a operei lui Conan Doyle. Impresia de copil la 10 ani, adîncă și plină de groază, este explicată acum de adultul brăzdat de experiențe, ridat suflătește și fizicește, maturizat intelectual. Considerațiile sale se referă în special la *The Sign of Four*. Graham Greene nu-i iartă lui C. Doyle anumite neglijențe cu greu îngăduite într-o povestire polițistă. Iată una, spre exemplu: o scrisoare primită „a doua zi” de Miss Morstan, datată 7 iulie, este adusă în mare grabă lui Holmes... în septembrie.

Începutul romanului este de-a dreptul șocant printr-un aspect pe care Conan Doyle are îndrăzneala să-l abordeze — consumul de droguri al lui Sherlock Holmes. Pe bună dreptate Graham Greene se întreabă care scriitor cunoscut de azi ar avea curajul să-și înceapă opera astfel, fără protestul cititorilor.

Deductiile lui Holmes din primul capitol sînt considerate de Greene ca fiind cele mai bune exemple pentru ilustrarea metodei de lucru a detectivului, acesta apărînd aici în întreaga lui complexitate. Pentru prima dată observăm la acest personaj melancolia caracteristică sfîrșitului de secol și tot aici ni se descrie un tablou tipic al Londrei lui Holmes, la fel de ușor de identificat de străini ca și Turnul Eiffel: „Nu pot trăi fără să-mi pun mînea în mișcare. Pentru ce altceva să trăiești? Privește pe fereastră. Ai mai văzut vreodată o lume pustie, întunecată și fără sens ca aceasta? Uită-te la ceața galbenă care învâlmă strada și acoperă casele cenușii”.

Se exprimă simultan în aceste rînduri un personaj și o atmosferă. „Aceasta este o lecție de scris adevărat de unde avem ce învăța”, spune Graham Greene.

În ceea ce privește toponimia și onomastica, Graham Greene îl consideră pe Conan Doyle un maestru, egalat, poate, numai de Charles Dickens. Pondicherry Lodge, Thaddeus și Bartholomew Sholto, Athelney Jones sînt nume tenebroase și sofisticate ca purtătorii lor și contrastează profund cu simplul Watson sau Hudson.

Umorul aproape absent în primul roman, *Un studiu în roșu*, licărește în *The Sign of Four* ici și colo. Graham Greene citează următorul pasaj: „Oamenii de caracter toldeauna își diferențiază literele lungi, oricît de neciteț ar scrie. K-urile trădează șovăială, iar majusculele, vanitate”.

...și Hugh Greene

DR. WATSON este, poate, la fel de îndrăgît de cititori ca și Holmes. El se minunează la deductiile interesante și uneori ciudate ale prietenului său, se indignază atunci cînd acesta întrece

măsura lăudîndu-se și criticînd pe alți colegi de breaslă, îl însoțește în căutările lui; uneori din devotament, alteori din curiozitate, îl ascultă cu atenție și uimire. Dr. C. Doyle se recunoaște adesea în dr. Watson și nu se sîfîște să o mărturisească pe alocuri în opera sa. Hugh Greene, văzîndu-l în ultimii ani ai vieții sale plimbîndu-se pe Crowborough, nu știa dacă se uită la dr. C. Doyle sau la dr. Watson. Atitudinea critică a lui Sherlock Holmes față de stilul în care Watson îi povestește aventurile sale poate fi la fel de valabilă pentru scriitor: „Obiceiul tău fatal de a privi totul ca o povestire și nu ca un exercițiu științific a ruinat ceea ce ar fi putut să fie o serie instructivă și chiar clasică de demonstrații deductive”.

Hugh Greene consideră că partea a doua a romanelor și povestirilor lui Conan Doyle, aceea în care se explică elucidarea cazului după ce urmărirea s-a sfîrșit și criminalul se zbate în mîinile polițiștilor nu se ridică — literar vorbind — la înălțimea primei părți, în care pas cu pas se „detectează” verigile ducînd la descoperirea făptuitorului crimei. În „Mannix” sau „Columbo” această a doua parte este lăsată telespectatorului să o „re-facă”, fiecare înțelegînd sau ne-înțelegînd dovedirea cazului după propria-i minte.

Înainte de apariția lui Sherlock Holmes victorienii își petreceau o parte din timpul călătoriilor sau a picnicului citînd cărți polițiste monotone și asemănătoare ca și titlurile lor: „Întîmplările unui adevărat detectiv”, „Amintirile unui ofițer-detectiv al poliției”, „Revelațiile unui detectiv particular” și altele mai mult sau mai puțin asemănătoare. Conan Doyle a constituit un stimul pentru mulți contemporani care uneori au încercat să-și întrecă maestrul, reușind în bună parte. H. Greene citează ca exemplu pe Austin Freeman cu al lui Dr. Thorndyke, pe Arthur Morrison cu bunul și răbdătorul Martin Hewitt, alături de nescrupulosul și brutalul Dorrington. Și totuși acești scriitori nu au reușit să creeze un personaj la fel de viu ca Sherlock Holmes, pentru că le-a lipsit „reactivul” care precipită anumite și numai anumite imaginații.

William Gillette în Sherlock Holmes

Lesley Whitson, „secretara” lui Holmes

După un documentar din „OBSERVER MAGAZINE”, din 6 ianuarie 1974, prezentat de Elena PROCOP

Premiile Oscar

Glenda Jackson, cea mai bună actriță (filmul „Înaltă clasă”)

Jack Lemmon, cel mai bun actor (în „Salvați tigru!”)

Ingmar Bergman

Tatum O'Neil

François Truffaut

● Motion Picture Academy of arts and sciences — Academia de arte și științe cinematografice — care, în anul 1929, a inaugurat premiile Oscar pe 1973, marți seara, la Music Center din Los Angeles. A 46-a ceremonie anuală s-a desfășurat în prezența întregului Hollywood — actori, producători, regizori, tehnicieni — iar premiile erau oferite de actorul Burt Reynolds. Ca de obicei, Oscarurile de

mai mică importanță au fost decernate primele. Și acum palmaresul pe 1973 — în ordinea importanței crescînde.

Cea mai bună partitură muzicală: Marvin Hamlisch (care a mai primit un Oscar pentru aranjamentul muzical de la The Sting) — pentru muzica de la The way we were — Cum eram atunci.

Cel mai bun scenariu după un roman: William Peter Blatty pentru The Exorcist.

Cel mai bun actor într-un rol secundar: John

Houseman pentru rolul profesorului de drept în The Paper Chase — Vinătoare de hirtii.

Cea mai bună actriță într-un rol secundar: Tatum O'Neil (10 ani, fiica lui Ryan O'Neil din Love Story) pentru rolul din Paper Moon — Luna de hirtie.

Cel mai bun regizor: Roy George Hill pentru The Sting.

Oscar de onoare: Groucho Marx și Henri Langlois.

Cea mai bună actriță: Glenda Jackson pentru A Touch of Class — Înaltă clasă.

Cel mai bun actor: Jack Lemmon pentru Save the Tiger — Salvați tigru!

Cel mai bun film pe 1973 — Psihiatru! Filmul a mai primit Oscar și pentru cel mai bun scenariu original, cel mai bun montaj, cel mai bun decor, cea mai bună adaptare muzicală și cele mai frumoase costume.

Filmul suedezului Ingmar Bergman — Strigăte și șoapte — a obținut premiul Oscar pentru cea mai bună imagine, în timp ce filmul regizorului francez François Truffaut, Noaptea americană, a primit Oscarul pentru cel mai bun film străin.

N-a fost o surpriză desemnarea actriței Glenda Jackson în pofida puternicei concurențe a Barberei Streisand (în The way we were) și Joanne Woodward (Summer wishes, winter dreams). Cît privește actorii, Jack Lemmon a fost preferat lui Al Pacino, Robert Redford, Jack Nicholson, Marlon Brando.

Ceremonia a fost transmisă în direct de televiziune pe întreg teritoriul S.U.A. Ceea ce n-a împiedicat însă mai multe mii de curioși să aștepte în fața la Music Center pentru a admira, fie la intrare, fie la ieșire, cel puțin trei generații de vedete, dacă nu patru, socotind și pe Tatum O'Neil.

Oscarul, el însuși, n-a deosebită valoare. Este o statueta — înaltă de 34 cm., cîntărind 3 kilograme — făcută dintr-un aliaj placat cu aur care ar costa 75 dolari. Dar această statueta este „mascota de aur” a Hollywood-ului și, în acest sens, reprezintă un adevărat vis pentru actorii, producătorii, realizatorii de filme care-o primesc.

În sfîrșit, specialiștii și marii admiratori n-au uitat în aceste zile să scrie și să spună că Greța Garbo n-a primit niciodată premiul Oscar și că... dar lista ar fi prea lungă.

D.C.

O pagină inedită de Gogol

● În „Harvard Library Bulletin” R. Jakobson și B. Arutunova publică o pagină inedită de Gogol, pe care marele scriitor rus a lăsat-o în 1837, în trecerea sa prin Roma, Mariei Alexandrovna Vlasova. Acest nou document prezintă un interes deosebit pentru biografia autorului Suferințele morții, fiind în același timp un valoros exemplu privind structura prozodică a literaturii sale.

Un „musical” Toulouse-Lautrec

● Viața lui Toulouse-Lautrec a inspirat londonizilor o comedie muzicală. Jucată la Queens Theatre, comedia nu are decît un rol masculin: acela al pictorului.

Hollywood 1920

● Gatsby Magnificul, film realizat exclusiv cu tehnica anilor 1920, este o adaptare după un roman al lui Scott Fitzgerald, făcută de Francis Ford Coppola și regizată de Jack Clayton. Interpreți principali: Mia Farrow și Robert Redford (în imagine).

Bucurîndu-se de o vogă excepțională încă înainte de a fi apărut

Un film despre viața Marilynnei Monroe

● Legenda actriței de cinema Marilyn Monroe reîntră în actualitate printr-o serie de cărți apărute recent despre viața sa, printre care cea mai cunoscută este Marilyn de Norman Mailer. „New York Herald Tribune” informează că o casă de filme din Hollywood pregătește un film de lung metraj, care va povesti viața și moartea celebrei actrițe, insistînd asupra momentelor idilice trăite împreună cu scriitorul Arthur Miller. Protagonista filmului va fi Connie Stevens.

Paul Claudel și filmul

● Paul Claudel a considerat că L'Annonce faite à Marie ar putea fi un excelent subiect de film. Această idee a fost preluată de tînărul regizor Alain Cuny, căruia, însă, cel mai greu i-a fost să-și găsească un producător. Odată acesta găsit (Jean-Claude Patrice), s-a stabilit ca toate rolurile să fie interpretate de actori non-vedete, sau chiar neprofesioniști.

O bibliotecă gigant

● Președintele Houphouët-Boigny a inaugurat, la Abidjan, cea mai mare bibliotecă a Africii francophone. Construită în mijlocul unei vaste grădini, ea se întinde pe o suprafață de 6 500 m.p., numără 30 000 volume și oferă trei săli de lectură cu o capacitate de 230 locuri.

Giganticul edificiu, care mai cuprinde o filmotecă și o sală de conferințe, a costat 750 000 000 franci, și s-a bucurat de o substanțială contribuție din partea Canadei.

Marc Chagall, grafician al lui La Fontaine

● La galeria „Graphis Arte” din Roma a fost deschisă zilele acestea o expoziție Marc Chagall, în care sînt expuse 23 de aquaforte lucrate în ultimii ani de celebrul artist. Toate aceste lucrări sînt inspirate de fabulele lui La Fontaine. Ingenioasele imagini fără culoare ale lui Chagall introduc în chip surprinzător în universul inefabil al marelui fabulist.

pe ecranele new-yorkeze, Gatsby Magnificul, comportă și următoarea morală: în anul 1940, Scott Fitzgerald murise ustat de cei patru ani de muncă în serviciul industriei Hollywoodului, care mult timp i-a refuzat scenariu după scenariu.

AM CITIT DESPRE...

Index librorum expurgatorius

N America este la modă genul sub-literar al falselor romane, al romanelor-pretext care au menirea de a susține argumentat o anumită teză. Un asemenea roman este Cele șapte minute de Irving Wallace, la prima vedere istoria unui proces în jurul unei cărți pe care autoritățile locale vor s-o interzică sub cuvînt că ar fi imorală și contrară dogmelor religiei. Intriga este montată după rețetarul bunelor romane politiste, deznodămîntul — senzațional: rostul esențial al procesului fiind de a propulsa un procuror pe care marea finanță îl dorește senator, acuzarea se străduiește să demonstreze că romanul Cele șapte minute de J.J. Jadway, o carte atît de primordiosă incît a incitat la săvîrșirea unei crime oribile, cauzează indirect și moartea autorului ei, catolic credincios care, excomunicat pentru că a scris o asemenea carte cu intenția de a-și procura banii necesari unei vieți de desfrîu, a fost împins de remușcări la sinucidere. La capătul a 510 pagini și al unui proces dramatic, se dovedește însă că: 1) pu s-a comis nici o crimă; 2) autorul nu s-a sinucis, este o persoană de o moralitate ireproșabilă (decanul Facultății de drept de la Yale, senator, pe cale de a fi numit judecător în Curtea Supremă) și 3) romanul scris de el sub pseudonim, în prima tinerețe, o capodoperă literară, fusese omagiu adus unei femei minunate, care i-a luminat viața. Motivația lui n-a fost nicidecum mercantila sau „literară” josenică.

Această poveste nu-l însă decît ambalajul în care e prezentat voluminosul și foarte interesantul dosar al

jurisprudenței americane privind punerea la index, prin intermediul justiției, a anumitor cărți. Am căutat în acest pasionant material documentar antecedentele cazului Abatorul nr. 5, prezentat la această rubrică. (E vorba de aruncarea în foc a circa 200 de exemplare ale cărții popularului scriitor Kurt Vonnegut jr. din ordinul directorului unei școli.)

Care sînt rădăcinile acestei imbinări prea sistematice pentru a fi întîmplătoare? Index librorum expurgatorius, explică Irving Wallace.

La scurtă vreme după apariția tiparului, Vaticanul și-a dat seama ce forță de diseminare a ideilor a pus în libertate Gutenberg și a acționat pentru a preveni orice atac al acestei forțe la adresa dogmei religioase. În anul 1557, sub îndrumarea Papei Paul al IV-lea, a fost întocmită o listă de cărți interzise catolicilor pentru că propăvăduiau idei eretice sau imorale. Era primul Index librorum expurgatorius. De atunci, s-au publicat mereu noi ediții adăugite și revizuite, cea mai recentă cuprînzînd aproximativ 5 000 de cărți. Pînă în anul 1917, dreptul de a interzice cărți aparținea Congregației Indexului. El a fost atribuit ulterior unui departament al Curiei papale, Secția pentru cenzura cărților, controlată de Congregația Supremă a Sfîntului Oficiu. Sfîntul Oficiu fiind asociat atît de catolici, cît și de necatolici cu Inchiziția. Papa Paul al VI-lea a hotărît, în anul 1965, să-l desființeze. Indexul a fost încredințat Sacrei Congregații a Doctrinei Credinței, care îl impozitează periodic încă dinainte de apariția tiparului și a Indexului, și anume din anul 1399,

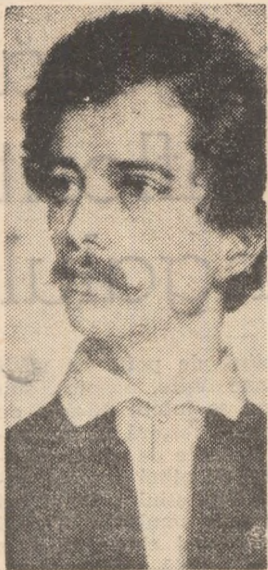
un manuscris era condamnat dacă povestea întîmplări „senzuale sau legate de cele trupesti” sau dacă „urmărea să distrugă temeiurile religiei” sau dacă „ataca sau ridiculiza dogma catolică sau ierarhia catolică”. Pentru imoralitate au fost introduse în paginile Indexului Flaubert pentru Madame Bovary, Balzac, D'Annunzio, Dumas (și tatăl și fiul), iar în 1952 Alberto Moravia. Pentru anticlerism sau erezie — Bergson, Croce, Spinoza, Kant, Zola, Laurence Sterne pentru Călătorie sentimentală prin Franța și Italia, Edward Gibbon pentru Declinul și căderea Imperiului Roman și, mai recent, Jean Paul-Sartre, iar André Gide a căzut sub incidența ambelor acuzații. În ultimele decenii au fost tot mai rare cazurile de blamare prin Index a unor cărți, cărora nu li se poate reproșa decît obscenitatea. James Joyce, Henry Miller n-au fost supuși nici unei interdicții bisericesti. De altminteri, din cele mai străvechi timpuri, preponderent a fost criteriul teologic: Decameronul lui Boccaccio, introdus în Index atît pentru că ataca clerul, cît și pentru indecență, a fost „absolvit” de Conciliul de la Trent, și ca atare scos din Index și trecut în rîndul cărților permise atunci cînd călugării păcătoși și călugărițele imorale au fost înlocuite, într-o nouă ediție, prin nobili și doamne de la Curte. În schimb, scrierile lui Pascal, Principiile economiei politice de J.S. Mill și toate romanele lui Zola, cărți considerate anticlericale, figurează și în ziua de astăzi în Index librorum expurgatorius.

Diseminat, ca și informațiile citate mai sus, în rechizitoriu și în pledoaria apărării, în declarațiile martorilor, în întrebările avocaților, datele despre procesele legate de literatură care au avut loc în decursul anilor în Statele Unite (tară predominant protestantă, dar asta pare a nu avea importanță) readuc mereu, în prim plan, blasfemia ca maximă culpă, indecența fiind doar o circumstanță agravantă.

Felicia Antip

Petofi și ideile socialiste

„Acta Litteraria” consacră un studiu lucrării lui Pál Pándi despre întâlnirea lui Petofi cu ideile socialiste utopice. Autorul demonstrează, printr-o analiză complexă, în ce măsură arta poetică a romantismului maghiar nu poate fi disociată de influența ideilor socialiste și comuniste precoc din ju-

rul anului 1840. Pándi citează în acest sens câteva exemple semnificative, printre care poemul revoluționar A XIX század költői (Poetilor secolului al XIX-lea), Egy gondolat bant engem (Un gând mă urmărește) și poemul epic Az apostol (Apostolul) care se resimt de gândirea unui Babeuf, Blanqui, Bunarotti.

LIRICĂ CONTEMPORANĂ DIN R. P. UNGARĂ

Nemes Nagy Ágnes

Pasăre

Pe umăr port o pasăre
ce s-a născut cu mine.
Atât de mare, atât de grea,
că orice pas un chin e.

Paralizantă, grea — zadarnic
vreau ghearele să-i rup.
Ca rădăcina de stejar,
ea mi le-implintă-n trup.

Inima ei cumplit imi bate-n
ureche, zi de zi.
Să zboare, însă, de pe umăr,
eu nu m-aș prăbusi?

Garai Gábor

Vis

Captivă ține-o pleoapă de
umbră
o petală —
peluza, luna cu lumini de-argint.
O junglă inocentă l-a învățat
pe tigrul
ce-i iarba și trifoiul tresărind.

Și blinde ierbivore, îndrăgostite
inimi
alătura țișnesc;
iar casa, coperișul, e-un cimp
de stele care
fac uneori cite un semn frățesc.

Un mugur de mesteacăn, și, strins,
un pumn de prunc,
deschide, ca o palmă, ntreaga zare.
Ieri mindră, sfișiată natură
ingenunche
în semn de implorare.

Csóóri Sándor

Istorie cotidiană

Să te scoli,
să-aiți focul în sobă.
și-n creieri, pe-o diră de fum,
și-n trezilele oase
să cauți calea spre miinile tale,
de la miini la paharul cu apă,
să cauți jarul de ieri în gropița
obrazului,
poate de-aici să-și ia zborul
o pasăre,
s-o pornești la drum,
s-o faci să treacă de la unul la altul,
ca regii nomazi ce-și cantă zilnic
o vatră,
și-aflind-o, innoptează cu șatra-n
suris,
ori umblă prin lume, tehui,
trăgind în piept aburul inecăcios
al copacilor, dis-de-dimineață,
și fumul orașelor,
să pornești, să iei parte la fiece
luptă,
să faci cărușie, încins cu un ram
de liliac,
și înțelegind toate-acestea,
și nepricepind nimic, să-ți dai
și viața pentru cine ți-e drag.
îndărătnic, asemeni zilerului
toești pe viață.

Timár György

Țândări de iubire

Cum pe fața lacului se stinge fiorul,
în adine rămâne-o emoție
fără speranță și fără mișcare.

★

Ele n-au fost decit o schiță-a acestei
iubiri
sălbatică, din care-mi rămâne
un tors.

Fără ochi, mă privește mereu.
Fără gură, mă mușcă totuși.

★

Ce s-a-ncheiat, n-are însemnătate,
veșnic, gestul flămîndului,
gestul neterminat.

Pardi Anna

Orientare

Uneori mina mi se oprește pe inimă:
iată, deci, patria mea.

Poezie

Cu ghimpele unui singur trandafir,
încerc să deschid poarta-nchisă.

În românește de
Veronica Porumbacu

Vito Pandolfi...

...autorul Istoriei universale a teatrului dramatic, critic dramatic și regizor, literat și istoric de seamă al scenei, a încetat din viață la Roma, în vîrstă de 57 de ani.

Absolvind în anul 1943, cu o teză despre John Gay, Academia națională de artă dramatică, începînd cu anul 1944, deține cronică teatrală la cîteva cotidiane italiene, apoi colaborează la înfrumusețarea repertoriului teatral din țara sa.

Dintre numeroasele cărți semnate de Pandolfi sînt de amintit: *Spectacolul secolului*, *Antologia marilor actori*, *Teatrul expresionist german*, *Teatrul italian postbelic*; se rețin cercetările și studiile sale asupra comediei dell'arte.

Ca regizor, a montat texte de Massimo Bontempelli („Nembo”) și Alberto Moravia („Beatrice Cenci”), a realizat filmul *Ultimii* — după un scenariu de P. Maria Turroldo. Între 1964—1969 a condus Teatro Stabile di Roma, trecînd apoi în fruntea catedrei de Istoria teatrului și spectacolului de la Universitatea din Genova.

Principala operă a lui Vito Pandolfi, *Istoria universală a teatrului dramatic*, s-a tradus și în România.

Premiul Haile-Selassie

● Premiul Haile-Selassie pentru Studii africane a fost înmănat laureatilor la Addis-Abeba de împăratul Etiopiei. Astfel, cercetătorii francezi Francis Anfray și Roger Schneider au primit Premiul de studii etiopiene pentru cercetările lor arheologice care au revelat noi comori ale străvechii civilizații și culturi etiopiene.

Despre viori

● Un volum bilingv, în italiană și în traducere franceză, apărut în 1973 în editura milanese Siei, sub semnătura lui Paolo Peterlongo, tratează pe larg și cu competență probleme de acustică și mecanică, de meșteșug și artă legate de construcția italiană de viori și de folosirea acestui nobil instrument muzical. Pornind de la premisele istorice și practice ale construcției de viori, lucrarea abordează o vastă problemă de specialitate, încheindu-se cu prezentarea, prin text și imagine, a 12 viori italiene celebre, de la Nicola Amati (1651) pînă la Giovanni Battista Guadagnini (1783).

Un roman de actualitate

● Confruntările sociale din Marea Britanie, mai cu seamă recentul conflict din industria minieră, conferă romanului *Cameronii* o neînbunătățită actualitate. Cartea este o reușită frescă socială, bazată pe studiul întreprins la fața locului de autorul ei, americanul de origine scoțiană Robert Chrichton, a vieții minerilor scoțieni de la sfîrșitul secolului trecut. Palpitantă și plină de tensiune lăuntrică, acțiunea se derulează într-un alert ritm cinematografic în cadrul sugestiv și impresionant al încercărilor, speranțelor și resemnărilor, ce alcătuiau, acum trei sferturi de veac, traiul cotidian al truditorilor din abataje.

Cameronii nu este însă o carte deprimantă, pesimistă. Dimpotrivă, din întregul proces de formare a rezistenței antipatronale, de transformare a eroului cărții dintr-un visător într-un luptător pentru cauza minerilor, emană un optimism viguros, încrederea în viață, într-un viitor mai bun.

Ierarhie comercială

● Cu toată „inflația T.V.”, atît în ce privește numărul posesorilor de televizoare, cit și al stațiilor de emisie, în Statele Unite se înregistrează un interes sporit față de literatură. Crescîndă setea de citit este demonstrată statistic de cele 39.951 noi apariții și reeditări din anul trecut, cu 1.898 mai multe decît în anul precedent.

Evident, calitatea cărților nu este direct proporțională cu succesul lor de public. De aceea, o ierarhizare în funcție de tiraje nu poate fi edificatoare decît sub aspect strict comercial. Intrucît în S.U.A. „businessul” primează și în domeniul creației literare, datele de care dispunem sînt subordonate acestui criteriu de selecție. Astfel, recordul absolut îl deține o cărțuie destul de anemică a lui Richard Bach — *Jonathan Livingston Seagull*. Este o poveste trivială, pseudo-legendară, ilustrată cu 50 de fotografii, a unui pescăruș de mare. Explicația vinzării ei în milioane de exemplare se lasă deocamdată așteptată. Dar, în căutarea unui răspuns, au și pornit cohorte de critici literari, psihologi și sociologi.

Mai puțin surprinzătoare este marea popularitate a cărților polițiste și de aventuri, precum și a celor aparținînd unor autori cunoscuți și la modă. Dintre aceștia, Jacqueline Susann s-a bucurat

de preferințele publicului: romanul ei *Once Do not Enough* a atins un tiraj de 256.000 de exemplare. Lipsită de picanterii amoroase cu care Jacqueline Susann și-a condimentat, într-adevăr, cu pricepere și rafinament, această a treia lucrare din cariera ei literară, povestirea umoristico-fantastică a peripețiilor unui mic comerciant, *Breakfast of Champions*, a lui Kurt Vonnegut jr. se situează abia pe locul al treilea (210.000 de exemplare), deși prezintă calități literare superioare.

Sufragiile criticii le-a înfruntat însă romanul istoric al lui Gore Vidal, consacrat omului de stat american Aaron Burr, vicepreședinte pe timpul lui Jefferson. Burr este urmat de *The Hollow Hills* de Mary Stewart, care deapănă în continuare legenda vrăjitorului Merlin și a regelui Arthur.

Presa americană se întrece în laude la adresa noului roman al lui Irwin Shaw, *Evening in Byzantium*. Cartea descrie viața zbuciumată a unui tinăr inzeștră, care își consumă talentul și energiile ca producător, regizor de filme și scriitor, pentru ca la 48 de ani să ajungă la capătul puterilor, să fie un om terminat. Pe lista „bestsellers”-urilor, romanul lui Irwin Shaw ocupă un modest loc șapte, cu numai 97.000 de exemplare. Celelalte trei noi apariții de pe listă sînt toate așa-numite „thrillers”, adică romane polițiste și de aventuri „tari”.

Un festival internațional

Între 4 și 11 aprilie va avea loc la Paris, în sălile Muzeului de artă modernă și ale cinematografului *Olympie*, Festivalul internațional al filmelor aparținînd regizoarelor din întreaga lume, organizat de Asociația Mușidora.

Cu acest prilej, vor fi proiectate 24 de filme artistice aparținînd unor regizoare, printre care vom întîlni numele lui Françoise Yvonne Belion, Nelly Kaplan, Marguerite Duras, Nadine Trintignant etc.

Autobiografia

domnișoarei Pittman

● Autobiografia domnișoarei Jane Pittman, proiectată de curînd pe micul ecran în Statele Unite, întrunește aprecierea unanimă a criticii, care a acordat fără nici o rezervă acestei pelicule de aproape două ore atributul de „cel mai valoros film de televiziune din ultimii ani”. Totuși, timp de patru ani nu s-a găsit nimeni care să finanțeze realizarea acestui film, deoarece tratează o temă brizantă: viața negrilor din sudul Statelor Unite, exemplificată prin povestea Janei Pittman.

Regizat de John Korte, filmul se bazează pe romanul cu același titlu al lui Ernest J. Gaines. Acțiunea începe în 1962, cînd miss Jane Pittman, o bătrînă domnișoară de culoare, sărbătorește împlinirea a 109 sau 110 ani. Cu acest prilej, ea își dea-

până amintirile în fața unui reporter: sclavia din secolul trecut, truda pe plantații și linșajele de la începutul secolului nostru, primii pași pe calea emancipării, demonstrațiile pentru drepturi civile din deceniul trecut, adesea înecate în sînge etc. Toate converg spre o singură concluzie, pe care Jane Pittman a înțeles-o însă abia la o vîrstă înaintată: pentru a schimba societatea, pentru a înlătura relele sociale sînt necesare fapte, acțiuni.

La reușita filmului a adus o contribuție majoră interpreta personajului principal, Cicely Tysons. Ea este scriitoare de toată întinderea celor aproape o sută de ani a rolului lui Jane Pittman, rămîind mereu firească și perfect adaptată vîrstei personajului.

Pinter ecranizează pe Joyce

● Regizorul Guy Lesertisseur turnează în studiourile de la Buttes-Chaumont o adaptare de Harold Pinter după o operă de James Joyce. Este vorba de nuvela

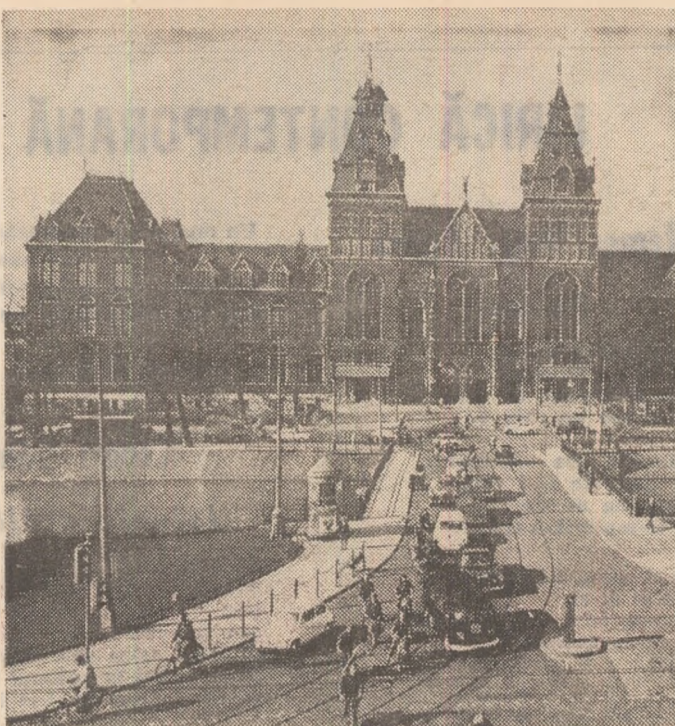
autentică dramă. Adaptarea lui Harold Pinter poate aduce o tentă cinematografică modernă acestor pagini. Pelicula beneficiază de interpretarea unor cunoscuți ac-

Exilații; dialogurile doar în aparență superficiale și situațiile cînd clare cînd tulburi se convertesc încetul cu încetul într-o

tori: Pierre Vaneck, Pierre Arditi (în imagine), Evelyne Dandry, Françoise Dorner, Madeline Damien și Eric Brunet.

Primul Congres internațional de Românistică

Muzeul Național din Amsterdam

HOTELUL Krasnopolsky se află în plin centrul orașului, în piața Dam. Vis-à-vis se ridică Palatul Regal, în mijloc Monumentul Independenței, în jurul căruia, cum dă primăvara, se tolănesc zeci de hippies, multicolori, pașnici, cu o subtilă, tăcută sfidare în dezinvoltura cu care dorm și mănincă lungiți pe caldarimi; la cițiva metri, turiștii „burghezi” care-i fotografiază zimbând superior, nu mai puțin iremediabil închiși în propria lor lume. Spre nord, un scurt bulevard, Damrak, duce la Gară, spre sud, un altul, Rokin, duce spre Muntplein și spre piața Rembrandt, un alt centru al orașului, spre vest se desfășoară canalele semicirculare ale Amsterdamului, cu casele lor vechi, multe din secolul al 17-lea, încă intacte; spre est, în spatele hotelului, începe cartierul de distracții, așa-zis rău famat. La intretăierea unor lumi atât de diverse, Krasnopolsky, sau Kras, cum îi zic amsterdamezii, este un loc ideal pentru turiști, ca și pentru întâlniri internaționale. De-o eleganță discretă și ușor desuetă, cu un aer fermecător „fin de siècle”, el este prevăzut cu numeroase săli de conferințe în care domnește zilnic o forfotă caracteristică.

Sala Bernhard, de la primul etaj, a găzduit și congresul nostru, un congres mai puțin obișnuit, în care oameni din 8 țări europene s-au întâlnit pentru a-și exprima interesul lor comun pentru o știință până acum aproape necunoscută: Românistica. Explicația constă, mai întâi în faptul obiectiv al multiplicării rapide mai ales în ultimii ani a centrelor de predare și de cercetare în domeniul limbii și literaturii române, pretutindeni în Europa. A apărut astfel, cam în toate Universitățile importante, un tip nou de profesor, acela care predă limba și literatura română. Specializarea lui, cel mai adesea riguroasă, a rămas și rămâne încă, totuși, o problemă mai mult personală, un efect al propriului entuziasm și seriozității, pentru că, pe de-o parte, munca lui nu se „vede” dincolo de sala de curs, datorită absenței totale de reviste, edituri și contacte internaționale specializate, pe de altă parte, pentru că mulți dintre cei care vor să învețe română se mulțumesc să rămână la stadiul unui hobby inofensiv. Propria mea experiență, ca și cea a altora, m-au făcut să iau inițiativa încă acum aproape doi ani, a organizării unei prime întâlniri internaționale între româniști. Ideea a fost imediat și entuziast sprijinită de colegii și prietenii de la Universitățile din Amsterdam (prof. N. v. d. Boogaard, drs. W. v. Eeden) și Groningen (prof. W. Noomen), cu care am întocmit un comitet olandez de inițiativă, ca și de Universitățile ineseși și de Ministerul învățământului din Haga, care ne-au pus la dispoziție, cu o rară generozitate și înțelegere, fondurile necesare. Și astfel, după multe greutate de organizare (lipsește, încă, o arhivă cît de cît pusă la zi cu numele și adresele celor care s-au ocupat și se ocupă de română, în Europa!), am reușit să ne întâlnim, o parte din specialiștii în acest domeniu din țările mai mult sau mai puțin limitate cu Olanda, joi 21 martie 1974, la ora 16, în hotelul Kras, unde a avut loc deschiderea oficială, în prezența Rectorului Universității din Amsterdam, prof. De Froe, a decanului Facultății de Litere din Groningen, prof. Gerretsen, a prodecanului Facultății de Litere din Amsterdam, drs. P. Jacobs, a Ambasadorului R.S. România în Olanda, M. Bujor-Sion, și a numeroși invitați. Această ședință a fost condusă de prof. N. v. d. Boogaard, directorul Institutului Franco-Român al Facultății de Litere din Amsterdam care, printre altele, a citit și mesajul prof. G. Ciucu, Rectorul Universității din București.

La congres au fost 37 de participanți, din următoarele țări: Olanda (13), Anglia (2), Franța (2), R.F. Germania (7), Suedia (1), Italia (4), Portugalia (1) și România (7). Erau fie lectori români care predau în străinătate, fie, în marea majoritate, cetățeni ai țărilor respective, mai ales profesori de Românistică, a căror specializare secundă a devenit Română. Au fost ținute 18 conferințe, toate, cu trei excepții, în limba română; discuțiile, adesea aprinse, s-au purtat tot în română, în majoritatea situațiilor. Ele au continuat și în afara sălii de conferințe, în foaierele hotelului, la cele două dineuri oferite joi, 21 martie, și sîmbătă, 23 martie, de Universitatea din Groningen și, respectiv, de cea din Amsterdam, la cocteilul oferit vineri, 22 martie, de Ambasada Română din Haga, ca și în cadrul vizitei noastre la primăria orașului Naarden, un fermecător oraș medieval, intact păstrat, din apropierea Amsterdamului, unde am fost primiți duminică 24 martie cu o deosebită curtoazie de către primarul orașului, drs. H. J. Kastein, care se ocupă demult, ca istoric și jurist, de domeniul român, ținînd și o comunicare, despre cultura secolului al XVIII-lea, în cadrul Congresului. Un punct de interes al Congresului l-a constituit și expoziția de cărți românești puse la dispoziție de Biblioteca Universitară din București.

ESTE desigur greu de tras foarte rapid concluziile unei atare întâlniri, din cauza bogăției de impresii recoltate într-un timp așa de scurt. Pentru mine, ca organizator, dar și pentru ceilalți participanți, după spusele

lor, întâlnirea a avut mai întâi efectul unui „shock of recognition”. Am avut, fiecare dintre noi, revelația faptului că nu sîntem singuri, săvîrșind o operă de pionierat, ci că dimpotrivă, sîntem o numeroasă familie, e adevărat, răspîndită la mari distanțe, totuși o familie, devenită acum mai coerentă, prin simplul fapt al regăsirii reciproce. Apoi am descoperit cu incitare că vorbim toți aceeași limbă: română! E greu de exprimat senzația ciudată, aproape de vis, pe care eu, ca român, o aveam, auzind în holul unuia dintre cele mai „chic” hoteluri din Amsterdam un englez, o suedeză și un italian vorbind în modul cel mai firesc, unul cu altul, românește! Cu o bucurie inocentă exclamam: iată, româna a devenit o limbă internațională, și numai după veselia noastră, solemnii vizitatori obișnuiți din Kras ar fi putut înțelege că româna e o limbă... latină! Insuflețirea aceasta a durat tot timpul, încît la fiecare dineu, scara tîrziu, după ora închiderii, chelnerii îmi șopteau jenați că sînt foarte obosiți și că spre părerea lor de rău trebuie totuși să plece...

În al doilea rînd, am fost uimit de calitatea comunicărilor. Aceiași oameni care erau atât de expansivi în pauze, erau acum de-o perfectă tehnicitate și precizie, iar luările la cuvînt erau adesea atât de aprinse, încît depășeau timpul rezervat, din păcate destul de scurt. Printre lingviști, care au vorbit mai ales vineri, s-au remarcat fie preocupări de gramatică transformțională aplicată la Română (H. Frisch și H. Krenn, ambii din Bochum, R.F.G.; S. Stati, Em. Vasiliu), fie preocupări filologice, eventual comparative (Paul Miron, Freiburg; P. Buonincontro, Napoli; Al. Niculescu), fie stilistice (W. Noomen) și didactico-stilistice (G. Caragiani). Dintre literați, care au vorbit mai ales sîmbătă, cei mai mulți au fost interesați de evocarea de ansamblu a unor perioade de istorie literară (Al. Piru; D. Făcurariu; A. Marino; N. Manolescu; H. J. Kastein, Naarden), dar alții s-au referit la anume scriitori (Z. Dumitrescu-Buşulenga; M. Cugno, Torino), ori la influențe literare (M. Zamfir). Valoarea acestor lucrări îndreptățește publicarea lor, așa cum sper, sub forme de acte ale Congresului. Alți participanți, deși n-au ținut propriu-zis comunicări, au fost extrem de activi în timpul dezbaterilor: Glanville Price (Wales), P. Russell-Gebbett (Belfast), Dagmar Falk (Lund, Suedia), Al. Guillerrou și I. Oană (Paris), P. Wunderli (Freiburg) și alții. În fine, mai mulți româniști, precum Alf Lombard (Lund), L. Renzi (Padova) și numeroși alții, împiedicați din diferite motive să vină la Amsterdam, ne-au transmis urările lor de succes, ceea ce ne-a făcut, totuși, să-i simțim alături. La cuvîntul meu de deschidere, remarcasem, mai în glumă, mai în serios, citeva „paradoxuri ale românismului”, printre care și acela al unei înalte calificări tehnice imbinată cu lipsa unor forme organizatorice adecvate. Replica, pe care o doream și o prevedeam nu s-a lăsat așteptată: în cursul unei reuniuni speciale de sîmbătă 23 martie, condusă cu deosebită eleganță de prof. Zoe Dumitrescu-Buşulenga, o propunere scrisă de mine, în numele comitetului olandez de inițiativă, a fost unanim acceptată. În acela zi a luat ființă Asociația Internațională de Românistică, al cărui scop este promovarea studiilor științifice închinale limbii și literaturii române, a contactelor regulate între româniști, printre altele și sub forma unor Congrese periodice, întocmirea unui fișier general de lucrări de românistică și, mai ales, fundarea unei reviste internaționale științifice și informative în acest domeniu (aici propunerea mea s-a întâlnit și s-a contopit cu aceea similară — dovadă a unei necesități generale resimțite — a prof. A. Guillerrou din Paris). Prin vot a fost constituit un comitet internațional ad-hoc însărcinat cu pregătirea statutelor Asociației, arhivei, fișierului de membrii eventuali etc., din următorii participanți: prof. W. Noomen, prof. Glanville Price, prof. A. Guillerrou, prof. P. Wunderli, prof. T. Buonincontro, Sorin Alexandrescu, secretar.

ACESTA a fost fără îndoială momentul de vîrf al întregului Congres. Deși șederea mea în Olanda mi-a pricinuit și alte satisfacții, aceasta a fost de departe cea mai emoționantă: am avut brusc impresia constituirii unui sens major al acestor ultimi ani, pentru mine și pentru lectoratele de română în genere. Pentru că, sens major nu pot avea decît acele gesturi prin care întemeiez ceva, prin care fondez un edificiu, de orice natură ar fi, prin care lasi ceva celorlalți. Poate că acest sens l-au simțit și ceilalți participanți: în numeroasele toasturi rostite la dineul de adio se amesteca o undă de tristețe dar și o undă de bucurie; pur și simplu, ne-am dat întâlnire la următorul congres, cu aceea simplitate și încredere pe care țî-o dă consensul unui grup de oameni entuziaști și hotărîți. În aceste zile de martie, la Amsterdam, românistica a căpătat o nouă demnitate și cultura română un nou prestigiu. Și depinde numai de noi, de noi, româniștii, aflați pe meridianele lumii, ca să consolidăm acest început, pe care nu mă sfîesc să-l calific, citînd opiniile participanților, drept strălucit.

Sorin Alexandrescu

Dincolo de gară a-nflorit mangelul

LUNĂ plină de poftă ca ochii unei vădane ieșite, noaptea, sub pruni, cînd se întorc flăcăii de la cîrciumă, aprilie respiră în magnolia și a trăznit cu lapte de cuc în mintea, și așa destul de plină de căței înfierăți pe bot, a Giuleștiului. Duminică seara, după ce l-au smuls lui Tească o vipușcă și cozorocul chipului, de-a rămas Piticul să-l bată soarele-n găvane (și-o să i se umple, veți vedea, spicul de cenușă), lingă Podul Grant, nașul lui Tamango, specialist în înjungheri (la abator), s-a rotit cu două trăsuri pînă le-a dat cailor singele pe nări. Tocmai cînd niște lăutari care n-au rînd la o porție de oase de miel dincolo de gară ne cîntau prohodul la un țămbal pus pe picioare de ap, Năsturescu și Neagu și-au adus aminte că amarnic ne plînge rîndunica pe gard și l-au îndoit pe Coman de l-au făcut potcoavă. Ne-a mers treaba ca unsă, — de-acum putem să punem găina cloșcă și pe ouă de curcă, tot scăpăm în vară măcar cu două giște! — și cînd ne merge așa ne facem ai dracului, strecurăm mînea și prîm gaura covrigului. Dar o mică ticăloșie — îndepărtarea din formație a lui Dumitriu II, despre care Boc mi-a spus, luni, că e singurul atacant care-l face să tremure — îmi frînge bucuria la capete. Dumitriu nu-i place lu? Belizna, dar nouă Belizna asta nu ne place deloc — e timpul ca cineva să pună în cîntar meritele lui Belizna vizavi de ale lui Dumitriu și să facă ordine. Tratatamentul scîrbos la care e supus Dumitriu, drept răsplată că a ținut în spîrîne zece ani Rapidul, îmi umple sufletul de insecte mărunele pe care o să le arunc pe gîtul lui nu-și vede de treabă.

Cuplajul inter-bucureștean, totdeauna jucat cu furie (în Capitală joacă pe pardoseală presărată cu foi de viță și cu iarba iubirii numai echipele din provincie) a repus-o în drepturile sale pe Dinamo. La cea de-a patra întâlnire cu Sportul Studențesc, Dinamo a rupt funile spaimii cu totul nemotivate pe care-o încerca în fața unei echipe mediocre și a cîștigat două puncte, menținîndu-se în continuare ca ghem al primejdiei pentru U. Craiova. Dar sus, pe calea laptelui, unde merele sînt mai puțin dulci decît s-ar crede, oltenii au semănat ghimpi de cactus și e greu să-mi imaginez că mă pot fi ajuns, cu toate că pe la ureche îmi vine zvon din cîntecul ăla cu femeia ce-a-nșelat o dată, înșeală și a doua oară.

De duminică (s-o luăm ca păcăleală de 1 aprilie pe stil vechi?), campionatul se întrerupe: naționala pleacă să joace cu Brazilia și Argentina. În acest timp, promît să arunc o privire prin divizia B unde, am vești ce nu suferă contrazicere, prețul grîului care se mănîncă în divizia A a crescut vertiginos, iar prețul grîului de colivă a atins și el cote amețitoare. Un antrenor din B m-a invitat la el cu următoarele cuvinte: hai, vino și plimbă-te puțin prin Chicago, n-o să regreti.

Fănuș Neagu

„ROMÂNIA LITERARĂ”

Săptăminal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director GEORGE IVAȘCU